

Byla Nr. 46/2010-47/2010-48/2010-49/2010-51/2010-52/2010-70/2010-77/2010-82/2010-83/2010-84/2010-85/2010-86/2010-87/2010-94/2010-100/2010-101/2010-109/2010-114/2010-123/2010-124/2010-128/2010-129/2010-133/2010-134/2010-142/2010-143/2010-1/2011-2/2011-5/2011-8/2011-16/2011-21/2011-23/2011-25/2011-29/2011-32/2011-37/2011-39/2011

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTŲ NUOSTATŲ, KURIOMIS REGULIUOJAMAS PENSIJŲ PERSKAIČIAVIMAS IR MOKĖJIMAS VALSTYBĖJE SUSIDARIUS ITIN SUNKIAI EKONOMINEI, FINANSINEI PADĖČIAI, ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2012 m. vasario 6 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Egidijaus Bieliūno, Tomos Birmontienės, Prano Kuconio, Gedimino Mesonio, Ramutės Ruškytės, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Romualdo Kęstučio Urbaičio, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo atstovui teisėjui Ernestui Spruogiui,

suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovams Seimo nariams Vincei Vaidevutei Margevičienei, Donatui Jankauskui, taip pat suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovėms Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Teisės skyriaus vedėjo pavaduotojai Irenai Šambaraitėi, Socialinio draudimo ir kaupimo pensijų skyriaus vedėjo pavaduotojai Ritai Babianskaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2012 m. sausio 4 d. išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą pagal:

1) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-49/2010) ištirti,
ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 4 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek joje nenumatytas sumažintų pareigūnų ir karių valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3, 6, 8 ir 15 straipsnių pakeitimo įstatymo 1 straipsnis tiek, kiek juo pakeisto Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) nustatyta, kad „nustatytos valstybinės pensijos dydis bei šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų pagal šio straipsnio 1 dalį valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendra suma vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,3 dydžio“, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

2) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-53/2010) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 4 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 5 straipsnio 2 dalis tiek, kiek ji taikoma valstybines pensijas gaunantiems asmenims, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek joje nenumatytas sumažintų pareigūnų ir karių valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

3) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-54/2010) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 5 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams, kurie valstybiniu socialiniu pensijų draudimu draudžiami pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punktą, jų draudimo valstybiniu socialiniu pensijų draudimu laikotarpiu mokama 50 procentų priklausančios išmokos, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas tiek, kiek jame nenumatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

4) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-55/2010) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams mokama pensijų dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į gautų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas tiek, kiek jame nenumatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

5) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-60/2010) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas maksimalus valstybinės pensijos dydis bei šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų kitų valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendros sumos vienam asmeniui maksimalus dydis sumažintas nuo užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos

Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio iki 1,3 dydžio, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams mokama pensijų dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į gautų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas tiek, kiek jame nenumatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

6) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-61/2010) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams mokama pensijų dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į gautų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas tiek, kiek jame nenumatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

7) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-79/2010) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams mokama pensijų dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į gautų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

8) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-87/2010) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams mokama pensijų dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į gautų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

9) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-88/2010) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo

(2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 5 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams, kurie valstybiniu socialiniu pensijų draudimu draudžiami pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punktą, jų draudimo valstybiniu socialiniu pensijų draudimu laikotarpiu mokama 50 procentų priklausančios išmokos, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas tiek, kiek jame nenumatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

10) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-89/2010) iširti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas tiek, kiek jame nenumatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

11) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-90/2010) iširti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas tiek, kiek jame nenumatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

12) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-91/2010) iširti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo

(2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas valstybinių pensijų perskaičiavimas taikant atitinkamą koeficientą, tame pačiame įstatyme nenumačius praradimų kompensavimo, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 16 straipsnis tiek, kiek jame nenumatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams bei konstituciniam teisinės valstybės principui;

13) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-95/2010) iširti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams mokama pensijų dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į gautų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

14) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-96/2010) iširti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams mokama pensijų dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į gautų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam

teisinės valstybės principui;

15) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-101/2010) iširti, ar:

– Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas maksimalus valstybinės pensijos dydis bei šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų kitų valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendros sumos vienam asmeniui maksimalus dydis sumažintas nuo užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio iki 1,3 dydžio, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams mokama pensijų dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į gautų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas tiek, kiek jame nenumatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

16) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-110/2010) iširti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių

skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams mokama pensijų dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į gautų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

17) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-111/2010) iširti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams mokama pensijų dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į gautų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

18) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-121/2010) iširti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams mokama pensijų dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į gautų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas tiek, kiek jame nenumatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Lietuvos

Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

19) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-123/2010) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 5 straipsnio 2 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 8 straipsnio 2 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

20) pareiškėjo – Klaipėdos apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-129/2010) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 6 straipsnio 1 dalis tiek, kiek iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija perskaičiuojama taikant Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą šio įstatymo taikymui einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniams teisinės valstybės, lygiateisiškumo principams;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 8 straipsnio 1 dalis tiek, kiek valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų, perskaičiuotų pagal šio įstatymo 6 ir 7 straipsnius, gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo draudžiami privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, išskyrus draudžiamus privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 ir 9 punktus asmenis, ir turi draudžiamųjų pajamų, mokama pensijos dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į praėjusio kalendorinio mėnesio draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 48, 52 straipsniams, konstituciniams teisinės valstybės, lygiateisiškumo principams;

– Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek joje apskaičiuota senatvės pensijos dalies suma asmeniui išmokama 2008–2012 m., neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 48, 52 straipsniams, konstituciniams teisinės valstybės, lygiateisiškumo principams;

– Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 146 punktą (2009 m.

gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek senatvės pensija perskaičiuojama Laikinojo įstatymo 6 straipsnyje nustatyta tvarka, jeigu asmeniui paskirtos senatvės pensijos dydis viršija ribinį valstybinės socialinio draudimo pensijos dydį, neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 48, 52 straipsniams, konstituciniams teisinės valstybės, lygiateisiškumo principams;

– Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo 6.3 punktas (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatyta, kad asmenims, kurie 2008 m. sausio 1 d. buvo sukakę 65 ir daugiau metų, jeigu apskaičiuota pensijos dalies suma viršija 100 Lt, 2009 m. birželio mėn. išmokama 50 procentų asmeniui apskaičiuotos sumos, bet ne daugiau kaip 830 Lt, o likusi apskaičiuotos sumos dalis išmokama 2012 m. birželio mėn., neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 48, 52 straipsniams, konstituciniams teisinės valstybės, lygiateisiškumo principams;

21) pareiškėjo – Panevėžio apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-132/2010) iširti, ar Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo 6.3 punktas (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

22) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-137/2010) iširti, ar Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 5 straipsnio 2 dalis, 8 straipsnio 2 dalis neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

23) pareiškėjo – Kauno apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-141/2010) iširti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 6 straipsnio 1 dalis tiek, kiek iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija perskaičiuojama taikant Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą šio įstatymo taikymui einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek įstatymu nėra numatyta sumažintų

pensijų kompensavimo, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

24) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-146/2010) ištirti, ar Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 6 straipsnio 1 dalis tiek, kiek iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija perskaičiuojama taikant Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą šio įstatymo taikymui einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

25) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-149/2010) ištirti, ar Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 8 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

26) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-155/2010) ištirti, ar Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 8 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje numatytas jau paskirtų senatvės pensijų perskaičiavimas ir sumažinimas, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio 1, 2 dalims, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

27) pareiškėjo – Kauno apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-158/2010) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 6 straipsnio 1 dalis tiek, kiek iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija perskaičiuojama taikant Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą šio įstatymo taikymui einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek įstatymu nėra numatyta sumažintų pensijų kompensavimo, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

28) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-159/2010) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 6 straipsnio 1 dalis tiek, kiek iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija perskaičiuojama taikant Lietuvos Respublikos

Vyriausybės patvirtintą šio įstatymo taikymui einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek įstatymu nėra numatytas sumažintų pensijų kompensavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

29) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-1/2011) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 6 straipsnio 1 dalis tiek, kiek iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija perskaičiuojama taikant Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą šio įstatymo taikymui einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek įstatymu nėra numatytas sumažintų pensijų kompensavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

30) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-4/2011) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 6 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija perskaičiuojama taikant Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą šio įstatymo taikymui einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatyta, kad apskaičiuota senatvės pensijos dalies suma asmeniui išmokama 2008–2012 m., neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo 6.3 punktas (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek

jame nustatyta, kad asmenims, kurie 2008 m. sausio 1 d. buvo sukakę 65 ir daugiau metų, likusi negautos pensijos dalis išmokama 2012 m. birželio mėn., neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui;

31) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-6/2011) ištirti, ar Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 8 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje numatytas jau paskirtų senatvės pensijų perskaičiavimas ir sumažinimas, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio 1, 2 dalims, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

32) pareiškėjo – Klaipėdos apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-15/2011) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 6 straipsnio 1 dalis tiek, kiek iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija perskaičiuojama taikant Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą šio įstatymo taikymui einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniams teisinės valstybės, lygiateisiškumo principams;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 8 straipsnio 1 dalis tiek, kiek valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų, perskaičiuotų pagal šio įstatymo 6 ir 7 straipsnius, gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo draudžiami privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, išskyrus draudžiamus privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 ir 9 punktus asmenis, ir turi draudžiamųjų pajamų, mokama pensijos dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į praėjusio kalendorinio mėnesio draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 48, 52 straipsniams, konstituciniams teisinės valstybės, lygiateisiškumo principams;

– Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 146 punktą (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek senatvės pensija perskaičiuojama Laikinojo įstatymo 6 straipsnyje nustatyta tvarka, jeigu asmeniui paskirtos senatvės pensijos dydis viršija ribinį valstybinės socialinio draudimo pensijos dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 48, 52 straipsniams, konstituciniams teisinės valstybės, lygiateisiškumo principams;

33) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-21/2011) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 6 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje numatytas jau paskirtų senatvės pensijų perskaičiavimas ir sumažinimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio 1, 2 dalims, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 8 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje numatytas jau paskirtų senatvės pensijų perskaičiavimas ir sumažinimas, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio 1, 2 dalims, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek įstatymu nėra numatyta sumažintų pensijų kompensavimo, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnis (1993 m. vasario 3 d. redakcija) tiek, kiek, pasak pareiškėjo, jame nėra nustatyta teisinio reguliavimo, pagal kurį būtų galima nustatyti, ar prieštaraujančiu Lietuvos Respublikos Konstitucijai pripažintas teisės aktas negalioja nuo jo priėmimo, ar nuo Konstitucinio Teismo nutarimo priėmimo dienos, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 7 straipsnio 2 daliai, 107 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat ar šio įstatymo 72 straipsnio 4 dalis (1993 m. vasario 3 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 7 straipsnio 2 daliai, 107 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

34) pareiškėjo – Klaipėdos apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-24/2011) iširti, ar Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek apskaičiuota senatvės pensijos dalies suma asmeniui išmokama 2008–2012 m., Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo 6.3 punktas (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatyta, kad asmenims, kurie 2008 m. sausio 1 d. buvo sukakę 65 ir daugiau metų, jeigu apskaičiuota pensijos dalies suma viršija 100 Lt, 2009 m. birželio mėn. išmokama 50 procentų asmeniui apskaičiuotos sumos, bet ne daugiau kaip 830 Lt, o likusi apskaičiuotos sumos dalis išmokama 2012 m. birželio mėn., neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

35) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-25/2011) iširti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 4 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 6 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija perskaičiuojama taikant Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą šio įstatymo taikymui einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

36) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-31/2011) iširti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 4 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 1 priedas tiek, kiek jame nustatytas netolygus pareigūnų ir karių valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek ji siejasi su Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,3 dydžio neterminuotu ribojimu ir nenumatytas skirtumo, kuris susidarys taikant ne 1,5, o 1,3 dydžio koeficientą, kompensavimas, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

37) pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-40/2011) iširti, ar Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nebuvo nustatyta, kad šis įstatymas netaikomas valstybines socialinio draudimo senatvės pensijas gaunantiems asmenims, kuriems pripažintas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui;

38) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-45/2011) iširti, ar Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2009 m. gruodžio 8 d., 2010 m. lapkričio 12 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad pareigūnų valstybinės pensijos dydis bei šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų pagal šio straipsnio 1 dalį valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendra suma vienam asmeniui negali

viršyti užpraėjo ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Lietuvos statistikos departamento paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,3 dydžio, neprieštarauja (-avo) Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

39) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-47/2011) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) 6 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija perskaičiuojama taikant Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą šio įstatymo taikymui einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. spalio 26 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos, perskaičiuotos pagal šio įstatymo 6 ir 7 straipsnius, gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo (yra arba buvo) draudžiami privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu (pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 1, 3, 4, 5 ir 13 punktus) ir turi (praėjusį kalendorinį mėnesį turėjo) draudžiamųjų pajamų, mokama pensijos dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į praėjusio kalendorinio mėnesio draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštaravo (-auja) Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Konstitucinio Teismo 2011 m. gruodžio 23 d. sprendimu šie prašymai buvo sujungti į vieną bylą.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjų – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, Kauno apygardos administracinio teismo, Klaipėdos apygardos administracinio teismo, Panevėžio apygardos administracinio teismo, Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymai grindžiami šiais argumentais.

1. Pareiškėjai savo abejones dėl ginčijamų teisės aktų nuostatų, kuriomis reguliuojamas pensijų perskaičiavimas ir mokėjimas, atitikties Konstitucijai grindžia oficialiąja konstitucine doktrina.

1.1. Teisė reikalauti mokėti Konstitucijoje ir jai neprieštarujančiuose įstatymuose

nustatytas pensinio aprūpinimo išmokas kyla iš Konstitucijos 52 straipsnio, o pagal Konstitucijos 23 straipsnį ginami šios teisės turiniai aspektai. Valstybei tenka pareiga vykdyti tuos turinio pobūdžio įsipareigojimus, kuriuos ji prisiėmė įstatymu nustatydamą tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį asmuo, atitinkantis įstatyme nustatytas sąlygas, įgyja teisę į tam tikrą pensiją; įstatymais nustatytas pensijų rūšis, asmenis, turinčius teisę į pensiją, pensijų skyrimo ir mokėjimo pagrindus, sąlygas, pensijų dydžius, valstybei kyla pareiga pensinio aprūpinimo santykių srityje laikytis teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo konstitucinių principų.

Nustatant, kokiems asmenims skiriama ir mokama valstybinė pensija, valstybinės pensijos skyrimo ir mokėjimo pagrindus bei sąlygas, taip pat šios pensijos dydžius, privalu paisyti konstitucinių socialinės darnos, teisingumo, protingumo, proporcingumo principų.

1.2. Sumažintos pensijos gali būti mokamos tik laikinai, t. y. tik tol, kol valstybėje yra susidariusi ypatinga situacija (ekonomikos krizė, gaivalinė nelaimė ir kt.), kai objektyviai trūksta lėšų, būtinų pensijoms mokėti, ir tiek, kiek būtina užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės interesus, apsaugoti kitas vertybes; tačiau net ir tokiais išimtiniais atvejais pensijos negali būti mažinamos pažeidžiant Konstitucijoje įtvirtintą asmens ir visuomenės interesų pusiausvyrą; toks pensijų mažinimas turi atitikti konstitucinį proporcingumo principą.

1.3. Įstatymų leidėjas, susidarius ypatingai situacijai, kai *inter alia* dėl ekonomikos krizės neįmanoma sukaupti tiek lėšų, kiek yra būtina senatvės pensijoms mokėti, mažindamas senatvės pensijas privalo numatyti asmenims, kuriems tokia pensija buvo paskirta ir mokama, susidariusių praradimų kompensavimo mechanizmą, pagal kurį valstybė įsipareigotų tokiems asmenims, nebelikus minėtos ypatingos situacijos, per protingą laikotarpį teisingai kompensuoti jų praradimus, atsiradusius dėl senatvės pensijos sumažinimo.

1.4. Teisinis reguliavimas, kai asmuo negali darbo bei verslo laisvai pasirinkti dėl to, kad įgyvendinus šią teisę jam būtų nemokama paskirta ir iki tol mokėta senatvės pensija arba jos dalis, pagal Konstituciją negali būti nustatytas ir tada, kai dėl ypatingų aplinkybių (ekonomikos krizės ir kt.) valstybėje susidaro itin sunki ekonominė, finansinė padėtis; negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį asmenims, kurie dirba tam tikrą darbą ar užsiima tam tikru verslu, paskirta ir mokama senatvės pensija būtų dėl to būtų sumažinta daugiau nei tiems, kurie nedirba jokio darbo ir nesiverčia jokių verslu.

1.5. Įstatymų leidėjas gali koreguoti valstybinių pensijų, kurios savo prigimtimi ir pobūdžiu skiriasi nuo senatvės ir invalidumo pensijų, teisinį reguliavimą mažindamas šias pensijas daugiau nei senatvės ar invalidumo pensijas; tai darant neturi būti pažeistos iki itin sunkios ekonominės, finansinės padėties susidarymo valstybėje nustatytos valstybinių pensijų dydžių proporcijos.

Įstatymų leidėjas turi pareigą numatyti susidariusių praradimų kompensavimo asmenims, kuriems valstybinė pensija buvo paskirta ir mokama, mechanizmą, pagal kurį valstybė įsipareigotų

tokiems asmenims, nebelikus minėtos situacijos, per protingą laikotarpį teisingai kompensuoti jų praradimus, atsiradusius dėl valstybinės pensijos sumažinimo dideliu mastu; praradimai, atsiradę dėl valstybinių pensijų mažinimo, gali būti kompensuoti mažesniu mastu nei praradimai, atsiradę dėl senatvės ar invalidumo pensijų mažinimo.

2. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (prašymas Nr. 1B-40/2011) nurodo, kad Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (toliau – ir Laikinasis įstatymas) 1 straipsnio 2 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) buvo įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį asmeniui, kuriam yra nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis ir kuris dėl to yra iš esmės tokioje pačioje (analogiškoje) faktinėje padėtyje kaip ir asmenys, kurie yra netekę 75–100 procentų darbingumo, šis įstatymas buvo (turėjo būti) taikomas, kai iš esmės tokioje pačioje (analogiškoje) padėtyje esantiems asmenims, t. y. netekusiems 75–100 procentų darbingumo, jis nebuvo taikomas. Minėtos asmenų grupės, kurios yra iš esmės vienodoje (viena kitai prilyginamoje) padėtyje, buvo teisiniu požiūriu traktuojamos skirtingai, nors nebuvo pakankamo pagrindo tokiam skirtingam traktavimui ir teisiniam reguliavimui.

3. Pasak pareiškėjų – Klaipėdos apygardos administracinio teismo (prašymai Nr. 1B-129/2010, 1B-15/2011), Kauno apygardos administracinio teismo (prašymai Nr. 1B-141/2010, 1B-158/2010), Vilniaus apygardos administracinio teismo (prašymai Nr. 1B-146/2010, 1B-159/2010, 1B-1/2011, 1B-25/2011), Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisė perskaičiuoti jau paskirtas valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijas vertintina kaip Konstitucijoje įtvirtintų principų pažeidimas, nes toks teisinis reguliavimas suponuoja teisinį netikrumą, suteiktų teisių neapibrėžtumą ir paneigia asmens teisėtus lūkesčius.

4. Pareiškėjai – Vilniaus apygardos administracinis teismas (prašymai Nr. 1B-123/2010, 1B-149/2010, 1B-155/2010, 1B-6/2011, 1B-21/2011, 1B-47/2011), Klaipėdos apygardos administracinis teismas (prašymai Nr. 1B-129/2010, 1B-15/2011) abejoja, ar įstatymų leidėjas tinkamai laikėsi Konstitucijos, kai Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1, 2 dalių nuostatomis dirbantiems ar tam tikru verslu užsiimantiems asmenims numatė senatvės pensijas sumažinti daugiau nei tiems asmenims, kurie nevykdo darbinės veiklos ir neužsiima jokia verslu.

5. Pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo (prašymai Nr. 1B-54/2010, 1B-55/2010, 1B-60/2010, 1B-61/2010, 1B-79/2010, 1B-87/2010, 1B-91/2010, 1B-95/2010, 1B-96/2010, 1B-110/2010, 1B-111/2010, 1B-121/2010) nuomone, valstybinės pensijos sumažinimo mastą (perskaičiuojant pensiją taikomo koeficiento dydį) susiejant su iki sumažinimo gautos valstybinės pensijos dydžiu, pažeidžiamos iki itin sunkios ekonominės, finansinės padėties susidarymo valstybėje nustatytos pensijų tos pačios kategorijos pensininkams dydžių proporcijos, todėl jam kyla abejonių, ar Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis, kurioje nustatytas skirtingas paskirtų ir mokamų valstybinių pensijų mažinimo mastas, neprieštarauja Konstitucijos 52

straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, kurio vienas iš elementų yra proporcingumo principas.

Vilniaus apygardos administracinis teismas (prašymas Nr. 1B-31/2011) teigia, jog iš Laikinojo įstatymo 1 priede įtvirtintos koeficiento, taikomo apskaičiuojant valstybinių pensijų, rentų ir kompensacijų dalį, apskaičiavimo formulės matyti, kad Laikiniu įstatymu nustatytas ne tolygus (lygus, vienodas), o didėjantis (skirtingas, progresinis) paskirtų ir mokamų pareigūnų ir karių valstybinių pensijų mažinimo mastas (nuo 5 procentų iki 20 procentų) – didėjant išmokų sumai, jis didėja; manytina, kad nustatytu diskriminaciniu teisiniu reguliavimu, nesant asmenų teisinės padėties skirtumų, pažeidžiami teisingumo, teisėtų lūkesčių, proporcingumo, asmenų lygybės principai, nepagrįstai ribojama asmens konstitucinė teisė į nuosavybę.

6. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas (prašymas Nr. 1B-45/2011) abejonas dėl Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2009 m. gruodžio 8 d., 2010 m. lapkričio 12 d. redakcijos) atitikties Konstitucijai grindžia tuo, kad, pasak jo, ginčijamu teisiniu reguliavimu valstybinės pensijos maksimalus dydis bei šios pensijos ir kitų tam pačiam asmeniui paskirtų pensijų bendros sumos maksimalus dydis neterminuotai sumažintas nuo užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Lietuvos statistikos departamento (iki 2010 m. lapkričio 27 d. – Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės) paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio iki 1,3 dydžio, ir tai darant nenustatyta susidariusių praradimų kompensavimo tiems asmenims, kuriems valstybinė pensija buvo paskirta ir mokama.

7. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas (prašymai Nr. 1B-54/2010, 1B-55/2010, 1B-60/2010, 1B-61/2010, 1B-79/2010, 1B-87/2010, 1B-95/2010, 1B-96/2010, 1B-110/2010, 1B-111/2010, 1B-121/2010) abejoja, ar įstatymų leidejas tinkamai laikėsi Konstitucijos, kai Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1, 2 dalių nuostatomis dirbantiems ar tam tikru verslu užsiimantiems asmenims numatė valstybines pensijas sumažinti daugiau nei tiems asmenims, kurie nedirba jokio darbo ir neužsiima jokių verslų.

8. Pareiškėjų – Panevėžio apygardos administracinio teismo (prašymas Nr. 1B-132/2010), Klaipėdos apygardos administracinio teismo (prašymas Nr. 1B-129/2010, 1B-24/2011), Vilniaus apygardos administracinio teismo (prašymas Nr. 1B-4/2011) manymu, Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2007 m. lapkričio 6 d. redakcija) nustačius galutinį senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo terminą, asmenys įgijo teisėtą lūkestį, kad negauta pensijos dalis bus išmokėta iki nurodyto termino pabaigos. Nukėlus šį terminą, valstybė tinkamai nevykdė savo įsipareigojimų išmokėti apskaičiuotą senatvės pensijos dalį, paneigė pareiškėjo teisėtus lūkesčius, sukūrė teisinį netikrumą ir nesaugumą ir dėl to pažeidė konstitucinį teisinės valstybės principą.

Taip pat pareiškėjams kyla abejonių, ar Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – ir Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimas Nr. 144) patvirtinto Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo (toliau – ir Tvarkos aprašas) pakeitimas ir negautos pensijos dalies grąžinimo atidėjimas reiškia tinkamą valstybės įsipareigojimų grąžinti neišmokėtos pensijos dalies vykdymą. Pareiškėjų manymu, ginčijamas teisinis reguliavimas paneigia asmenų teisėtus lūkesčius; tokiais veiksmais sukuriamas teisinis netikrumas ir nesaugumas ir dėl to gali būti pažeidžiamas konstitucinis teisinės valstybės principas.

9. Pareiškėjas – Klaipėdos apygardos administracinis teismas (prašymai Nr. 1B-129/2010, 1B-15/2011) abejoja *inter alia* Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 „Dėl valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ (toliau – ir Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimas Nr. 1156) patvirtinto Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų (toliau – ir Nuostatai) 146 punkto (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek senatvės pensija perskaičiuojama Laikinojo įstatymo 6 straipsnyje nustatyta tvarka, jeigu asmeniui paskirtos senatvės pensijos dydis viršija ribinį valstybinės socialinio draudimo pensijos dydį, atitiktimi Konstitucijai, remdamasis tais pačiais argumentais, kaip ir dėl Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies atitikties Konstitucijai, t. y. dėl to, kad ginčijamas teisinis reguliavimas, kuriuo sumažintos iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirtos valstybinio socialinio draudimo senatvės pensijos, suponavo teisinį netikrumą, įgytų teisių neapibrėžtumą ir paneigė asmens teisėtus lūkesčius, pažeidė Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintą nuosavybės neliečiamumo principą. Be to, perskaičiavus pensijas buvo pažeisti ir konstituciniai teisinės valstybės, proporcingumo, lygiateisiškumo principai, nes pagal ginčijamą teisinį reguliavimą paskirtos senatvės pensijos sumažintos neproporcingai ir ne visiems vienodai.

II

1. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovų Seimo narių V. V. Margevičienės, A. Vidžiūno, D. Jankausko rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad šioje byloje ginčijamos įstatymų nuostatos neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens – Seimo atstovų pozicija grindžiama šiais argumentais.

1.1. Pasak Seimo atstovų V. V. Margevičienės ir A. Vidžiūno, asmenys, pagal galiojančius ir Konstitucijai neprieštaraujančius teisės aktus gaunantys išmokas, turi teisę ir teisėtą lūkestį reikalauti, kad valstybės priimtas įsipareigojimas mokėti šias išmokas būtų vykdomas, tačiau, atsižvelgiant į šiuo metu valstybėje susidariusią padėtį, būtina nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų apsaugotos kitos konstitucinės vertybės, t. y., išlaikant pusiausvyrą tarp asmens ir visuomenės interesų, būtų užtikrintos pakankamos lėšos valstybės priimtiems įsipareigojimams

išmokų gavėjams įvykdyti.

Seimo atstovų Seimo narių A. Vidžiūno ir D. Jankausko teigimu, Laikinojo įstatymo nuostatomis siekiama ekonomikos krizės laikotarpiu užtikrinti išmokų mokėjimą, sudaryti galimybę bent iš dalies subalansuoti Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą. Laikinoju įstatymu nėra pertvarkoma socialinių garantijų sistema, jame nustatytais priemonėmis nekeičiama socialinių garantijų struktūra, jos taikomos tik laikinai ir jomis siekiama užtikrinti išmokų gavėjų gyvybiškai svarbių interesų tenkinimą. Atsižvelgiant į valstybėje susidariusią sunkią ekonominę padėtį ir laikantis iš konstitucinių teisinės valstybės, lygiateisiškumo, proporcingumo, socialinio solidarumo principų kylančių reikalavimų, Laikinoju įstatymu buvo nustatyta ir valstybinių pensijų, kompensacinių išmokų, rentų, šalpos kompensacijų, slaugos ar priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinių kompensacijų, ir valstybinių socialinio draudimo senatvės, išankstinių senatvės, netekto darbingumo (invalidumo) pensijų, ligos, profesinės rehabilitacijos, motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpų, išmokų vaikams bei nedarbo socialinio draudimo išmokų perskaičiavimo tvarka, turėjusi poveikį visoms socialinių išmokų, mokamų iš valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų, gavėjų grupėms.

1.2. Seimo narių V. V. Margevičienės ir A. Vidžiūno manymu, konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas nepaneigia to, kad įstatyme gali būti nustatytas nevienodas (diferencijuotas) teisinis reguliavimas, taikytinas tam tikroms asmenų, kurių padėtis skirtinga, kategorijoms, atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį, be to, tokį teisinį reguliavimą gali lemti socialinio gyvenimo įvairovė. Teisinis reguliavimas nelaikytinas grįstu diskriminacija ir privilegijomis, jei jis taikomas tam tikroms vienodais požymiais pasižyminčioms asmenų grupėms, jeigu taip siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų. Atsižvelgdami į tai, suinteresuoto asmens – Seimo atstovai teigia, kad Laikinojo įstatymo nuostatomis nėra nukrypstama nuo konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo, nes jomis siekiama tik laikinai pakeisti socialinių išmokų teisinį reguliavimą ir nustatyti priemones, kuriomis galima stabilizuoti valstybės bei Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų deficito augimą ir krizės laikotarpiu užtikrinti išmokų mokėjimą labiausiai pažeidžiamoms asmenų grupėms. Taip laikantis konstitucinių proporcingumo ir teisingumo principų ir atsižvelgiant į socialinio gyvenimo įvairovę laikinai diferencijuojami išmokų gavėjai – proporcingai pagal paskirtų išmokų dydį mažiausią poveikį patiria mažiausias išmokas gaunantys asmenys.

1.3. Seimo nariai V. V. Margevičienė ir A. Vidžiūnas, remdamiesi oficialiąja konstitucine doktrina, teigia, kad vadovaujantis solidarumo principu ir atsižvelgiant į tai, kad valstybinės pensijos, rentos ir kompensacijos, mokamos iš valstybės biudžeto, dažniausiai yra papildomos išmokos, mokamos kartu su valstybinėmis socialinio draudimo pensijomis, Laikinoju įstatymu siekiama sumažinti valstybės biudžeto išlaidas, susijusias su šių papildomų išmokų mokėjimu.

1.4. Seimo nariai V. V. Margevičienė, A. Vidžiūnas, D. Jankauskas pažymi, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 1 d. nutarimu Nr. 968 „Dėl Sumažintų valstybinio socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų kompensavimo tvarkos koncepcijos patvirtinimo“, vadovaujantis Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalimi ir atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimą, 2010 m. birželio 29 d. nutarimą, patvirtinta Sumažintų valstybinio socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų kompensavimo tvarkos koncepcija, o Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai pavesta kartu su 2012 m. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto projektu parengti ir iki 2011 m. spalio 15 d. pateikti Vyriausybei pagal minėtos koncepcijos nuostatas parengtą įstatymo projektą, kuriuo būtų pateikti siūlymai, kaip proporcingai kompensuoti praradimus dėl sumažintų valstybinių pensijų.

Seimo narys D. Jankauskas teigia, kad pagal Konstituciją įstatymų leidėjas negali sukurti tokios teisinės situacijos, kai išleidžiamas įstatymas arba kitas teisės aktas, kuriam įgyvendinti reikia lėšų, bet tokių lėšų nėra skiriama arba jų skiriama nepakankamai; nustatant ginčijamą reguliavimą taip pat buvo atsižvelgta į valstybėje esančią ekonominę ir socialinę padėtį, todėl remtasi Konstitucinio Teismo suformuota doktrina, kad teisės aktais negalima reikalauti neįmanomų dalykų (*lex non cogit ad impossibilia*). Nustačius neįgyvendinamą sumažintų išmokų kompensavimą, realiai toks reguliavimas negalėtų būti įgyvendintas, taip pat būtų sudarytos teisinės prielaidos atsirasti lūkesčiams, kurių neįmanoma tinkamai įgyvendinti ir dėl kurių valstybėje galėtų susidaryti dar sunkesnė ekonominė padėtis.

1.5. Seimo nariai A. Vidžiūnas ir D. Jankauskas nurodo, kad Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostatos buvo pakeistos atsižvelgiant į 2009 metų bei planuojamą 2010 metams Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto deficitą ir numatant pasiekti Penkioliktosios Vyriausybės programos Krizės įveikimo plane numatytą tikslą subalansuoti pinigų srautus ir užtikrinti pagrindinių valstybinių socialinio draudimo pensijų – senatvės ir invalidumo – mokėjimą. Dėl to buvo būtina sumažinti Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto išlaidas, o tai padeda užtikrinti pensijų mokėjimą bei sudaro sąlygas palaipsniui išmokėti senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumas, nepažeidžiant Konstitucijoje įtvirtinto asmens ir visuomenės interesų pusiausvyros, konstitucinio proporcingumo principo.

2. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti ir kito suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Teisės skyriaus vedėjos I. Šambaraitės, Socialinio draudimo ir kaupimo pensijų skyriaus vedėjo pavaduotojos R. Babianskaitės rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamos Vyriausybės nutarimais patvirtintų Nuostatų ir Tvarkos aprašo nuostatos neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių pozicija grindžiama šiais argumentais.

2.1. Vyriausybė, 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 1780 pakeisdama Tvarkos aprašą, patvirtintą Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144, dėl nustatytų subjektų grupių ir nepriemokos išmokėjimo dydžio apsisprendė apsvarsčiusi Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymui įgyvendinti būtinas lėšas. Nesuskirsčius neišmokėtos pensijų dalies sumų gavėjų pagal jokių kriterijus, būtų sukurta tokia teisės norma, kurios dėl lėšų trūkumo ir nesant administracinių galimybių būtų neįmanoma įgyvendinti. Maksimalus išmokėtinas dydis – 830 Lt – yra vidutinis pensijos dydis. Toks teisinis reguliavimas, pasak suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių, atitinka oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas, kad teisės norma, kuria valstybė prisiima atitinkamą įsipareigojimą, turi būti paremta materialiniais ir finansiniais ištekliais; priešingu atveju teisės norma tampa neveiksminga, ja negalima naudotis. Ginčijamu Tvarkos apraše nustatytu teisiniu reguliavimu nepažeidžiami asmens teisėti lūkesčiai ir jo teisė į nuosavybę, nes atitinkamo dydžio piniginė išmoka asmeniui yra ir toliau mokama, o neišmokėtos pensijos dalies gražinimo terminas reguliuojamas įstatymu.

2.2. Ginčijamu Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtintų Nuostatų 146 punktu (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) siekiama įgyvendinti Laikinajame įstatyme numatytas priemones, skirtas ekonomikos krizės metu iškilusiems sunkumams įveikti.

Vyriausybės atstovių teigimu, pagal Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nuostatas perskaičiuota vidutinė senatvės pensija sumažėjo labai nedaug, palyginti su ankstesniais padidinimais: vidutinė senatvės pensija sumažėjo apie 5 procentus, palyginti su buvusiu pensijos dydžiu 2009 m., o 2008 m. ji buvo padidinta beveik 30 procentų ir tokia mokama 2009 m. Valdžios sektoriaus ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamos per 2009 m. buvo beveik 30 procentų mažesnės nei 2008 m. Nustatytu teisiniu reguliavimu pensijos yra sumažintos daug mažiau, negu jos buvo sumažintos anksčiau (iki padidinimo 2008 metais), nors valstybės ekonominiai ir finansiniai rodikliai gerokai prastesni nei 2008 metais. Vyriausybės atstovių nuomone, tai įrodo, kad pensijų mažinimas tikrai nebuvo didesnis nei reikia visuomenei svarbiems tikslams pasiekti – išlaikyti viešųjų finansų, nacionalinės valiutos stabilumą ir perkamąją galią, suvaldyti deficito ir skolos augimą. Pagal Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą net sumažintos pensijos priklauso nuo tų pačių rodiklių, kurie buvo svarbūs iki sumažinimo, t. y. nuo bazinės pensijos dydžio, nuo gautų draudžiamųjų pajamų dydžio ir nuo darbo stažo. Per draudžiamąsias pajamas ir stažo rodiklį atsižvelgiama į tai, kaip ilgai ir kokio dydžio įmokas asmuo mokėjo būdamas darbingas.

III

Konstitucinio Teismo posėdyje pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo atstovas teisėjas E. Spruogis pakartoję pareiškėjo prašyme išdėstytus argumentus, atsakė į

Konstitucinio Teismo teisėjų klausimus.

Suinteresuoto asmens – Seimo atstovai V. V. Margevičienė, D. Jankauskas, taip pat suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovės I. Šambaraitė, R. Babianskaitė pritarė savo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytiems argumentams, taip pat atsakė į Konstitucinio Teismo teisėjų klausimus.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Seimas 2009 m. gruodžio 9 d. priėmė Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinąjį įstatymą, kuris įsigaliojo 2010 m. sausio 1 d., išskyrus jo 16 straipsnį, kuris įsigaliojo 2009 m. gruodžio 24 d.

2. Vertinant šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamą Laikinojo įstatymo nuostatą atitiktį Konstitucijai atsižvelgtina *inter alia* į socialinį, ekonominį šio įstatymo priėmimo kontekstą ir į visuminį šiame įstatyme nustatytą teisinį reguliavimą.

3. Laikinojo įstatymo preambulėje nustatyta: „Lietuvos Respublikos Seimas, konstatuodamas, kad Lietuvos Respublikos valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų prognozės rodo nuolat didėjančią deficitą, nulemtą Lietuvos ūkį apėmusios ekonomikos krizės; pabrėždamas būtinybę stabilizuoti Lietuvos Respublikos valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų deficitą didėjimą ir subalansuoti pinigų srautus; siekdamas kiek įmanoma apsaugoti socialiai jautrių asmenų grupes ir ekonomikos krizės laikotarpiu užtikrinti išmokų mokėjimą laiku; įvertindamas, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą konstatavo, jog išimtiniais atvejais, kai valstybėje yra susidariusi ypatinga padėtis (ekonomikos krizė, gaivalinė nelaimė ir pan.), kai neįmanoma sukaupti tiek lėšų, kiek yra būtina išmokoms mokėti, išmokų santykių teisinis reguliavimas gali būti koreguojamas ir laikinai, kol valstybėje yra susidariusi ypatinga padėtis, išmokos mažinamos tokiu mastu, koku būtina gyvybiškai svarbiems visuomenės interesams užtikrinti ir kitoms konstitucinėms vertybėms apsaugoti, priima šį laikinąjį įstatymą.“

Taigi Laikinasis įstatymas, kaip konstatuota jo preambulėje, priimtas siekiant apriboti ekonomikos krizės nulemtą valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų deficitą didėjimą, kiek įmanoma labiau apsaugoti socialiai jautrių asmenų grupes ir ekonomikos krizės laikotarpiu užtikrinti išmokų mokėjimą laiku.

4. Laikinojo įstatymo 1 straipsnyje „Įstatymo paskirtis ir taikymas“ nustatyta:

„1. Šis įstatymas nustato socialinių išmokų: valstybinių pensijų ir kitų išmokų, išvardytų šio straipsnio 2 dalies 1–4 punktuose, valstybinių socialinio draudimo pensijų perskaičiavimo ir šių

išmokų mokėjimo asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų, tvarką, motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės), nedarbo socialinio draudimo pašalpų, motinystės (tėvystės) išmokų perskaičiavimo ir kompensuojamojo uždarbio socialinio draudimo pašalpoms skaičiuoti naujo maksimalaus dydžio nustatymo tvarką, išmokos vaikui mokėjimo sąlygas ir dydžius.

2. Šis įstatymas taikomas asmenims, gaunantiems šias socialines išmokas:

1) valstybines pensijas, paskirtas ir mokamas pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą, Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą;

2) kompensacines išmokas, paskirtas ir mokamas pagal Lietuvos Respublikos teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymą;

3) rentas, paskirtas ir mokamas pagal Lietuvos Respublikos Prezidento valstybinės rentos įstatymą, Lietuvos Respublikos Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų statuso įstatymą ir Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymą;

4) šalpos kompensacijas darbingiems darbingo amžiaus asmenims <...> ir slaugos ar priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslines kompensacijas, paskirtas ir mokamas pagal Lietuvos Respublikos valstybinių šalpos išmokų įstatymą;

5) valstybines socialinio draudimo senatvės, išankstines senatvės, netekto darbingumo (invalidumo) pensijas, išskyrus pensijas asmenims, netekusiems 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensijas), ištarnauto laiko pensijas, kurios viršija ribinį valstybinės socialinio draudimo pensijos dydį, valstybines socialinio draudimo našlaičių (maitintojo netekimo) pensijas, kurios viršija pusę ribinio valstybinės socialinio draudimo pensijos dydžio, valstybines socialinio draudimo našlių pensijas ir kompensacijas už ypatingas darbo sąlygas, paskirtas ir (arba) mokamas pagal Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą <...> ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų išankstinio mokėjimo įstatymą <...>;

6) ligos, profesinės reabilitacijos, motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpas, paskirtas ir mokamas pagal Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą <...>;

7) ligos socialinio draudimo pašalpas, paskirtas ir mokamas pagal Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymą <...>;

8) motinystės (tėvystės) išmokas, paskirtas ir mokamas statutiniams valstybės tarnautojams (pareigūnams) ir krašto apsaugos sistemos kariams iš valstybės biudžeto lėšų pagal specialiuosius, jų profesinę veiklą reglamentuojančius, teisės aktus;

9) išmoką vaikui, skiriamą ir mokamą pagal Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymą;

10) nedarbo socialinio draudimo išmoką, skiriamą ir mokamą pagal Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymą.“

Taigi Laikinojo įstatymo paskirtis – nustatyti įvairių socialinių išmokų, *inter alia* valstybinių ir valstybinių socialinio draudimo pensijų, perskaičiavimo ir mokėjimo tvarką. Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kokioms konkrečias socialines išmokas gaunančių asmenų grupėms taikomos šio įstatymo nuostatos, pagal kurias perskaičiuojamos išvardytosios socialinės išmokos.

5. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad minėtoji socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo tvarka nustatyta atsižvelgus į valstybėje susidariusią ekonominę, finansinę padėtį. Laikinojo įstatymo projekto Nr. XIP-1238 aiškinamajame rašte *inter alia* nurodyta, kad šiuo įstatymu siekta „sudaryti galimybę iš dalies subalansuoti Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą, <...> sumažinant išlaidas valstybinėms socialinio draudimo pensijoms, ligos ir motinystės socialinio draudimo išmokoms“, taip pat „atsižvelgiant į tai, kad valstybinės pensijos, rentos ir kompensacijos, mokamos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, dažniausiai yra kaip papildomos išmokos, <...> sumažinti Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto išlaidas, skiriamas šių papildomų išmokų mokėjimui“.

Taigi iš įstatymų leidėjo ketinimų, užfiksuotų *travaux préparatoires*, matyti, kad šiuo įstatymu buvo siekiama sumažinti valstybės biudžeto ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto išlaidas, dėl to nustatčius tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų sumažintos *inter alia* valstybinės ir valstybinės socialinio draudimo pensijos.

6. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Laikinąjį įstatymą:

– ribinis valstybinės pensijos dydis – dydis, kurio neviršijančios valstybinės pensijos pagal Laikinojo įstatymo 1 priedą neperskaičiuojamos (2 straipsnio 3 dalis);

– ribinius valstybinės pensijos dydžius tvirtina Vyriausybė, atsižvelgdama į atitinkamų metų ar atitinkamo metų laikotarpio Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto ir valstybės biudžeto pajamas ir išlaidas (3 straipsnio 2 dalis);

– ribinis valstybinės pensijos dydis netaikomas valstybinių pensijų gavėjams, kurie kartu gauna valstybinę socialinio draudimo senatvės arba netekto darbingumo (invalidumo) pensiją, taip pat valstybinių našlių ir našlaičių pensijų gavėjams (4 straipsnio 4 dalis);

– jeigu pagal šio įstatymo 1 priedą perskaičiuotos valstybinės pensijos dydis yra mažesnis negu ribinis valstybinės pensijos dydis arba jam lygus, mokama ribinio valstybinės pensijos dydžio valstybinė pensija (4 straipsnio 5 dalis);

– ribinis valstybinės socialinio draudimo pensijos dydis – dydis, kurio neviršijančios pagal šį įstatymą perskaičiuotos valstybinės socialinio draudimo pensijos gavėjui skiriamas kompensacinis priedas (2 straipsnio 4 dalis);

- ribinis valstybinės socialinio draudimo pensijos dydis yra 650 Lt (3 straipsnio 1 dalis);
- asmenims, kurių valstybinės socialinio draudimo pensijos dydis iki šios pensijos perskaičiavimo viršijo ribinį valstybinės socialinio draudimo pensijos dydį, tačiau po perskaičiavimo valstybinės socialinio draudimo pensijos dydis yra mažesnis negu ribinis valstybinės socialinio draudimo pensijos dydis, mokamas kompensacinis priedas, lygus ribinio valstybinės socialinio draudimo pensijos dydžio ir perskaičiuotos valstybinės socialinio draudimo pensijos dydžio skirtumui (7 straipsnio 1 dalis); kitose 7 straipsnio dalyse nustatyta, kaip perskaičiuojamos ir kompensuojamos kitos socialinės išmokos.

Apibendrinant konstatuotina, kad Laikinajame įstatyme nustatyta, jog ribinio pensijų dydžio neviršijančios valstybinės ir valstybinės socialinio draudimo pensijos negali būti mažinamos net ir valstybėje susidarius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai.

Taip pat nustatyta, kad jei perskaičiavus valstybines socialinio draudimo pensijas, kurių dydis iki perskaičiavimo viršijo 650 Lt, jų dydis tampa mažesnis negu nustatytas ribinis dydis, mokamas tokio dydžio kompensacinis priedas, kad pensija būtų lygi 650 Lt, t. y. valstybinės socialinio draudimo pensijos negali būti mažinamos daugiau nei iki 650 Lt; jei perskaičiavus valstybines pensijas jų dydis tampa mažesnis negu nustatytas ribinis dydis arba jam lygus, valstybinės pensijos negali būti mažinamos daugiau nei iki nustatyto ribinio dydžio.

7. Laikinojo įstatymo 15 straipsnyje „Įstatymo įsigaliojimas ir taikymas“ buvo nustatyta: „Šis įstatymas, išskyrus 16 straipsnį, įsigalioja 2010 m. sausio 1 d. ir galioja iki 2011 m. gruodžio 31 d.“

Taigi Laikinojo įstatymo 15 straipsnyje buvo nustatytas terminuotas šio įstatymo nuostatų galiojimas, t. y. tai, kad šiuo įstatymu nustatyta socialinių išmokų, *inter alia* valstybinių ir valstybinių socialinio draudimo pensijų, perskaičiavimo ir mokėjimo tvarka, suponuojanti šių išmokų sumažinimą, taikoma nuo 2010 m. sausio 1 d. iki 2011 m. gruodžio 31 d.

Laikinojo įstatymo 15 straipsnis buvo pakeistas ir papildytas *inter alia* Seimo 2010 m. liepos 2 d. priimtu Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymu, įsigaliojusi 2010 m. liepos 20 d., tačiau šiai konstitucinės justicijos bylai svarbus teisinis reguliavimas juo nebuvo pakeistas, t. y. Laikinojo įstatymo 15 straipsnyje (2010 m. liepos 2 d. redakcija) išliko nuostata, kad paskirtų socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo tvarka taikoma nuo 2010 m. sausio 1 d. iki 2011 m. gruodžio 31 d.

Laikinojo įstatymo 15 straipsnis (2010 m. liepos 2 d. redakcija) buvo pakeistas ir Seimo 2011 m. gruodžio 20 d. priimtu Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymu, kuris įsigaliojo 2011 m. gruodžio 28 d.

Laikinojo įstatymo 15 straipsnyje (2011 m. gruodžio 20 d. redakcija) *inter alia* nustatyta:

„Šis įstatymas, išskyrus 16 straipsnį, įsigalioja 2010 m. sausio 1 d. ir galioja:

1) šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 4 punkte nurodytoms šalpos kompensacijoms ir 5–9 punktuose nurodytoms išmokoms – iki 2011 m. gruodžio 31 d.;

2) šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 1, 2 ir 3 punktuose nurodytoms išmokoms, 4 punkte nurodytoms slaugos ir priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinėms kompensacijoms ir 10 punkte nurodytai išmokai – iki 2012 m. gruodžio 31 d. <...>“.

Palyginus Laikinojo įstatymo 15 straipsnyje (2011 m. gruodžio 20 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą su nustatytu Laikinojo įstatymo 15 straipsnyje (2010 m. liepos 2 d. redakcija) matyti, kad Laikinojo įstatymo 15 straipsnio (2011 m. gruodžio 20 d. redakcija) nuostatomis kai kurioms socialinėms išmokoms, *inter alia* valstybinėms socialinio draudimo pensijoms, Laikinojo įstatymo galiojimo terminas nepakeistas, t. y. nustatyta, kad jos perskaičiuojamos (sumažinamos) iki 2011 m. gruodžio 31 d., o kai kurioms socialinėms išmokoms, *inter alia* valstybinėms pensijoms, Laikinojo įstatymo galiojimo terminas pratęstas dar vieniems biudžetiniams metams – iki 2012 m. gruodžio 31 d.

Apibendrinant pažymėtina, kad iš paties įstatymo pavadinimo, jo 15 straipsnio (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. liepos 2 d., 2011 m. gruodžio 20 d. redakcijos) nuostatų ir šio įstatymo *travaux préparatoires* matyti, jog Laikiniu įstatymu nustatyta socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo tvarka taikoma tik laikinai. Tai reiškia, kad pasibaigus nustatytam laikotarpiui bus taikomas teisinis reguliavimas, kuris buvo taikomas iki Laikinojo įstatymo nuostatų įsigaliojimo.

8. Laikinojo įstatymo 16 straipsnyje „Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Vyriausybei“ nustatyta:

„1. Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliotos institucijos iki 2010 m. sausio 1 d. parengia ir priima šiam įstatymui įgyvendinti reikalingus teisės aktus.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliotos institucijos, įvertinusios Lietuvos ekonomikos rodiklius, lemiančius Lietuvos ūkio raidą, ir Lietuvos Respublikos valstybės bei Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų būklę, iki 2010 m. liepos 1 d. pateikia pasiūlymus Lietuvos Respublikos Seimui dėl šio įstatymo galiojimo termino.

3. Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 2010 m. kovo 1 d. patvirtina socialinio draudimo ir pensijų sistemos pertvarkymo koncepciją.

4. Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 2010 m. liepos 1 d. parengia ir patvirtina sumažintų valstybinių socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų kompensavimo tvarkos aprašą.“

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Laikinojo įstatymo 16 straipsnyje įstatymų leidėjas pasiūlė Vyriausybei ar jos įgaliotoms institucijoms *inter alia*

parengti ir priimti šiam įstatymui įgyvendinti reikalingus teisės aktus. Šio straipsnio 4 dalyje pasiūlyta Vyriausybei iki 2010 m. liepos 1 d. parengti ir patvirtinti sumažintų valstybinių socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų kompensavimo tvarkos aprašą.

Šiame kontekste pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas 2010 m. birželio 29 d. nutarime *inter alia* konstatavo, jog Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas aiškintinas kaip reiškiantis, kad Vyriausybei siūloma parengti ir patvirtinti sumažintų valstybinio socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų kompensavimo tvarką, kuri neapimtų esminių pensijų kompensavimo elementų: pagrindų, dydžių ir pan.; šiuos sumažintų pensijų kompensavimo elementus įstatymu turi nustatyti įstatymų leidėjas; tik taip suprantamas šis teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijai.

9. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste apibendrinant tai, kas išdėstyta, pažymėtina, kad Laikinis įstatymas, kaip konstatuota jo preambulėje, buvo priimtas siekiant apriboti ekonomikos krizės nulemtą valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų deficito didėjimą. Šiuo įstatymu, atsižvelgiant į valstybėje susidariusią itin sunkią ekonominę, finansinę padėtį ir siekiant kiek įmanoma labiau apsaugoti socialiai jautrių asmenų grupes, nustatyta tokia socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo tvarka, kuri suponavo paskirtų socialinių išmokų sumažinimą; kartu buvo nustatyti tokie valstybinių ir valstybinių socialinio draudimo pensijų ribiniai dydžiai, kurių neviršijusios pensijos negalėjo būti mažinamos net ir valstybėje susidarius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, o tos, kurios viršijo nustatytus ribinius dydžius ir galėjo būti mažinamos, negalėjo būti mažinamos daugiau nei iki nustatyto ribinio dydžio.

Pažymėtina ir tai, kad Laikinajame įstatyme buvo nustatyta, jog jis taikomas tik laikinai. Be to, Laikinajame įstatyme Vyriausybei pasiūlyta parengti ir patvirtinti sumažintų valstybinių socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų kompensavimo tvarkos aprašą.

10. Šiame kontekste pažymėtina, kad kartu su Laikiniu įstatymu tą pačią dieną, t. y. 2010 m. sausio 1 d., įsigaliojo ir su juo susiję kitų teisės aktų pakeitimai, *inter alia* Valstybinių pensijų įstatymo 3, 6, 8 ir 15 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. gruodžio 8 d., Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. gruodžio 8 d. Taigi šių teisės aktų nuostatos, kurių atitiktį Konstitucijai pareiškėjai taip pat ginčija šioje konstitucinės justicijos byloje, vertintinos bendrame jų priėmimo kontekste, t. y. atsižvelgiant į tai, kad jos priimtos valstybėje susidarius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai.

II

1. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo ištirti, ar *inter alia*:

– Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek nenumatytas pareigūnų ir karių sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Konstitucijos 23, 29, 48,

52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui (prašymai Nr. 1B-49/2010, 1B-53/2010);

– Laikinasis įstatymas tiek, kiek nenumatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui (prašymai Nr. 1B-54/2010, 1B-55/2010, 1B-60/2010, 1B-61/2010, 1B-88/2010, 1B-89/2010, 1B-90/2010, 1B-101/2010, 1B-121/2010);

– Laikinojo įstatymo 16 straipsnis tiek, kiek nenumatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui (prašymas Nr. 1B-91/2010).

1.1. Pažymėtina, kad teisinis reguliavimas, susijęs su sumažintų pensijų kompensavimu, yra įtvirtintas tik Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje, kurioje nustatyta: „Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 2010 m. liepos 1 d. parengia ir patvirtina sumažintų valstybinių socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų kompensavimo tvarkos aprašą“. Iš kitų Laikinojo įstatymo straipsnių pavadinimų ir turinio matyti, kad juose nėra nuostatų, kuriomis reguliuojamas pensijų kompensavimas.

1.2. Konstitucinis Teismas 2010 m. birželio 29 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymo 5, 6 straipsnių, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija), Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 1 punkto, 16 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ *inter alia* pripažino, kad Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek joje Vyriausybei nėra siūloma parengti ir patvirtinti dideliu mastu sumažintų valstybinių pensijų kompensavimo tvarkos aprašą, prieštarauja Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas „Valstybės žiniuose“ buvo paskelbtas ir įsigaliojo 2010 m. lapkričio 16 d.

1.3. Konstatuotina, kad minėtuose pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymuose ginčijamo teisinio reguliavimo, kuriuo nenumatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, atitiktis Konstitucijai Konstitucinio Teismo yra ištirta ir galioja tuo klausimu priimtas Konstitucinio Teismo nutarimas.

Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 1 dalies 3 punktą Konstitucinis Teismas savo sprendimu atsisako nagrinėti prašymą ištirti teisės akto atitiktį Konstitucijai, jeigu prašyme nurodyto teisės akto atitiktis Konstitucijai jau buvo tirta Konstituciniame Teisme ir tebegalioja tuo klausimu priimtas Konstitucinio Teismo nutarimas, o pagal šio straipsnio 3 dalį, jeigu atsisakymo nagrinėti prašymą pagrindai buvo nustatyti pradėjus nagrinėti bylą Konstitucinio Teismo posėdyje, priimamas sprendimas nutraukti bylą.

1.4. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus nutrauktina šios konstitucinės justicijos bylos dalis pagal pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymus ištirti, ar:

– Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek joje nenustatytas pareigūnų ir karių sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Laikinas įstatymas tiek, kiek jame nenustatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Laikinojo įstatymo 16 straipsnis tiek, kiek jame nenustatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštarauja Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo (prašymas Nr. 1B-21/2011) ištirti, ar *inter alia* Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnis tiek, kiek, pasak pareiškėjo, jame nėra nustatyta teisinio reguliavimo, pagal kurį būtų galima nustatyti, ar Konstitucijai prieštaraujančiu pripažintas teisės aktas negalioja nuo jo priėmimo, ar nuo Konstitucinio Teismo nutarimo priėmimo dienos, taip pat ar šio straipsnio 4 dalis neprieštarauja Konstitucijos 7 straipsnio 2 daliai, 107 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2.1. Konstitucinis Teismas 2011 m. spalio 25 d. priėmė nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, kuriame pripažino, kad Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnis tiek, kiek jame nėra nustatyta, kad Konstitucijai prieštaraujančiu pripažintas teisės aktas negalioja nuo jo įsigaliojimo, neprieštarauja Konstitucijai, taip pat nutraukė bylos dalį dėl pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymų ištirti, ar Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnio 4 dalis tiek, kiek joje eksplicitiškai nėra nustatyta, kokie sprendimai yra įtvirtinti formuluotėse „neturi būti vykdomi sprendimai“, „jeigu tokie sprendimai nebuvo įvykdyti“, neprieštarauja Konstitucijos 7 straipsnio 2 daliai, 107 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas „Valstybės žiniuose“ buvo paskelbtas ir įsigaliojo 2011 m. spalio 27 d.

Pažymėtina, kad pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymai dėl Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnio ir šio straipsnio 4 dalies atitikties Konstitucijai jau ištirtoje ir šioje konstitucinės justicijos byloje yra analogiški.

2.2. Konstatuotina, kad pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašyme ginčijamas tas pats Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas, kurio atitiktis Konstitucijai Konstitucinio Teismo yra ištirta ir galioja tuo klausimu priimtas

Konstitucinio Teismo nutarimas.

Minėta, kad pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 1 dalies 3 punktą Konstitucinis Teismas savo sprendimu atsisako nagrinėti prašymą ištirti teisės akto atitiktį Konstitucijai, jeigu prašyme nurodyto teisės akto atitiktis Konstitucijai jau buvo tirta Konstituciniame Teisme ir tebegalioja tuo klausimu priimtas Konstitucinio Teismo nutarimas, o pagal šio straipsnio 3 dalį, jeigu atsisakymo nagrinėti prašymą pagrindai buvo nustatyti pradėjus nagrinėti bylą Konstitucinio Teismo posėdyje, priimamas sprendimas nutraukti bylą.

2.3. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus nutraukina šios konstitucinės justicijos bylos dalis pagal pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą ištirti, ar Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnis tiek, kiek, pasak pareiškėjo, jame nėra nustatyta teisinio reguliavimo, pagal kurį būtų galima nustatyti, ar Konstitucijai prieštaraujančiu pripažintas teisės aktas negalioja nuo jo priėmimo, ar nuo Konstitucinio Teismo nutarimo priėmimo dienos, taip pat ar šio straipsnio 4 dalis neprieštarauja Konstitucijos 7 straipsnio 2 daliai, 107 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

3. Nors pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo (prašymas Nr. 1B-40/2011) ištirti, ar Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nebuvo nustatyta, kad šis įstatymas netaikomas valstybines socialinio draudimo senatvės pensijas gaunantiems asmenims, kuriems pripažintas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, neprieštaravo Konstitucijos 29 straipsniui, iš prašymo matyti, kad jis ginčija Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkto tiek, kiek jame nustatčius, kad šis įstatymas netaikomas pensijų gavėjams, netekusiems 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensininkams), nebuvo nustatyta, kad šis įstatymas netaikomas valstybines socialinio draudimo senatvės pensijas gaunantiems asmenims, kuriems pripažintas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, atitiktį Konstitucijos 29 straipsniui.

4. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo (prašymas Nr. 1B-31/2011) ištirti *inter alia* Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies atitiktį Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat šio įstatymo 1 priedo tiek, kiek jame nustatytas netolygus pareigūnų ir karių valstybinių pensijų mažinimo mastas, atitiktį Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui. Šiame kontekste pažymėtina, kad Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje yra daroma tiesioginė nuoroda į šio įstatymo 1 priedą. Taigi pareiškėjo prašymas ištirti Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies atitiktį Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui apima jo prašymą ištirti šio įstatymo 1 priedo atitiktį Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

5. Nors pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo (prašymai Nr. 1B-55/2010, 1B-60/2010, 1B-61/2010, 1B-79/2010, 1B-87/2010, 1B-95/2010, 1B-96/2010, 1B-

101/2010, 1B-110/2010, 1B-111/2010, 1B-121/2010) ištirti, ar *inter alia* Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams mokama pensijų dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į gautų draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, iš prašymų matyti, kad jis ginčija Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, atitiktį Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

6. Nors pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo ištirti, ar *inter alia* Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek ji taikoma valstybines pensijas gaunantiems asmenims, neprieštarauja Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui (prašymas Nr. 1B-53/2010), ar ši dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, gavėjams, kurie valstybiniu socialiniu pensijų draudimu draudžiami pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punktą, jų draudimo valstybiniu socialiniu pensijų draudimu laikotarpiu mokama 50 procentų priklausančios išmokos, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui (prašymai Nr. 1B-54/2010, 1B-88/2010), taip pat ar ši dalis neprieštarauja Konstitucijos 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui (prašymai Nr. 1B-123/2010, 1B-137/2010), iš prašymų matyti, kad jis ginčija Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių pensijų mokėjimas, atitiktį Konstitucijos 23, 29 straipsniams, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

7. Nors pareiškėjas – Klaipėdos apygardos administracinis teismas prašo (prašymai Nr. 1B-129/2010, 1B-15/2011) ištirti, ar *inter alia* Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų, perskaičiuotų pagal šio įstatymo 6 ir 7 straipsnius, gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo draudžiami privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, išskyrus draudžiamus privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2

straipsnio 1 dalies 8, 9 punktus asmenis, ir turi draudžiamųjų pajamų, mokama pensijos dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į praėjusio kalendorinio mėnesio draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštarauja Konstitucijos 23, 48, 52 straipsniams, konstituciniams teisinės valstybės, lygiateisiškumo principams, o pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo ištirti, ar *inter alia* Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui (prašymas Nr. 1B-149/2010), ar ši dalis tiek, kiek joje numatytas jau paskirtų senatvės pensijų perskaičiavimas ir sumažinimas, neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsnio 1, 2 dalims, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui (prašymai Nr. 1B-155/2010, 1B-6/2011, 1B-21/2011), taip pat ar ši dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. spalio 26 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatyta, kad valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos, perskaičiuotos pagal šio įstatymo 6 ir 7 straipsnius, gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo (yra arba buvo) draudžiami privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu (pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 1, 3, 4, 5 ir 13 punktus) ir turi (praėjusį kalendorinį mėnesį turėjo) draudžiamųjų pajamų, mokama pensijos dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į praėjusio kalendorinio mėnesio draudžiamųjų pajamų dydį, neprieštaravo (-auja) Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui (prašymas Nr. 1B-47/2011), iš prašymų matyti, kad pareiškėjai ginčija Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. spalio 26 d. redakcijos) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų mokėjimas, atitiktį Konstitucijos 23, 29 straipsniams, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

8. Nors pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo (prašymai Nr. 1B-123/2010, 1B-137/2010) ištirti, ar *inter alia* Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalis neprieštarauja Konstitucijos 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui, iš prašymų matyti, kad jis ginčija Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalies tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų mokėjimas, atitiktį Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

9. Nors pareiškėjai – Kauno apygardos administracinis teismas (prašymai Nr. 1B-141/2010, 1B-158/2010) ir Vilniaus apygardos administracinis teismas (prašymai Nr. 1B-159/2010, 1B-1/2011, 1B-21/2011) prašo ištirti, ar *inter alia* Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek įstatymu nėra numatyta sumažintų pensijų kompensavimo, neprieštarauja Konstitucijos 23, 29,

52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui, iš prašymų matyti, kad pareiškėjai ginčija Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalies tiek, kiek įstatymu nėra nustatyta sumažintų valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų kompensavimo, atitiktį Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

10. Nors pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo (prašymas Nr. 1B-49/2010) ištirti *inter alia*, ar Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Valstybinių pensijų įstatymo 3, 6, 8 ir 15 straipsnių pakeitimo įstatymo 1 straipsnis tiek, kiek juo pakeisto Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) nustatyta, kad „nustatytos valstybinės pensijos dydis bei šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų pagal šio straipsnio 1 dalį valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendra suma vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,3 dydžio“, iš prašymo matyti, kad jis ginčija Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) atitiktį Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

11. Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas 2010 m. birželio 29 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymo 5, 6 straipsnių, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija), Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 1 punkto, 16 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ *inter alia* pripažino, kad Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) nuostata „Kiekvienos šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nustatytos valstybinės <...> pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų pagal šio straipsnio 1 dalį valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendra suma vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,3 dydžio“ tiek, kiek formuluotė „kiekvienos šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nustatytos valstybinės pensijos“ apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 5 punkte nustatytas teisėjų valstybines pensijas, prieštarauja Konstitucijos 109 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas „Valstybės žiniuose“ buvo paskelbtas ir įsigaliojo 2010 m. lapkričio 16 d.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad pagal Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalį kiekvienas Seimo, Respublikos Prezidento ar Vyriausybės išleistas arba referendumu priimtas teisės aktas (jo dalis), Konstitucinio Teismo sprendimu (nutarimu) pripažintas prieštaraujančiu kuriam

nors aukštesnės galios teisės aktui, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, yra visam laikui pašalinamas iš Lietuvos teisės sistemos, jis niekada nebegalės būti taikomas (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d., 2006 m. birželio 6 d., 2011 m. spalio 25 d. nutarimai, 2006 m. rugpjūčio 8 d., 2008 m. vasario 1 d. sprendimai). Atitinkamam teisėkūros subjektui – Seimui, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei – kyla konstitucinė pareiga pripažinti tokį teisės aktą (jo dalį) netekusiu galios arba (jeigu be atitinkamo tų visuomeninių santykių teisinio reguliavimo negalima išsiversti) pakeisti jį taip, kad naujai nustatytas teisinis reguliavimas neprieštarautų aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, bet ir tol, kol ši konstitucinė pareiga nėra įvykdyta, atitinkamas teisės aktas (jo dalis) jokiais aplinkybėmis negali būti taikomas – šiuo atžvilgiu tokio teisės akto teisinė galia yra panaikinta (Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d., 2008 m. vasario 1 d. sprendimai).

Taigi 2010 m. lapkričio 16 d. įsigaliojus Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 29 d. nutarimui, Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) nustatyto teisinio reguliavimo tiek, kiek jis pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, teisinė galia yra panaikinta; šis teisinis reguliavimas yra visam laikui pašalintas iš Lietuvos teisės sistemos.

12. Nors pareiškėjas – Klaipėdos apygardos administracinis teismas prašo (prašymai Nr. 1B-129/2010, 1B-24/2011) ištirti, ar *inter alia* Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek joje apskaičiuota senatvės pensijos dalies suma asmeniui išmokama 2008–2012 m., Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144 patvirtinto Tvarkos aprašo 6.3 punktas (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatyta, kad asmenims, kurie 2008 m. sausio 1 d. buvo sukakę 65 ir daugiau metų, jeigu apskaičiuota pensijos dalies suma viršija 100 Lt, 2009 m. birželio mėn. išmokama 50 procentų asmeniui apskaičiuotos sumos, bet ne daugiau kaip 830 Lt, o likusi apskaičiuotos sumos dalis išmokama 2012 m. birželio mėn., neprieštarauja Konstitucijos 23, 48, 52 straipsniams, konstituciniams teisinės valstybės, lygiateisiškumo principams, o pareiškėjas – Panevėžio apygardos administracinis teismas prašo (prašymas Nr. 1B-132/2010) ištirti, ar *inter alia* Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija), Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144 patvirtinto Tvarkos aprašo 6.3 punktas (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, iš prašymų matyti, kad jie, kaip ir pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas (prašymas Nr. 1B-4/2011), ginčija Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatyta, kad apskaičiuota senatvės pensijos dalies suma asmeniui išmokama 2008–2012 m., taip pat Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144 patvirtinto Tvarkos aprašo 6.3 punkto (2009 m. gruodžio 23 d.

redakcija) tiek, kiek jame nustatyta, kad likusios neišmokėtos senatvės pensijos dalies sumos išmokėjimas iš 2010 m. nukeltas į 2012 m., atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui.

13. Nors pareiškėjas – Klaipėdos apygardos administracinis teismas (prašymai Nr. 1B-129/2010, 1B-15/2011) prašo ištirti, ar *inter alia* Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtintų Nuostatų 146 punktą (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek senatvės pensija perskaičiuojama Laikinojo įstatymo 6 straipsnyje nustatyta tvarka, jeigu asmeniui paskirtos senatvės pensijos dydis viršija ribinį valstybinės socialinio draudimo pensijos dydį, neprieštarauja Konstitucijos 23, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės, lygiateisiškumo principams, iš prašymų matyti, kad jis ginčija Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtintų Nuostatų 146 punkto (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatytas teisinis reguliavimas, kuriuo įgyvendinamos Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nuostatos, atitiktį Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

14. Atsižvelgdamas į pareiškėjų prašymų turinį ir argumentus, šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs:

– Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkto tiek, kiek jame nustatytas, kad šis įstatymas netaikomas pensijų gavėjams, netekusiems 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensininkams), nebuvo nustatyta, kad šis įstatymas netaikomas valstybines socialinio draudimo senatvės pensijas gaunantiems asmenims, kuriems pripažintas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, atitiktį Konstitucijos 29 straipsniui;

– Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies tiek, kiek joje nustatytas valstybinių pensijų perskaičiavimas, atitiktį Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, atitiktį Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių pensijų mokėjimas, atitiktį Konstitucijos 23, 29 straipsniams, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies tiek, kiek joje nustatytas iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirtų valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų perskaičiavimas

(sumažinimas), atitiktą Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. spalio 26 d. redakcijos) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų mokėjimas, atitiktą Konstitucijos 23, 29 straipsniams, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų mokėjimas, atitiktą Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalies tiek, kiek įstatymu nėra nustatyta sumažintų valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų kompensavimo, atitiktą Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2009 m. gruodžio 8 d., 2010 m. lapkričio 12 d. redakcijos) tiek, kiek ji apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nustatytas valstybines pensijas, atitiktą Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatyta, kad apskaičiuota senatvės pensijos dalies suma asmeniui išmokama 2008–2012 m., atitiktą konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo 6.3 punkto (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatyta, kad likusios neišmokėtos senatvės pensijos dalies sumos išmokėjimas iš 2010 m. nukeltas į 2012 m., atitiktą konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 146 punkto (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, tiek, kiek jame nustatytas teisinis reguliavimas, kuriuo įgyvendinamos Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nuostatos, atitiktą Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

III

1. Šioje konstitucinės justicijos byloje prašoma ištirti Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo ir kitų teisės aktų nuostatų, kuriomis reguliuojamas valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų bei valstybinių pensijų perskaičiavimas ir mokėjimas valstybėje susidarius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, atitikti Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis teisinės valstybės principas – universalus principas, kuriuo yra grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija, kad konstitucinis teisinės valstybės principas aiškintinas neatsiejamai nuo Konstitucijos preambulėje skelbiamo atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekio, kad minėto konstitucinio principo turinys atsiskleidžia įvairiose Konstitucijos nuostatose. Šio principo esmė – teisės viešpatavimas. Konstitucinis teisinės valstybės principas – itin talpus, jis apima daug įvairių tarpusavyje susijusių imperatyvų. Juo turi būti vadovujamasi ir kuriant teisę, ir ją įgyvendinant.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas. Konstituciniai teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principai suponuoja valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti asmenų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius. Šie principai *inter alia* suponuoja ir tai, kad valstybė privalo vykdyti prisiimtus įsipareigojimus asmeniui. Neužtikrinus asmens teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise.

Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, jog proporcingumo principas, kaip vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų, reiškia, kad įstatyme numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir kad šios priemonės neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti.

Konstitucinio teisinės valstybės principo turinys atskleidžiamas atsižvelgiant į įvairias Konstitucijos nuostatas, įvertinant visas Konstitucijoje įtvirtintas, jos ginamas ir saugomas vertybes ir atsižvelgiant į įvairių kitų konstitucinių principų, kaip antai teisingumo (apimančio *inter alia* prigimtinių teisingumą), socialinio solidarumo (derinamo su kiekvieno atsakomybe už savo likimą), asmenų lygybės įstatymui, teismui, valstybės įstaigoms ir pareigūnams bei kitų, ne mažiau reikšmingų, konstitucinių principų, turinį (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas).

3. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad teisingumas yra vienas pagrindinių teisės, kaip socialinių santykių reguliavimo priemonės, tikslų. Tai yra viena svarbiausių moralinių

vertybių ir teisinės valstybės pagrindas. Teisingumas gali būti įgyvendintas užtikrinant tam tikrą interesų pusiausvyrą, išvengiant atsitiktinumų ir savivalės, socialinio gyvenimo nestabilumo, interesų priešpriešos.

4. Konstitucinis teisinės valstybės principas neatsiejamas ir nuo Konstitucijoje, *inter alia* jos 29 straipsnyje, įtvirtinto asmenų lygiateisiškumo principo. Konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo pažeidimas kartu yra ir konstitucinių teisingumo, darnios visuomenės imperatyvų, taigi ir konstitucinio teisinės valstybės principo, pažeidimas.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinio asmenų lygybės principo turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant; konstitucinis asmenų lygybės įstatymui principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais bei įpareigoja vienodus faktus vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai.

Konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas būtų pažeistas, jeigu tam tikri asmenys ar jų grupės būtų traktuojami skirtingai, nors tarp jų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas. Kaip ne kartą konstatuota Konstitucinio Teismo aktuose, šis principas savaime nepaneigia galimybės įstatymu nustatyti nevienodą, diferencijuotą teisinį reguliavimą tam tikrų asmenų, priklausančių skirtingoms kategorijoms, atžvilgiu, jeigu tarp šių asmenų yra tokio pobūdžio skirtumų, kurie tokį diferencijuotą reguliavimą daro objektyviai pateisinamą. Tačiau, kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, diskriminaciniu savaime nėra laikytinas ir tam tikroms vienodais požymiais pasižyminčioms asmenų grupėms taikomas diferencijuotas teisinis reguliavimas, jeigu juo siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų arba jeigu tam tikrų ribojimų ar sąlygų nustatymas yra susijęs su reguliuojamų visuomeninių santykių ypatumais. Konstitucinio Teismo aktuose ne kartą pabrėžta, kad vertinant, ar pagrįstai yra nustatytas skirtingas reguliavimas, būtina atsižvelgti į konkrečias teises aplinkybes; pirmiausia turi būti įvertinti asmenų ir objektų, kuriems taikomas skirtingas teisinis reguliavimas, teisinės padėties skirtumai.

5. Pagal Konstituciją Lietuvos valstybė yra socialiai orientuota. Valstybės socialinė orientacija atsispindi įvairiose Konstitucijos nuostatose, įtvirtinančiose žmogaus ekonomines, socialines ir kultūrines teises, taip pat pilietines ir politines teises, visuomenės ir valstybės santykius, socialinės paramos ir socialinės apsaugos pagrindus, Tautos ūkio organizavimo ir reguliavimo principus, valstybės institucijų organizavimo ir veiklos pagrindus ir kt. (Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 5 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad socialiai orientuota valstybė turi konstitucinę priedermę ir privalo priimti tam tikrų įsipareigojimų vykdymo našta.

Konstitucijoje įtvirtintas socialinio solidarumo principas suponuoja tai, kad tam tikrų

įsipareigojimų vykdymo našta tam tikra apimtimi turi būti paskirstyta ir visuomenės nariams, tačiau tas paskirstymas turi būti konstituciškai pagrįstas, jis negali būti neproporcingas, negali paneigti valstybės socialinės orientacijos ir iš Konstitucijos kylančių įpareigojimų valstybei (Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 7 d., 2007 m. rugsėjo 26 d., 2010 m. birželio 29 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas).

5.1. Formuodamas oficialiąją konstitucinę socialiai orientuotos valstybės doktriną, *inter alia* atskleisdamas iš Konstitucijos kylančius reikalavimus, kurių privalu paisyti teisės aktais reguliuojant pensijų santykius, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d., 2008 m. gruodžio 24 d., 2009 m. rugsėjo 2 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas):

– Konstitucijos 52 straipsnio nuostatomis išreiškiama valstybės socialinė orientacija (socialinis pobūdis), o socialiniam aprūpinimui, t. y. visuomenės prisidėjimui prie išlaikymo tų savo narių, kurie dėl įstatymuose nustatytų svarbių priežasčių negali apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų arba yra nepakankamai aprūpinti, pripažįstamas konstitucinės vertybės statusas; socialinės apsaugos priemonės išreiškia visuomenės solidarumo idėją ir padeda asmeniui apsisaugoti nuo galimų socialinių rizikų; Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos, laiduojančios teisę į socialinį aprūpinimą, kartu įpareigoja valstybę nustatyti pakankamas tos teisės įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemones; valstybė turi kurti tokią socialinio aprūpinimo sistemą, kuri padėtų išlaikyti asmens orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas, o prireikus suteiktų asmeniui būtiną socialinę pagalbą;

– Konstitucijos 52 straipsnyje yra nustatyti pensinio aprūpinimo ir socialinės paramos pagrindai; pagal šį Konstitucijos straipsnį įstatymų leidėjas, įgyvendindamas konstitucinį visuomenės solidarumo principą bei padėdamas asmeniui apsisaugoti nuo galimų socialinių rizikų ir kartu sudarydamas prielaidas kiekvienam visuomenės nariui pačiam pasirūpinti savo gerove (o ne vien pasikliauti valstybės socialine apsauga), privalo įstatymu nustatyti senatvės ir invalidumo pensijas, taip pat socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės ir maitintojo netekimo atvejais; pagal Konstituciją įstatymu gali būti nustatytos ir kitokios, ne tik Konstitucijos 52 straipsnyje nurodytos, pensijos ar socialinė parama;

– asmens teisė į socialinę apsaugą interpretuotina atsižvelgiant į Konstitucijoje įtvirtintus socialinės darnos ir teisingumo imperatyvus, konstitucinius asmenų lygiateisiškumo ir proporcingumo principus;

– pilietinėje visuomenėje solidarumo principas nepaneigia asmeninės atsakomybės už savo likimą, todėl socialinės apsaugos teisinis reguliavimas turi būti toks, kad būtų sudarytos prielaidos ir paskatos kiekvienam visuomenės nariui pačiam pasirūpinti savo gerove, o ne pasikliauti vien valstybės laiduojama socialine apsauga; socialinė parama neturi sudaryti prielaidų asmeniui pačiam

nesiekti didesnių pajamų, savo pastangomis neieškoti galimybių užtikrinti sau ir savo šeimai žmogaus orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas, ji neturi virsti privilegija; abipusės asmens ir visuomenės atsakomybės pripažinimas yra svarbus užtikrinant socialinę darną, laiduojant asmens laisvę ir galimybę apsisaugoti nuo sunkumų, kurių žmogus vienas nepajėgtų įveikti;

– Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos suponuoja įstatymų leidėjo pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų lėšų, būtinų pensijoms ir socialinei paramai, kaupimą ir šių pensijų mokėjimą bei socialinės paramos teikimą; kita vertus, valstybės prisiimtų įsipareigojimų našta tenka visai visuomenei, todėl tas teisinis reguliavimas turi sudaryti prielaidas atitinkamą valstybei tenkančią našta paskirstyti – žinoma, atsižvelgiant *inter alia* į konstitucinį solidarumo principą, konstitucinius socialinės darnos ir teisingumo imperatyvus, – visuomenės nariams, tačiau taip, kad pareigos mokėti valstybinio socialinio draudimo įmokas vykdymas netaptų asmeniui per sunkia našta ir asmuo dėl to, kad vykdo šią pareigą, pats netaptų socialiai remtinas;

– pagal Konstituciją pensinio aprūpinimo pagrindai, asmenys, kuriems skiriamos ir mokamos pensijos, pensijų skyrimo ir mokėjimo sąlygos, taip pat pensijų dydžiai nustatomi tik įstatymu;

– Konstitucijos 52 straipsnyje pavartota formuluotė „valstybė laiduoja“ *inter alia* reiškia, kad pensijos ir įvairios socialinės paramos rūšys garantuojamos tiems asmenims ir tokiais pagrindais bei dydžiais, kurie nustatyti įstatymuose, o asmenys, atitinkantys įstatyme nustatytas sąlygas, turi teisę reikalauti, kad valstybė jiems skirtų šią pensiją ir ją mokėtų; įstatymais nustačius pensijų rūšis, asmenis, turinčius teisę į pensiją, pensijų skyrimo ir mokėjimo pagrindus, sąlygas, pensijų dydžius, valstybei kyla pareiga pensinio aprūpinimo santykių srityje laikytis konstitucinių teisėtų lūkesčių apsaugos ir teisinio tikrumo principų;

– poįstatyminiais teisės aktais galima nustatyti tik socialinės apsaugos santykius reguliuojančių įstatymų įgyvendinimo tvarką; šių santykių poįstatyminis teisinis reguliavimas gali apimti atitinkamų procedūrų nustatymą, taip pat tokį įstatymais grindžiamą teisinį reguliavimą, kai poreikį įstatymo nustatytą teisinį reguliavimą detalizuoti ir sukonkretinti poįstatyminiuose teisės aktuose objektyviai lemia būtinumas teisėkūroje remtis specialiomis žiniomis ar specialia (profesine) tam tikros srities kompetencija.

5.2. Konstitucinio Teismo aktuose ne kartą konstatuota, kad teisė reikalauti mokėti Konstitucijoje ir jai neprieštaraujančiuose įstatymuose nustatytas pensinio aprūpinimo išmokas kyla iš Konstitucijos 52 straipsnio, o pagal Konstitucijos 23 straipsnį yra ginami šios teisės turtiniai aspektai (Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d., 2003 m. gruodžio 3 d., 2007 m. spalio 22 d., 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas); asmenys, kuriems Konstitucijoje ar įstatyme nustatyta pensija buvo paskirta ir mokama, pagal Konstitucijos 23 straipsnį turi teisę reikalauti, kad jiems tokio dydžio išmokos, kokios buvo paskirtos ir mokamos,

būtų mokamos ir toliau (Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d., 2003 m. gruodžio 3 d., 2008 m. gruodžio 24 d., 2009 m. rugsėjo 2 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas). Šiame kontekste pažymėtina, kad konstitucinė teisės į pensiją, kaip tam tikro dydžio periodinę piniginę išmoką, samprata negali būti tapatinama su nuosavybės teisės samprata ordinarinėje teisėje, *inter alia* civilinėje teisėje.

5.3. Viena iš Konstitucijos 52 straipsnyje *expressis verbis* nurodytų pensijų rūšių yra senatvės pensija. Pagal Konstitucijos 52 straipsnį įstatymu turi būti nustatytas amžius, kurį sukakęs asmuo turi teisę gauti senatvės pensiją, šios pensijos skyrimo ir mokėjimo pagrindai, sąlygos, dydžiai; tai nustatydamas įstatymų leidėjas turi paisyti Konstitucijos normų ir principų (Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d., 2003 m. gruodžio 3 d., 2007 m. spalio 22 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas). Asmuo, kuris atitinka įstatymo nustatytas sąlygas senatvės pensijai gauti ir kuriam ši pensija yra paskirta ir mokama, turi teisę į atitinkamo dydžio piniginę išmoką, t. y. teisę į nuosavybę; ši teisė turi būti saugoma ir ginama ir pagal Konstitucijos 23 straipsnį (Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d., 2003 m. gruodžio 3 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas). Konstitucinis Teismas ne kartą yra atkreipęs dėmesį ir į tai, kad socialinio draudimo įmokų mokėjimas suponuoja asmens teisę gauti atitinkamo dydžio senatvės pensiją, šis dydis negali nepriklausyti nuo sumokėtų socialinio draudimo įmokų (Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d., 2003 m. gruodžio 3 d., 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas); socialinio draudimo įmokų dydžiai yra pagrindas diferencijuoti senatvės pensijų dydžius (Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d. nutarimas, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas).

5.4. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 52 straipsnyje tiesiogiai neįvardytos valstybinės pensijos savo prigimtimi ir pobūdžiu skiriasi nuo valstybinių socialinio draudimo pensijų: jos yra skiriamos asmenims už atliktą tarnybą ar nuopelnus Lietuvos valstybei, taip pat kaip kompensacija įstatyme nurodytiems nukentėjusiems asmenims, ir mokamos iš valstybės biudžeto (Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d., 2003 m. gruodžio 3 d., 2007 m. spalio 22 d., 2008 m. gruodžio 24 d., 2010 m. birželio 29 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas); šių pensijų gavimas siejamas ne su nustatyto dydžio pensijų socialinio draudimo įmokomis, o su atitinkamu asmens statusu (tarnyba, nuopelnais ar kitomis aplinkybėmis, nuo kurių priklauso valstybinės pensijos skyrimas); valstybinių pensijų ypatumai leidžia įstatymų leidėjui, atsižvelgiant į visas reikšmingas aplinkybes ir paisant Konstitucijos normų bei principų, nustatyti atitinkamas šių pensijų skyrimo sąlygas (Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d., 2010 m. birželio 29 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas); įstatymų leidėjo diskrecija nustatant valstybinių pensijų skyrimą yra platesnė nei reglamentuojant kitas pensijas, jų skyrimo sąlygos gali būti labai įvairios ir priklausyti *inter alia* nuo tarnybos ypatumų, ekonominių valstybės išgalių

(Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimas); įstatymu gali būti nustatytas maksimalus tokių pensijų dydis, taip pat gali būti įtvirtinti įvairūs tokios pensijos maksimalaus dydžio nustatymo būdai; kita vertus, valstybinių pensijų atveju taip pat galioja nuostata dėl valstybės įstatymu priimto įsipareigojimo asmeniui, atitinkančiam įstatymo nustatytas sąlygas, paskirti ir mokėti atitinkamą pensiją ir to asmens teisės reikalauti, kad valstybė vykdytų šį įstatymu priimtą įsipareigojimą (Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d., 2010 m. birželio 29 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas).

5.5. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą konstatuota ir tai, kad reguliuojant pensijų santykius būtina paisyti Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies, kurioje *inter alia* įtvirtinta galimybė žmogui savo nuožiūra (t. y. laisvai apsisprendžiant) pasirinkti darbą bei verslą; konstitucinė kiekvieno žmogaus laisvė pasirinkti darbą bei verslą suponuoja įstatymų leidėjo pareigą sudaryti teises prielaidas įgyvendinti šią laisvę; oficialioji konstitucinė žmogaus teisių doktrina yra grindžiama ir principine nuostata, jog pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad asmuo, įgyvendindamas vieną konstitucinę teisę, netektų galimybės įgyvendinti kitą konstitucinę teisę; taigi pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad asmeniui, kuriam yra paskirta ir mokama senatvės pensija, būtent dėl to būtų suvaržyta galimybė laisvai pasirinkti darbą bei verslą, nors jis ir atitinka įstatymo nustatytas sąlygas, kad dirbtų tam tikrą darbą arba verstųsi tam tikru verslu; galimybės laisvai pasirinkti darbą bei verslą suvaržymu laikytinas ir toks teisinis reguliavimas, kai asmuo negali darbo bei verslo laisvai pasirinkti dėl to, kad įgyvendinus šią teisę jam būtų nemokama paskirta ir iki tol mokėta senatvės pensija arba jos dalis; ši nuostata *mutatis mutandis* taikytina ir kitoms pensijų rūšims, *inter alia* įstatyme numatytoms valstybinėms pensijoms (Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas).

6. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pabrėžtina, kad, kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendime, iš konstitucinių teisinės valstybės, lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, socialinio solidarumo principų kylančių reikalavimų, kitų konstitucinių imperatyvų turi būti paisoma ir valstybėje susidarius ypatingai situacijai (kilus ekonomikos krizei ir kt.), dėl kurios valstybės ekonominė ir finansinė padėtis, nepaisant įvairių kitų priemonių ekonomikos krizei įveikti taikymo, pakinta taip, kad *inter alia* nėra užtikrinamas lėšų, būtinų pensijoms mokėti, sukauptas ir dėl to teisinis reguliavimas koreguojamas jas mažinant.

Pažymėtina, kad Konstitucinio Teismo baigiamuosiuose aktuose yra atskleista nemažai iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, kurių privalu laikytis koreguojant pensinio aprūpinimo santykių teisinį reguliavimą valstybėje susidarius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai.

6.1. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad valstybėje gali susidaryti tokia

ypatinga situacija (kilti ekonomikos krizė ir kt.), kai objektyviai trūksta lėšų, būtinų pensijoms mokėti, ir kad tokiais išimtiniais atvejais pensijų santykių teisinis reguliavimas gali būti koreguojamas, taip pat ir mažinant paskirtas ir mokamas pensijas tokiu mastu, koku būtina užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes; sumažintos pensijos gali būti mokamos tik laikinai, t. y. tik tol, kol valstybėje yra susidariusi ypatinga situacija (Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d., 2003 m. liepos 4 d., 2003 m. gruodžio 3 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas).

6.2. Konstitucinis Teismas yra pabrėžęs, kad itin sunkios ekonominės, finansinės padėties (dėl ekonomikos krizės) susiklostymas valstybėje savaime nesuponuoja įstatymų leidėjo teisės koreguoti pensijų santykių teisinį reguliavimą – mažinti paskirtas ir mokamas pensijas; susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai valstybė turi imtis visų įmanomų priemonių ekonomikos krizei įveikti ir lėšų, būtinų pensijoms mokėti, sukauptimui užtikrinti; tik ypatingu atveju, kai išnaudojus visas vidines ir išorines galimybes neįmanoma (nepavyksta) sukaupti tiek lėšų, kiek yra būtina pensijoms mokėti, pensijų teisinis reguliavimas gali būti koreguojamas jas mažinant (Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas). Net ir tokiais išimtiniais atvejais paskirtos ir mokamos pensijos negali būti mažinamos pažeidžiant Konstitucijoje įtvirtintą asmens ir visuomenės interesų pusiausvyrą, t. y. konstitucinį proporcingumo principą (Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d., 2003 m. liepos 4 d., 2003 m. gruodžio 3 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas).

Kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendime, proporcingumo principas suponuoja, kad paskirtų ir mokamų pensijų mažinimas turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, jis turi būti būtinas minėtiems tikslams pasiekti ir neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti.

Konstitucinis proporcingumo principas *inter alia* reiškia ir tai, kad, valstybėje esant itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai ir dėl to iškilus būtinybei laikinai mažinti paskirtas ir mokamas pensijas, siekiant užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės ir valstybės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes, įstatymų leidėjui kyla priedermė nustatyti tolygų, nediskriminacinį pensijų mažinimo mastą, kuriuo pensijos būtų mažinamos taip, kad nebūtų pažeistos iki itin sunkios ekonominės, finansinės padėties susidarymo valstybėje nustatytos pensijų tos pačios kategorijos pensininkams dydžių proporcijos (Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas).

Kartu Konstitucinis Teismas konstatavo, kad valstybinių pensijų, kurios savo prigimtimi ir pobūdžiu skiriasi nuo senatvės pensijų, taip pat nuo invalidumo pensijų, ypatumai suponuoja tai, kad įstatymų leidėjas gali koreguoti tokių skirtingos prigimties pensijų teisinį reguliavimą

mažindamas šias pensijas daugiau nei senatvės ar invalidumo pensijas; tačiau tai darant neturi būti pažeistos iki itin sunkios ekonominės, finansinės padėties susidarymo valstybėje nustatytos valstybinių pensijų dydžių proporcijos (Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas).

6.3. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad konstituciniai teisinės valstybės, teisingumo, proporcingumo, lygiateisiškumo, taip pat socialinio solidarumo imperatyvai *inter alia* reiškia, kad ekonomikos, finansų krizės naštą tolygiai ir proporcingai turėtų dalytis visa visuomenė. Kartu pažymėtina, kad, kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, konstituciniai teisinės valstybės, lygiateisiškumo, teisingumo ir proporcingumo principai nereiškia, kad negali būti nustatyta tokia pensijų dydžio riba, žemiau kurios net ir esant itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai valstybėje nustatytos pensijos būtų nemažinamos; nustatant šią ribą reikia atsižvelgti į tą aplinkybę, jog pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį pensija būtų sumažinta iki tokio dydžio, kad nebebūtų užtikrinti minimalūs pensiją gaunančio asmens socialiai priimtini poreikiai, žmogaus orumą atitinkančios gyvenimo sąlygos; pensija, kuri užtikrina tik minimalius pensiją gaunančio asmens socialiai priimtinius poreikius, minimalias žmogaus orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas, apskritai negali būti mažinama (Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas).

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad Konstitucijoje įtvirtinta valstybės socialinė orientacija suponuoja įstatymų leidėjo diskreciją, valstybėje susidarius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai ir dėl to iškilus būtinybei laikinai mažinti pensijas, kitas socialines išmokas, įvertinus valstybės ir visuomenės išteklius, materialines bei finansines galimybes ir kitas reikšmingas aplinkybes, nustatyti ir tam tikroms kitoms socialiai jautriausioms asmenų grupėms, kurioms reikalinga ypatinga socialinė pagalba, taikytinas išimtis, t. y. nustatyti, kad šioms asmenų grupėms pensijos, kitos socialinės išmokos nemažinamos arba mažinamos mažiau siekiant užtikrinti žmogaus orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas. Nustatant šias išimtis turi būti laikomasi Konstitucijoje įtvirtintų *inter alia* teisinės valstybės, lygiateisiškumo, teisingumo, proporcingumo, socialinio solidarumo imperatyvų.

6.4. Konstitucinis Teismas 2010 m. balandžio 20 d. sprendime pabrėžė, jog valstybėje susidarius ypatingai situacijai (kilus ekonomikos krizei ir kt.), dėl kurios gali būti mažinamos pensijos, turi būti paisoma ir iš Konstitucijos kylančio reikalavimo nenustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad asmeniui, kuriam yra paskirta ir mokama pensija, *inter alia* senatvės pensija, būtent dėl to būtų suvaržyta galimybė laisvai pasirinkti darbą bei verslą, nors jis ir atitinka įstatymo nustatytas sąlygas, kad dirbtų tam tikrą darbą arba verstųsi tam tikru verslu (Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas). Šiame sprendime konstatuota ir tai, kad, valstybėje esant itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai ir dėl to iškilus būtinybei laikinai mažinti pensijas, siekiant užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės ir valstybės interesus, apsaugoti kitas konstitucines

vertybes, negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį asmenims, kurie dirba tam tikrą darbą ar užsiima tam tikru verslu, paskirta ir mokama senatvės ar invalidumo pensija būtent dėl to būtų sumažinta daugiau nei tiems asmenims, kurie nedirba jokio darbo ir nesiverčia jokių verslu. Kaip minėta, Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostata „galimybės laisvai pasirinkti darbą bei verslą suvaržymu laikytinas ir toks teisinis reguliavimas, kai asmuo negali darbo bei verslo laisvai pasirinkti dėl to, kad įgyvendinus šią teisę jam būtų nemokama paskirta ir iki tol mokėta senatvės pensija arba jos dalis“ *mutatis mutandis* taikytina ir kitoms pensijų rūšims, *inter alia* įstatyme numatytoms valstybinėms pensijoms.

Nagrinėjamos bylos kontekste konstatuotina, kad, valstybėje esant itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai ir dėl to iškilus būtinybei laikinai mažinti pensijas, siekiant užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės ir valstybės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes, negalima nustatyti ir tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį asmenims, kurie dirba tam tikrą darbą ar užsiima tam tikru verslu, paskirta ir mokama valstybinė pensija būtent dėl to būtų sumažinta daugiau nei tiems asmenims, kurie nedirba jokio darbo ir nesiverčia jokių verslu.

6.5. Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendime konstatuota, kad teisinio reguliavimo koregavimas mažinant senatvės pensijas net ir dėl to, kad valstybėje yra susidariusi ypatinga situacija (kilusi ekonomikos krizė ir kt.), reiškia asmens konstitucinės socialinės garantijos – senatvės pensijos ribojimą; tokiu teisiniu reguliavimu tam tikru mastu yra ribojama asmens, kuriam senatvės pensija buvo paskirta ir mokama, nuosavybės teisė; taigi įstatymų leidėjas, susidarius ypatingai situacijai, kai *inter alia* dėl ekonomikos krizės neįmanoma sukaupti tiek lėšų, kiek yra būtina senatvės pensijoms mokėti, mažindamas senatvės pensijas privalo numatyti asmenims, kuriems tokia pensija buvo paskirta ir mokama, susidariusių praradimų kompensavimo mechanizmą, pagal kurį valstybė įsipareigojusi tokiems asmenims, nebelikus minėtos ypatingos situacijos, per protingą laikotarpį teisingai kompensuoti jų praradimus, atsiradusius dėl senatvės pensijos sumažinimo; šios nuostatos *mutatis mutandis* taikytinos ir praradimų, atsiradusių dėl invalidumo pensijos sumažinimo, kompensavimui.

Konstitucinio Teismo aktuose taip pat konstatuota, kad teisinio reguliavimo koregavimas dideliu mastu mažinant valstybines pensijas dėl to, kad valstybėje susidarius ypatingai situacijai (kilus ekonomikos krizei ir kt.) ekonominė, finansinė padėtis pakinta taip, kad nėra užtikrinamas lėšų, būtinų valstybinėms pensijoms mokėti, sukupimas, yra esminis šių pensijų teisinio reguliavimo pakeitimas; taigi įstatymų leidėjas, susidarius ypatingai situacijai, kai *inter alia* dėl ekonomikos krizės neįmanoma sukaupti tiek lėšų, kiek yra būtina valstybinėms pensijoms mokėti, dideliu mastu mažindamas valstybines pensijas privalo numatyti asmenims, kuriems tokia pensija buvo paskirta ir mokama, susidariusių praradimų kompensavimo mechanizmą, pagal kurį valstybė įsipareigojusi tokiems asmenims, nebelikus minėtos ypatingos situacijos, per protingą laikotarpį

teisingai kompensuoti jų praradimus, atsiradusius dėl valstybinės pensijos sumažinimo; valstybinių pensijų ypatumai suponuoja ir tai, kad praradimai, atsiradę dėl valstybinių pensijų mažinimo, gali būti kompensuojami mažesniu mastu nei praradimai, atsiradę dėl senatvės ar invalidumo pensijų mažinimo (Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2010 m. birželio 29 d. nutarimas).

Šiame kontekste pabrėžtina, jog siekdamas užtikrinti, kad praradimai, atsiradę dėl senatvės ar invalidumo pensijų mažinimo, taip pat dėl valstybinių pensijų mažinimo dideliu mastu, nebelikus minėtos ypatingos situacijos būtų per protingą laikotarpį teisingai kompensuoti, įstatymų leidėjas turi nepagrįstai nedelsdamas įstatymu nustatyti esminius sumažintų pensijų kompensavimo elementus (pagrindus, dydžius ir pan.), kuriais remiantis turėtų būti parengta sumažintų pensijų kompensavimo tvarka.

6.6. Minėta, kad sumažintos pensijos gali būti mokamos tik laikinai, t. y. tik tol, kol valstybėje yra susidariusi ypatinga situacija (kilusi ekonomikos krizė ir kt.), kai objektyviai trūksta lėšų, būtinų pensijoms mokėti.

Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendime konstatuota, jog konstitucinė valstybės biudžeto samprata, *inter alia* konstitucinis biudžetinių metų institutas, suponuoja tai, kad valstybėje susidariusi ypatingai situacijai (kilus ekonomikos krizei ir kt.), dėl kurios valstybės ekonominė ir finansinė padėtis pakinta taip, kad *inter alia* nėra užtikrinamas lėšų, būtinų pensijoms mokėti, sukupimas ir dėl to teisinis reguliavimas turi būti koreguojamas mažinant pensijas, mažinti pensijas galima ne ilgiau kaip vieniems biudžetiniams metams; iš konstitucinio biudžetinių metų instituto įstatymų leidėjui kyla pareiga svarstant bei tvirtinant kitų metų valstybės biudžetą iš naujo įvertinti realią valstybėje susiklosčiusią ekonominę, finansinę padėtį ir spręsti, ar ji vis dar yra itin sunki, *inter alia* ar pajamų į valstybės biudžetą surinkimas vis dar yra taip sutrikęs, kad dėl to valstybė negali vykdyti priimtų įsipareigojimų ir todėl kitiems biudžetiniams metams turi būti nustatomas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį būtų mokamos sumažintos pensijos.

7. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtini Lietuvos Respublikos tarptautiniai įsipareigojimai, susiję su socialinėmis žmogaus teisėmis, *inter alia* teise į socialinę apsaugą. Pabrėžtina, kad nors kiekviena valstybė pati nustato konkrečias priemones, kuriomis įgyvendinamos socialinės žmogaus teisės, *inter alia* teisė į socialinę apsaugą, naudodamasi šia kompetencija valstybė turi laikytis tarptautinės teisės aktuose įtvirtintų įsipareigojimų ir priemonių nacionalinėms socialinės apsaugos sistemoms koordinuoti.

1948 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtoje Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje, kurios laikytis Lietuvos Respublika iškilmingai įsipareigojo *inter alia* 1991 m. kovo 12 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos nutarimu „Dėl Lietuvos Respublikos prisijungimo prie Tarptautinės žmogaus teisių chartijos dokumentų“, nustatyta, kad

kiekvienas turi teisę į savo ir savo šeimos sveikatai ir gerovei pakankamą gyvenimo lygį, įskaitant *inter alia* teisę į apsaugą nedarbo, ligos, negalios, našlystės, senatvės atveju arba kitomis nuo jo nepriklausančiomis aplinkybėmis, jam netekus pragyvenimo šaltinio (25 straipsnio 1 dalis); kiekvienas, kaip visuomenės narys, turi teisę į socialinę apsaugą ir teisę, kad valstybės pastangomis bei bendradarbiaujant tarptautiniu lygiu ir pagal kiekvienos valstybės struktūrą bei išteklius būtų įgyvendinamos jo orumui ir laisvam asmenybės vystymuisi būtinos ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės (22 straipsnis).

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos nuostatas plėtojančiame 1966 m. gruodžio 19 d. Tarptautiniame ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakte, prie kurio Lietuvos Respublika prisijungė minėtu 1991 m. kovo 12 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos nutarimu „Dėl Lietuvos Respublikos prisijungimo prie Tarptautinės žmogaus teisių chartijos dokumentų“ ir kuris Lietuvos Respublikai įsigaliojo 1992 m. vasario 20 d., *inter alia* nustatyta, kad valstybės, šio pakto šalys, pripažįsta kiekvieno teisę į pakankamą savo ir savo šeimos gyvenimo lygį, įskaitant teisę turėti pakankamai maisto, drabužių ir būstą, taip pat į nuolatinį gyvenimo sąlygų gerinimą (11 straipsnio 1 dalis), kiekvieno žmogaus teisę į socialinę apsaugą, įskaitant socialinį draudimą (9 straipsnis).

Europos socialinės chartijos (pataisytos) (toliau – ir Chartija), Lietuvos Respublikai įsigaliojusios (su išlygomis) 2001 m. rugpjūčio 1 d., I dalyje *inter alia* įtvirtinta, kad kiekvienas asmuo, neturintis pakankamai išteklių, turi teisę į socialinę paramą (13 punktas). Chartijos 12 straipsnyje „Teisė į socialinę apsaugą“ nustatyta, jog siekdamas užtikrinti, kad būtų veiksmingai įgyvendinta teisė į socialinę apsaugą, Chartijos šalys įsipareigoja *inter alia* sukurti arba toliau išlaikyti socialinės apsaugos sistemą, stengtis, kad socialinės apsaugos sistema nuolat tobulėtų, pasiektų aukštesnį lygį.

Pažymėtina, kad dėl savo pobūdžio ekonominės, socialinės ir kultūrinės žmogaus teisės negali būti vienodai ir tuo pačiu mastu įgyvendintos visose valstybėse, todėl daugiašalėse (universaliose ir regioninėse) tarptautinėse sutartyse nustatomi vadinamieji rezultato įsipareigojimai siekti įgyvendinti šias teises, įgyvendinti jas palaipsniui bei atsižvelgiant į kiekvienos valstybės ekonomikos ir finansų sistemos galimybes. Antai Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto 2 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „kiekviena valstybė, šio Pakto Šalis, įsipareigoja tiek savo pastangomis, tiek pasinaudodama tarptautine pagalba ir bendradarbiavimu, ypač ekonomikos ir technikos srityse, imtis, kiek daugiausia leidžia jos ištekliai, visų atitinkamų, svarbiausia, teisinių, priemonių, kad šiame Pakte pripažįstamos teisės palaipsniui būtų visiškai įgyvendintos“; Europos socialinės chartijos I dalyje numatyta, jog „Šalys pripažįsta, kad jų visomis tinkamomis nacionalinėmis ir tarptautinėmis priemonėmis vykdytinios politikos tikslas yra sudaryti sąlygas, kuriomis būtų galima veiksmingai įgyvendinti šias teises ir principus“.

Valstybės, minėtų daugiašalių tarptautinių sutarčių šalys, privalo reguliariai pateikti šių sutarčių nuostatų įgyvendinimo ataskaitas. Antai pagal Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto 16 straipsnį valstybės, šio pakto šalys, įsipareigoja pateikti Jungtinių Tautų Generaliniam Sekretoriui ataskaitas apie tai, kokių jos imasi priemonių ir kas jau padaryta, kad būtų užtikrintas šiame pakte pripažįstamų teisių laikymasis; valstybės, ratifikavusios Europos socialinę chartiją, privalo reguliariai teikti ataskaitas apie Chartijos įgyvendinimą Europos socialinių teisių komitetui (renkamam Europos Tarybos Ministrų Komiteto), kuris prižiūri valstybių nacionalinės teisės ir praktikos suderinamumą su Chartija, įvertina padėtį šalyse ir teikia išvadas dėl kiekvienos valstybės padėties atitikties Chartijos nuostatomis, *inter alia* dėl nustatytų pensijų dydžių, taip pat rekomendacijas, kaip geriau užtikrinti Chartijos įgyvendinimą, bei priima sprendimus pagal kolektyvinių skundų procedūrą. Šiame kontekste paminėtina, kad 2010 m. sausio mėn. Europos socialinių teisių komiteto išvadose apie Lietuvos pateiktą Chartijos įgyvendinimo ataskaitą *inter alia* pažymėta, kad padėtis Lietuvoje neatitinka Europos socialinės chartijos 12 straipsnio 1 dalies dėl *inter alia* akivaizdžiai neadekvataus socialinio draudimo senatvės bazinės pensijos lygio.

8. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencija, kaip teisės aiškinimo šaltinis, yra svarbi ir Lietuvos teisės aiškinimui bei taikymui. EŽTT, aiškindamas Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnį „Nuosavybės apsauga“, pažymėjo, kad asmenims, mokėjusiems socialinio draudimo įmokas, yra garantuojama teisė į išmokas, tačiau tai nereiškia, kad asmuo turi teisę į konkretaus dydžio pensiją (*inter alia* 2004 m. spalio 12 d. sprendimas byloje *Kjartan Ásmundsson prieš Islandiją*, Nr. 60669/00, 2009 m. spalio 22 d. sprendimas byloje *Apostolakis prieš Graikiją*, Nr. 39574/07, 2009 m. gruodžio 8 d. sprendimas byloje *Wieczorek prieš Lenkiją*, Nr. 18176/05, 2011 m. vasario 8 d. nutarimas dėl priimtumo byloje *Poulain prieš Prancūziją*, Nr. 52273/08, 2011 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *Valkov ir kiti prieš Bulgariją*, Nr. 2033/04, 19125/04, 19475/04, 19490/04, 19495/04, 19497/04, 24729/04, 171/05, 2041/05); kiekvienu atveju svarbu įvertinti, ar asmens teisės suvaržomos taip, kad paneigiama jo teisės į pensiją esmė (*inter alia* 2004 m. spalio 12 d. sprendimas byloje *Kjartan Ásmundsson prieš Islandiją*, Nr. 60669/00, 2009 m. gruodžio 8 d. sprendimas byloje *Wieczorek prieš Lenkiją*, Nr. 18176/05, 2011 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *Valkov ir kiti prieš Bulgariją*, Nr. 2033/04, 19125/04, 19475/04, 19490/04, 19495/04, 19497/04, 24729/04, 171/05, 2041/05).

IV

Dėl Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkto atitikties Konstitucijos 29 straipsniui.

1. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkto tiek, kiek jame nustačius, kad šis įstatymas

netaikomas pensijų gavėjams, netekusiems 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensininkams), nebuvo nustatyta, kad šis įstatymas netaikomas valstybines socialinio draudimo senatvės pensijas gaunantiems asmenims, kuriems pripažintas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, atitiktį Konstitucijos 29 straipsniui.

2. Minėta ir tai, kad, pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo manymu (prašymas Nr. 1B-40/2011), nustačius, jog asmenims, netekusiems 75–100 procentų darbingumo, Laikinasis įstatymas neturėjo būti taikomas, ir nenustačius, kad šis įstatymas neturėjo būti taikomas iš esmės tokioje pačioje (analogiškoje) padėtyje esantiems asmenims – senatvės pensininkams, kuriems yra nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, šios asmenų grupės teisiniu požiūriu buvo traktuojamos skirtingai, nors nebuvo pakankamo pagrindo tokiam skirtingam traktavimui ir teisiniam reguliavimui.

3. Minėta, kad Laikinojo įstatymo 1 straipsnio „Įstatymo paskirtis ir taikymas“ 2 dalies 5 punkte buvo nustatyta:

„Šis įstatymas taikomas asmenims, gaunantiems šias socialines išmokas: <...>

5) valstybines socialinio draudimo senatvės, išankstines senatvės, netekto darbingumo (invalidumo) pensijas, išskyrus pensijas asmenims, netekusiems 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensijas), ištarnauto laiko pensijas, kurios viršija ribinį valstybinės socialinio draudimo pensijos dydį, valstybines socialinio draudimo našlaičių (maitintojo netekimo) pensijas, kurios viršija pusę ribinio valstybinės socialinio draudimo pensijos dydžio, valstybines socialinio draudimo našlių pensijas ir kompensacijas už ypatingas darbo sąlygas, paskirtas ir (arba) mokamas pagal Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą (toliau – Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas) ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų išankstinio mokėjimo įstatymą (toliau – Valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų išankstinio mokėjimo įstatymas).“

Taigi Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkte, kurį ginčija pareiškėjas, nustatytos tam tikros asmenų grupės, kurioms taikomas Laikinasis įstatymas (*inter alia* asmenims, gaunantiems senatvės, netekto darbingumo (invalidumo) pensijas); nustatyta ir tai, kad jis netaikomas netekto darbingumo (invalidumo) pensijas gaunantiems asmenims, netekusiems 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensininkams). Vadinasi, Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkte buvo *inter alia* nustatyta išimtis, pagal kurią iš vienos grupės asmenų (gaunančių netekto darbingumo (invalidumo) pensijas), kuriai taikomas šis įstatymas, išskirta grupė asmenų (I grupės nedarbingumo (invalidumo) pensijas gaunantys asmenys), kuriai šio įstatymo nuostatos netaikomos.

4. Aiškinant Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkte nustatytą teisinį reguliavimą šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamu aspektu pažymėtina, kad jame nebuvo nustatyta, jog

įstatymas netaikomas senatvės pensijas gaunantiems asmenims, kuriems pripažintas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, taigi Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkte įtvirtintas teisinis reguliavimas buvo teisinis pagrindas šias socialines išmokas gaunantiems asmenims jas perskaičiuoti taikant Laikinojo įstatymo nuostatas.

5. Pareiškėjų ginčijamas teisinis reguliavimas, įtvirtintas Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkte, aiškintinas visuminio šiame įstatyme nustatyto teisinio reguliavimo kontekste.

Kaip minėta, iš Laikinojo įstatymo nuostatų, įtvirtintų *inter alia* jo preambulėje, 1 straipsnio 1 dalyje, taip pat iš šio įstatymo *travaux préparatoires* matyti, kad Laikinajame įstatyme Seimas nustatė socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo tvarką, kuri suponavo jų sumažinimą.

Taigi pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkte, aiškinant visuminio šiame įstatyme nustatyto teisinio reguliavimo kontekste pažymėtina, kad asmenų, netekusių 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensininkų), gaunamos netekto darbingumo (invalidumo) pensijos nebuvo perskaičiuojamos (sumažinamos); pažymėtina ir tai, kad, vadovaujantis Laikinojo įstatymo nuostatomis, turėjo būti perskaičiuojamos (sumažinamos) kitos socialinės išmokos, *inter alia* senatvės pensijos, taip pat ir tiems jas gaunantiems asmenims, kuriems pripažintas specialusis nuolatinės slaugos poreikis.

6. Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkte įtvirtintas teisinis reguliavimas aiškintinas ir kitų teisės aktų, kuriais reguliuojamas socialinių išmokų skyrimas ir mokėjimas, kontekste.

6.1. Pagal Lietuvos Respublikos valstybinių šalpos išmokų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) 2 straipsnio 11 dalį, 3 straipsnio 1 dalies 3 punktą, 11 straipsnį, 12 straipsnio 1, 2 dalis, 13 straipsnio 1 dalį tuo atveju, jei neįgaliems vaikams, neįgaliesiems, netekusiems 60 procentų ir daugiau darbingumo, ir sukakusiems senatvės pensijos amžių neįgaliesiems nustatomas specialusis nuolatinės slaugos poreikis ir jie yra slaugomi namuose, jiems skiriamos slaugos išlaidų tikslinės kompensacijos, kurios mokamos kartą per mėnesį ir yra 2,5 bazinių pensijų dydžio.

Taigi šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad tiek neįgaliesiems, netekusiems 75–100 procentų darbingumo, tiek senatvės pensijos amžių sukakusiems neįgaliesiems gali būti nustatomas specialusis nuolatinės slaugos poreikis ir, jei jie yra slaugomi namuose, jiems mokama slaugos išlaidų tikslinė kompensacija.

6.2. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo (2004 m. gegužės 11 d. redakcija) 20 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Darbingumo lygis nustatomas asmenims nuo 18 metų iki senatvės pensijos amžiaus.“

Šio įstatymo 24 straipsnyje (2005 m. spalio 18 d. redakcija) *inter alia* nustatyta:

„1. Specialieji neįgaliųjų poreikiai ir jų lygis nustatomi ir specialieji poreikiai tenkinami neatsižvelgiant į neįgaliųjų amžių, neįgalumo lygį ar darbingumo lygį ir siekiant užtikrinti lygias

teises ir galimybes visose gyvenimo srityse. <...>

3. Specialiųjų poreikių ir jų lygio nustatymo, specialiųjų poreikių tenkinimo tvarką ir sąlygas nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba jos įgaliota institucija <...>.“

Taigi pažymėtina, kad neįgaliesiems, sukakusiems senatvės pensijos amžių, darbingumo lygis nėra nustatomas, o specialieji neįgaliųjų poreikiai nustatomi ir tenkinami neatsižvelgiant į neįgaliųjų amžių.

6.3. Vyriausybė 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimu Nr. 1116 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos invalidų socialinės integracijos įstatymo pakeitimo įstatymą“ įgaliojo Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją parengti ir patvirtinti Specialiųjų poreikių nustatymo ir jų tenkinimo sąlygas bei taisykles.

6.4. Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. lapkričio 16 d. įsakymu Nr. A1-316 „Dėl Specialiųjų poreikių nustatymo ir jų tenkinimo sąlygų bei taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Specialiųjų poreikių nustatymo ir jų tenkinimo sąlygų bei taisyklių (toliau – Taisyklės) 12 punkte *inter alia* nustatyta:

„12. Skiriami šie specialiųjų poreikių lygiai: <...>

12.3. didelių – visiškai ribota veikla ir dalyvavimo visuomeniniame gyvenime galimybės, didelė specialiosios pagalbos priemonių apimtis arba nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis.“

Taisyklių 24 punkte *inter alia* nustatyta:

„24. Asmeniui, kuriam iki senatvės pensijos amžiaus buvo nustatytas darbingumo lygis (išskyrus specialiuosius poreikius), nustatomas neterminuotas specialiųjų poreikių lygis, remiantis jo pateikta darbingumo lygio pažyma:

24.1. esant 0–25 proc. darbingumo lygiui, nustatomas didelių specialiųjų poreikių lygis <...>.“

Taigi didelių specialiųjų poreikių lygis asmeniui nustatomas *inter alia* tada, kai jam nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis; pažymėtina, kad asmeniui didelių specialiųjų poreikių lygis gali būti nustatomas ir kitais pagrindais.

Vadinasi, tiek senatvės pensijas gaunantys asmenys, kuriems yra nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, tiek asmenys, netekę 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensininkai), priskiriami asmenų grupei, kuriai nustatomas didelių specialiųjų poreikių lygis.

7. Apibendrinant išdėstytą teisinį reguliavimą ir jo kontekste aiškinant pareiškėjų ginčijamą teisinį reguliavimą, nustatytą Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkte, pažymėtina, kad tiek neįgalieji, netekę 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensininkai), tiek senatvės pensijas gaunantys asmenys, kuriems nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, t. y. tie

neįgalieji, kuriems darbingumo lygis nėra nustatomas dėl jų amžiaus (nes jie jau yra sukakę senatvės pensijos amžių), priskiriami grupei asmenų, kuriems nustatomas didelių specialiųjų poreikių lygis, tačiau neįgaliesiems, netekusiems 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensininkams), jų gaunamos socialinės išmokos pagal Laikinojo įstatymo nuostatas nebuvo mažinamos, o senatvės pensijas gaunantiems asmenims, kuriems nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, jų gaunamos socialinės išmokos – senatvės pensijos – sumažintos.

8. Kaip minėta, Konstitucijos 52 straipsnio nuostatomis išreiškiama valstybės socialinė orientacija (socialinis pobūdis), o socialiniam aprūpinimui, t. y. visuomenės prisidėjimui prie išlaikymo tų savo narių, kurie dėl įstatymuose nustatytų svarbių priežasčių negali apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų arba yra nepakankamai aprūpinti, pripažįstamas konstitucinės vertybės statusas; socialinės apsaugos priemonės išreiškia visuomenės solidarumo idėją ir padeda asmeniui apsisaugoti nuo galimų socialinių rizikų; asmens teisė į socialinę apsaugą interpretuotina atsižvelgiant į Konstitucijoje įtvirtintus socialinės darnos ir teisingumo imperatyvus, konstitucinį asmenų lygiateisiškumo principą.

Šiame nutarime taip pat minėta, kad konstituciniai teisinės valstybės, teisingumo, proporcingumo, lygiateisiškumo, taip pat socialinio solidarumo imperatyvai *inter alia* reiškia, kad ekonomikos, finansų krizės našta tolygiai ir proporcingai turėtų dalytis visa visuomenė; valstybės socialinė orientacija suponuoja įstatymų leidėjo diskreciją, valstybėje susidarius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai ir dėl to iškilus būtinybei laikinai mažinti pensijas, kitas socialines išmokas, įvertinus valstybės ir visuomenės išteklius, materialines bei finansines galimybes ir kitas reikšmingas aplinkybes, nustatyti tam tikroms socialiai jautriausioms asmenų grupėms, kurioms reikalinga ypatinga socialinė pagalba, taikytinas išimtis, t. y. nustatyti, kad šioms asmenų grupėms pensijos, kitos socialinės išmokos nemažinamos arba mažinamos mažiau siekiant užtikrinti žmogaus orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas.

9. Minėta ir tai, kad konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas būtų pažeistas, jeigu tam tikri asmenys ar jų grupės būtų traktuojami skirtingai, nors tarp jų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas; tačiau diskriminaciniu savaime nėra laikytinas ir tam tikroms vienodais požymiais pasižyminčioms asmenų grupėms taikomas diferencijuotas teisinis reguliavimas, jeigu juo siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų arba jeigu tam tikrų ribojimų ar sąlygų nustatymas yra susijęs su reguliuojamų visuomeninių santykių ypatumais; vertinant, ar pagrįstai yra nustatytas skirtingas reguliavimas, būtina atsižvelgti į konkrečias teises aplinkybes; pirmiausia turi būti įvertinti asmenų ir objektų, kuriems taikomas skirtingas teisinis reguliavimas, teisinės padėties skirtumai.

10. Minėta, kad pagal Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punktą šio įstatymo nuostatų taikymo išimtis buvo nustatyta netekto darbingumo (invalidumo) pensijas gaunantiems

asmenims, netekusiems 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensininkams), t. y. šiai asmenų grupei socialinės išmokos pagal Laikinąjį įstatymą nebuvo perskaičiuotos (sumažintos).

11. Kaip minėta, specialusis nuolatinės slaugos poreikis gali būti nustatomas tiek asmenims, pripažintiems neįgaliaisiais dėl to, kad yra netekę 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensininkams), tiek asmenims, kuriems darbingumo lygis nėra nustatomas dėl jų amžiaus (nes jie yra sukakę senatvės pensijos amžių). Minėta ir tai, kad tiek neįgaliesiems, netekusiems 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensininkams), tiek senatvės pensijas gaunantiems asmenims, kuriems nustatytas specialusis slaugos poreikis, nustatomas didelių specialiųjų poreikių lygis.

Konstatuotina, kad šios dvi asmenų grupės, t. y. senatvės pensijos amžių sukakę neįgalieji, kuriems darbingumo lygis nėra nustatomas dėl jų amžiaus ir kuriems pripažintas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, ir darbingo amžiaus neįgalieji, netekę 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensininkai), yra iš esmės tapačioje padėtyje ir tarp jų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad skirtingas jų traktavimas būtų objektyviai pateisinamas.

Šiame kontekste pažymėtina, kad nei šių grupių asmenų amžius, nei jų gaunamų socialinių išmokų rūšys nėra tokio pobūdžio skirtumai, dėl kurių įstatymų leidėjas, įgyvendindamas savo diskreciją nustatyti tam tikroms socialiai jautriausioms asmenų grupėms, kurioms reikalinga ypatinga socialinė pagalba, taikytinas išimtis, t. y. nustatyti, kad šioms asmenų grupėms Laikinojo įstatymo nuostatos netaikomos, galėtų šias asmenų grupes traktuoti nevienodai.

12. Taigi nors asmenys, netekę 75–100 procentų darbingumo (I grupės invalidumo pensininkai), ir senatvės pensijas gaunantys asmenys, kuriems nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, t. y. tie asmenys, kuriems darbingumo lygis nėra nustatomas dėl jų amžiaus, iš esmės yra tapačioje padėtyje, nes ir vieniems, ir kitiems nustatomas didelių specialiųjų poreikių lygis, pagal Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkte įtvirtintą teisinį reguliavimą jie buvo traktuojami skirtingai.

Konstatuotina, kad Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkte nenustačius, jog šio įstatymo nuostatos netaikomos senatvės pensijas gaunantiems asmenims, kuriems pripažintas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, buvo nepaisoma iš Konstitucijos 29 straipsnio kylančio asmenų lygiateisiškumo principo, Konstitucijos 52 straipsnio, konstitucinių teisingumo, darnios visuomenės imperatyvų, taigi ir konstitucinio teisinės valstybės principo.

13. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, jog Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punktas tiek, kiek jame nebuvo nustatyta, kad šis įstatymas netaikomas valstybines socialinio draudimo senatvės pensijas gaunantiems asmenims, kuriems pripažintas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, prieštaravo Konstitucijos 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

14. Seimas 2010 m. spalio 26 d. priėmė Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 1, 5, 7, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, kuris įsigaliojo 2010 m. gruodžio 1 d. Šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalimi buvo pakeistas šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamas Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punktas ir jis išdėstytas taip:

„2. Šis įstatymas taikomas asmenims, gaunantiems šias socialines išmokas: <...>

5) valstybines socialinio draudimo senatvės pensijas, išskyrus šias pensijas gaunančius asmenis, kuriems nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis, išankstines senatvės, netekto darbingumo pensijas asmenims, netekusiems 45–70 procentų darbingumo (II ir III grupių invalidumo pensijas), ištarnauto laiko pensijas, kurios viršija ribinį valstybinės socialinio draudimo pensijos dydį, valstybines socialinio draudimo našlaičių (maitintojo netekimo) pensijas, kurios viršija pusę ribinio valstybinės socialinio draudimo pensijos dydžio, išskyrus pensijas, nurodytas šio straipsnio 3 dalyje, valstybines socialinio draudimo našlių (maitintojo netekimo) pensijas ir kompensacijas už ypatingas darbo sąlygas, paskirtas ir (arba) mokamas pagal Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą (toliau – Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas) ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų išankstinio mokėjimo įstatymą (toliau – Valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų išankstinio mokėjimo įstatymas).“

Palyginus Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkte (2010 m. spalio 26 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą su nustatytoju šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkte (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) pažymėtina, kad pagal Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punktą (2010 m. spalio 26 d. redakcija) šis įstatymas netaikomas asmenims, gaunantiems 75–100 procentų netekto darbingumo (I grupės invalidumo) pensijas, ir asmenims, gaunantiems senatvės pensijas, kuriems nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis.

Taigi ginčijamas Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkte (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas šioje konstitucinės justicijos byloje nagrinėjamu aspektu buvo pakeistas iš esmės, todėl Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 5 punkto (2010 m. spalio 26 d. redakcija) atitiktis Konstitucijai nėra tyrimo dalykas šioje konstitucinės justicijos byloje.

V

Dėl Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies, 16 straipsnio 4 dalies atitikties Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Minėta, kad pagal pareiškėjų prašymus šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies tiek, kiek joje nustatytas iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirtų valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų perskaičiavimas

(sumažinimas), 16 straipsnio 4 dalies tiek, kiek įstatymu nėra nustatyta sumažintų valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų kompensavimo, atitiktį Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Minėta ir tai, kad Laikinis įstatymas, kaip konstatuota jo preambulėje, buvo priimtas siekiant apriboti ekonomikos krizės nulemtą valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų deficito didėjimą; jame *inter alia* buvo nustatyta laikinai taikoma senatvės pensijų perskaičiavimo tvarka, suponavusi paskirtų senatvės pensijų sumažinimą.

3. Laikinojo įstatymo 6 straipsnyje „Valstybinių socialinio draudimo pensijų perskaičiavimo tvarka“, kurio 1 dalį ginčija pareiškėjai, nustatyta:

„1. Valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija (toliau – senatvės pensija), paskirta iki šio įstatymo įsigaliojimo, perskaičiuojama padidinant pagrindinę senatvės pensijos dalį iki 120 procentų valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos, kai asmuo turi būtinąjį senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, ir taikant Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą šio įstatymo taikymui einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį.

2. Jeigu asmuo neturi būtinąjį senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, bet turi minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą senatvės pensijai, pagrindinė senatvės pensijos dalis perskaičiuojama proporcingai turimam stažui, dauginant 120 procentų valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos dydį iš asmens turimo stažo ir dalijant iš būtinąjį stažą.

3. Asmeniui, gaunančiam išankstinę senatvės pensiją, pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą apskaičiuota senatvės pensija perskaičiuojama šio straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka ir atitinkamai mažinama taikant Valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų išankstinio mokėjimo įstatymo nuostatas.

4. Valstybinė socialinio draudimo netekto darbingumo pensija asmenims, netekusiems 60–70 procentų darbingumo (II grupės invalidumo pensija), perskaičiuojama šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta tvarka. Valstybinė socialinio draudimo netekto darbingumo pensija asmenims, netekusiems 45–55 procentų darbingumo (III grupės invalidumo pensija), perskaičiuojama taip kaip asmenims, netekusiems 60–70 procentų darbingumo, o po to mažinama 50 procentų.

5. Valstybinės socialinio draudimo našlaičių pensijos perskaičiuojamos šio straipsnio 1–4 dalyse nustatyta tvarka pagal mirusiam asmeniui galėjusios priklausyti ar priklausiusios valstybinės socialinio draudimo senatvės, netekto darbingumo (invalidumo) ar išankstinės senatvės pensijos dydį.

6. Perskaičiuojant pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą neperskaičiuotas pensijas, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 52 straipsnio 2 dalyje nurodytos neperskaičiuotos pensijos dalis, lygi 110 procentų valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos,

padidinama iki 120 procentų valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos, likusi pensijos dalis be priedo už stažo metus perskaičiuojama pagal naujai patvirtintų ir prieš tai buvusių einamųjų metų draudžiamųjų pajamų santykį. Mokant pagal šį įstatymą perskaičiuotą šioje dalyje nurodytą pensiją, taikomos Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 52 straipsnio 3 dalies nuostatos.

7. Jeigu pagal šį įstatymą perskaičiuota valstybinė socialinio draudimo pensija yra didesnė už pensiją, apskaičiuotą pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą, asmeniui toliau mokama pagal šį įstatymą neperskaičiuota pensija.“

Taigi Laikinojo įstatymo 6 straipsnyje nustatyta, kaip turėjo būti perskaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo pensijos: senatvės pensijos (1, 2 dalys), išankstinės senatvės pensijos (3 dalis), netekto darbingumo (invalidumo) pensijos (4 dalis), našlaičių pensijos (5 dalis).

4. Pažymėtina, kad pareiškėjų ginčijamoje Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta senatvės pensijų perskaičiavimo tvarka buvo taikoma asmenims, turintiems būtinąją senatvės pensijai gauti valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą. Pagal šią nuostatą perskaičiuojant senatvės pensiją padidinama pagrindinė jos dalis (iki 120 procentų valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos); šioje nuostatoje nustatyta ir tai, kad perskaičiuojant senatvės pensijas Vyriausybė turi patvirtinti šio įstatymo taikymui skirtą einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį.

5. Pareiškėjo ginčijamas teisinis reguliavimas, įtvirtintas Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje, aiškintinas ir kitų šio įstatymo nuostatų kontekste.

5.1. Minėta, kad Laikinojo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Ribinis valstybinės socialinio draudimo pensijos dydis yra 650 litų.“

5.2. Minėta ir tai, kad Laikinojo įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Asmenims, kurių valstybinės socialinio draudimo pensijos dydis iki šios pensijos perskaičiavimo viršijo ribinį valstybinės socialinio draudimo pensijos dydį, tačiau po perskaičiavimo valstybinės socialinio draudimo pensijos dydis yra mažesnis negu ribinis valstybinės socialinio draudimo pensijos dydis, mokamas kompensacinis priedas, lygus ribinio valstybinės socialinio draudimo pensijos dydžio ir perskaičiuotos valstybinės socialinio draudimo pensijos dydžio skirtumui.“

5.3. Pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje, aiškinant kartu su Laikinojo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies, 7 straipsnio 1 dalies nuostatomis šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamu aspektu pažymėtina, kad pagal Laikinojo įstatymo nuostatas negalėjo būti perskaičiuojamos valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos, kurios neviršijo ribinio valstybinės socialinio draudimo pensijos dydžio – 650 Lt, o šį dydį viršijusios senatvės pensijos jas perskaičiuojant negalėjo būti mažinamos daugiau nei iki 650 Lt.

5.4. Kaip minėta, Laikinojo įstatymo 15 straipsnyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) buvo nustatyta, kad šio įstatymo nuostatos, *inter alia* jo 6 straipsnio 1 dalis, kurią ginčija pareiškėjai, galioja laikinai, iki tam tikro termino, būtent iki 2011 m. gruodžio 31 d.

Taip pat minėta, kad Laikinojo įstatymo 15 straipsnis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) buvo pakeistas ir papildytas Seimo 2010 m. liepos 2 d. priimtu Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymu ir Seimo 2011 m. gruodžio 20 d. priimtu Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymu, tačiau Laikinojo įstatymo 15 straipsnyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas tuo aspektu, kad senatvės pensijų perskaičiavimą (sumažinimą) reguliuojančios Laikinojo įstatymo nuostatos taikomos iki 2011 m. gruodžio 31 d., nepakito.

5.5. Minėta, kad Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje, kurios atitiktį Konstitucijai pareiškėjai taip pat ginčija šioje konstitucinės justicijos byloje, nustatyta: „Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 2010 m. liepos 1 d. parengia ir patvirtina sumažintų valstybinių socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų kompensavimo tvarkos aprašą.“

Kaip minėta, Konstitucinis Teismas 2010 m. birželio 29 d. nutarime *inter alia* konstatavo, jog Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas aiškintinas kaip reiškiantis, kad Vyriausybei siūloma parengti ir patvirtinti sumažintų valstybinio socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų kompensavimo tvarką, kuri neapimtų esminių pensijų kompensavimo elementų: pagrindų, dydžių ir pan.; šiuos sumažintų pensijų kompensavimo elementus įstatymu turi nustatyti įstatymų leidėjas; tik taip suprantamas šis teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijai.

6. Pareiškėjo ginčijamas teisinis reguliavimas, įtvirtintas Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje, aiškintinas kitų teisės aktų, kuriais reguliuojamas senatvės pensijų skyrimas, apskaičiavimas ir mokėjimas, kontekste.

7. Valstybinių socialinio draudimo pensijų santykiai reguliuojami *inter alia* Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymu (2005 m. gegužės 19 d. redakcija).

7.1. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) 6 straipsnyje (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) nustatyta:

„1. Valstybinę socialinio draudimo pensiją sudaro pagrindinė ir papildoma dalys bei priedas už stažo metus.

2. Pagrindinė valstybinės socialinio draudimo pensijos dalis garantuoja minimalų pensinį aprūpinimą asmenims, turintiems šio įstatymo nustatytą būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir atitinkantiems kitas šio įstatymo nustatytas sąlygas.

3. Pagrindinės valstybinės socialinio draudimo pensijos dalies bei priedo už stažo metus dydžio matas yra valstybinė socialinio draudimo bazinė pensija (13 straipsnis).

4. Papildoma valstybinės socialinio draudimo pensijos dalis suteikia papildomą pensinį aprūpinimą asmenims, išvardytiems 2 straipsnio 1 dalies 1–8, 10 ir 12 punktuose, draustiems valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, atsižvelgiant į šių asmenų draudimo stažą ir

draudžiamąsias pajamas, turėtas per draudimo (draudimosi) laikotarpį.

5. Priedas už stažo metus suteikia papildomą pensinį aprūpinimą asmenims, įgijusiems didesnę kaip 30 metų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą.“

Taigi Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) 6 straipsnyje (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) nustatyta, kad senatvės pensiją gali sudaryti trys dalys: pagrindinė dalis, garantuojanti minimalų pensinį aprūpinimą asmenims, kuri nustatoma atsižvelgiant į bazinę pensiją; papildoma dalis, suteikianti papildomą pensinį aprūpinimą įstatyme nurodytiems asmenims, draustiems valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, kuri nustatoma kiekvienam asmeniui pagal jo draudimo stažą ir per draudimo laikotarpį turėtas draudžiamąsias pajamas; priedas už stažo metus, kuris asmenims, turintiems didesnę nei 30 metų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, taip pat nustatomas remiantis bazinės pensijos dydžiu.

Pažymėtina, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) 6 straipsnis (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) buvo pakeistas Seimui 2010 m. birželio 30 d. priėmus Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2, 6, 8, 14, 54, 55 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, tačiau teisinis reguliavimas, svarbus šiai konstitucinės justicijos bylai, nepakito.

7.2. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) taip pat nustatyta, kaip apskaičiuojamos atitinkamos senatvės pensijos dalys:

- valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos dydis, kurį tvirtina Vyriausybė, negali būti mažesnis už 110 procentų minimalaus gyvenimo lygio (MGL) (13 straipsnis);

- pagrindinė valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos dalis lygi 110 procentų valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos, kai asmuo turi būtinajį senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą (23 straipsnio (2007 m. gruodžio 6 d. redakcija) 1 dalis);

- papildoma valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos dalis įstatyme nurodytiems asmenims apskaičiuojama pagal formulę $0,005 \times S \times K \times D$, kurioje:

S – asmens valstybinio socialinio pensijų draudimo stažas, įgytas dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu;

K – asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas;

D – Vyriausybės patvirtintos einamųjų metų draudžiamosios pajamos, galiojančios tą mėnesį, už kurį mokama pensija (24 straipsnis);

- einamųjų metų draudžiamąsias pajamas ne rečiau kaip kartą per metus Valstybinio socialinio draudimo fondo tarybos teikimu tvirtina Vyriausybė, nustatydamą šių pajamų taikymo pradžią; einamųjų metų draudžiamosios pajamos apskaičiuojamos pagal Valstybinio socialinio draudimo fondo tarybos patvirtintą metodiką, atsižvelgiant į atitinkamų metų ar atitinkamo metų

laikotarpio Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamas ir išlaidas (16 straipsnio 1 dalis);

– asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas apskaičiuojamas kaip svertinis metinių koeficientų vidurkis pagal dvidešimt penkerius to asmens pasirinktus palankiausius kalendorinius jo valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo, įgyto dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu, metus po 1994 m. sausio 1 d. (19 straipsnio 1 dalis (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija); jei asmens valstybinio socialinio pensijų draudimo stažas, įgytas dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu, mažesnis nei dvidešimt penkeri metai, asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas apskaičiuojamas pagal turimą stažą (19 straipsnio 2 dalis (2008 m. spalio 20 d. redakcija);

– valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos priedo už stažo metus dydis apskaičiuojamas dauginant 3 procentus valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos iš kiekvienų iki išėjimo į pensiją mėnesio įgytų pilnų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo metų, viršijančių 30 metų, skaičiaus (24¹ straipsnis (2007 m. gegužės 7 d. redakcija).

Apibendrinant išdėstytą teisinį reguliavimą nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad senatvės pensijos pagrindinė dalis buvo nustatyta lygi 110 procentų Vyriausybės tvirtinamo bazinės pensijos dydžio, kuris negali būti mažesnis nei 110 procentų MGL; papildoma dalis skaičiuojama pagal įstatymų leidėjo nustatytą formulę, kurioje vieną iš ją sudarančių dalių – einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį – tvirtina Vyriausybė ne rečiau nei kartą per metus (kitos formulę sudarančios dalys priklauso nuo asmens valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo ir asmens draudžiamųjų pajamų); trečioji pensijos dalis – priedas už stažo metus – skiriama asmenims, turintiems didesnę nei 30 metų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, taip pat apskaičiuojama pagal bazinės pensijos dydį.

8. Kaip minėta, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) 16 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta pareiga Vyriausybei ne rečiau nei kartą per metus Valstybinio socialinio draudimo fondo tarybos teikimu tvirtinti einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį.

8.1. Vyriausybės 2008 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. 1367 „Dėl einamųjų 2009 metų draudžiamųjų pajamų dydžio patvirtinimo“ buvo patvirtintas ir nuo 2009 m. sausio 1 d. taikomas einamųjų 2009 metų draudžiamųjų pajamų dydis, lygus 1 488 Lt.

8.2. Vyriausybės 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 1771 „Dėl einamųjų 2010 metų draudžiamųjų pajamų, ribinio motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpos ir ribinio valstybinės pensijos dydžių patvirtinimo“ buvo patvirtintas naujas einamųjų 2010 metų draudžiamųjų pajamų dydis, taikytinas įgyvendinant Laikinojo įstatymo nuostatas, lygus 1 170 Lt.

Vyriausybės 2011 m. vasario 23 d. nutarimu Nr. 210 „Dėl einamųjų 2011 metų

draudžiamųjų pajamų, ribinio motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpos ir ribinio valstybinės pensijos dydžių patvirtinimo“ patvirtintas toks pat einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydis – 1 170 Lt.

8.3. Taigi Vyriausybė, vadovaudamasi Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymu, kuriame įtvirtinta jos pareiga ne rečiau kaip kartą per metus nustatyti einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį, *inter alia* taikytiną įgyvendinant Laikinojo įstatymo nuostatas, jį sumažino nuo 1 488 Lt iki 1 170 Lt. Sumažinus einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį, sumažėjo senatvės pensijos papildoma dalis.

9. Pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą, nustatytą Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje, aiškinant išdėstyto teisinio reguliavimo kontekste pažymėtina, kad:

- pagal Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalį senatvės pensijos pagrindinė dalis buvo padidinta nuo 110 iki 120 procentų valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos;

- Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nustačius, kad šio įstatymo taikymui Vyriausybė turi patvirtinti einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį, buvo sudarytos prielaidos, Vyriausybei ši dydį atitinkamai sumažinus, sumažinti senatvės pensijos papildomą dalį;

- Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nenustatyta, kad keičiamas senatvės pensijos priedo už stažo metus apskaičiavimas;

- asmenims, kurių gaunamos senatvės pensijos po perskaičiavimo tapo mažesnės nei 650 Lt, jos buvo sumažintos mažiau, t. y. ne daugiau kaip iki 650 Lt.

Taigi Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu nustačius, kad šio įstatymo taikymui Vyriausybė turi patvirtinti einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį (kurį ji sumažino nuo 1 488 Lt iki 1 170 Lt), naudojamą senatvės pensijos papildomai daliai apskaičiuoti, buvo nustatyta senatvės pensijų perskaičiavimo tvarka, kuria sudarytos prielaidos sumažinti iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirtas senatvės pensijas visiems jas gaunantiems asmenims, išskyrus tuos, kurių gaunamos pensijos neviršijo 650 Lt.

10. Minėta, kad pagal pareiškėjų prašymus šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies tiek, kiek joje nustatytas iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirtų valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų perskaičiavimas (sumažinimas), atitiktį Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

11. Pareiškėjai savo abejones grindžia tuo, kad Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas, kuriuo sumažintos iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirtos valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos, suponuoja teisinį netikrumą, įgytų teisių neapibrėžtumą ir paneigia asmens teisėtus lūkesčius, pažeidžia Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintą nuosavybės neliečiamumo principą. Be to, perskaičiavus senatvės pensijas pažeisti ir

konstituciniai teisinės valstybės, proporcingumo principai, nes paskirtos senatvės pensijos ginčijamu teisiniu reguliavimu sumažintos neproporcingai. Kartu pažeistas ir konstitucinis lygiateisiškumo principas.

12. Minėta, kad valstybėje gali susidaryti tokia ypatinga situacija (kilti ekonomikos krizė ir kt.), kai objektyviai trūksta lėšų, būtinų pensijoms mokėti, ir kad tokiais išimtiniais atvejais pensijų santykių teisinis reguliavimas gali būti koreguojamas, taip pat ir mažinant paskirtas ir mokamas pensijas tokiu mastu, koku būtina užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes; sumažintos pensijos gali būti mokamos tik laikinai, t. y. tik tol, kol valstybėje yra susidariusi ypatinga situacija; net ir tokiais išimtiniais atvejais paskirtos ir mokamos pensijos negali būti mažinamos pažeidžiant Konstitucijoje įtvirtintą asmens ir visuomenės interesų pusiausvyrą, t. y. konstitucinį proporcingumo principą, pagal kurį įstatymų leidėjui kyla priedermė nustatyti tolygų, nediskriminacinį pensijų mažinimo mastą, kuriuo pensijos būtų mažinamos taip, kad nebūtų pažeistos iki itin sunkios ekonominės, finansinės padėties susidarymo valstybėje nustatytos pensijų tos pačios kategorijos pensininkams dydžių proporcijos. Šiame nutarime taip pat minėta, kad pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį pensija būtų sumažinta iki tokio dydžio, kad nebebūtų užtikrinti minimalūs pensiją gaunančio asmens socialiai priimtini poreikiai, žmogaus orumą atitinkančios gyvenimo sąlygos; pensija, kuri užtikrina tik minimalius pensiją gaunančio asmens socialiai priimtinus poreikius, minimalias žmogaus orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas, apskritai negali būti mažinama.

Minėta ir tai, kad įstatymų leidėjas, susidarius ypatingai situacijai, kai *inter alia* dėl ekonomikos krizės neįmanoma sukaupti tiek lėšų, kiek yra būtina senatvės pensijoms mokėti, mažindamas senatvės pensijas privalo numatyti asmenims, kuriems tokia pensija buvo paskirta ir mokama, susidariusių praradimų kompensavimo mechanizmą, pagal kurį valstybė įsipareigotų tokiems asmenims, nebelikus minėtos ypatingos situacijos, per protingą laikotarpį teisingai kompensuoti jų praradimus, atsiradusius dėl senatvės pensijos sumažinimo.

Taigi konstatuotina, kad pagal Konstituciją, valstybėje susidarius ypatingai situacijai, kai *inter alia* dėl itin sunkios ekonominės, finansinės padėties neįmanoma sukaupti tiek lėšų, kiek yra būtina senatvės pensijoms mokėti, pensijų santykių teisinis reguliavimas gali būti koreguojamas, *inter alia* mažinant paskirtas ir mokamas senatvės pensijas, tačiau tai darydamas įstatymų leidėjas privalo paisyti *inter alia* konstitucinių lygiateisiškumo, proporcingumo principų, nustatyti tolygų nediskriminacinį pensijų mažinimo mastą; sumažintos pensijos gali būti mokamos tik laikinai, numačius dėl pensijų sumažinimo susidariusių praradimų kompensavimo mechanizmą.

13. Vertinant pareiškėjų ginčijamo Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto teisinio reguliavimo, kuriuo sudarytos prielaidos sumažinti iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirtas senatvės pensijas, atitiktį Konstitucijai, reikia išsiaiškinti, ar nustatant tokį teisinį reguliavimą buvo laikomasi

iš Konstitucijos kylančių reikalavimų.

14. Minėta, kad pensijų santykių teisinis reguliavimas gali būti koreguojamas, *inter alia* mažinant paskirtas senatvės pensijas, valstybėje susidarius ypatingai situacijai, kai *inter alia* dėl itin sunkios ekonominės, finansinės padėties neįmanoma sukaupti tiek lėšų, kiek yra būtina senatvės pensijoms mokėti.

Minėta ir tai, kad Laikinasis įstatymas buvo priimtas siekiant apriboti ekonomikos krizės nulemtą valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų deficito didėjimą ir kad tokia socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo tvarka, kuri suponavo paskirtų socialinių išmokų sumažinimą, buvo nustatyta atsižvelgiant į valstybėje susidariusią itin sunkią ekonominę, finansinę padėtį bei siekiant sumažinti *inter alia* Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto išlaidas.

Taigi konstatuotina, kad įstatymų leidėjas, Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nustatęs tokią senatvės pensijų perskaičiavimo tvarką, kuria sudarytos prielaidos sumažinti paskirtas senatvės pensijas, atsižvelgė į valstybėje susidariusią ypatingą situaciją, kai *inter alia* dėl itin sunkios ekonominės, finansinės padėties neįmanoma sukaupti tiek lėšų, kiek yra būtina senatvės pensijoms mokėti.

15. Pagal Konstituciją pensijos negali būti mažinamos pažeidžiant konstitucinį proporcingumo principą, pagal kurį įstatymų leidėjui kyla priedermė nustatyti tolygų, nediskriminacinį pensijų mažinimo mastą.

Kaip minėta, Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta senatvės pensijų perskaičiavimo tvarka, kuria, nuo 110 iki 120 procentų valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos padidinus pagrindinę senatvės pensijos dalį, nustačius, kad šio įstatymo taikymui Vyriausybė turi patvirtinti einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį (kurį ji sumažino nuo 1 488 Lt iki 1 170 Lt), naudojamą senatvės pensijos papildomai daliai apskaičiuoti, ir nepakeitus priedo už stažo metus apskaičiavimo tvarkos, buvo sudarytos prielaidos sumažinti iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirtas senatvės pensijas; minėta ir tai, kad pagal Laikinojo įstatymo nuostatas, *inter alia* 3 straipsnį, 6 straipsnio 1 dalį, 7 straipsnio 1 dalį, senatvės pensijos buvo sumažintos ne daugiau nei iki valstybės nustatyto valstybinių socialinio draudimo pensijų ribinio dydžio (650 Lt), o asmenims, kurių gaunamos senatvės pensijos neviršijo 650 Lt, jos nemažintos apskritai.

Konstatuotina, kad, pagal Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalį visiems taikant tą patį Vyriausybės patvirtintą einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį (sumažintą nuo 1 488 Lt iki 1 170 Lt), senatvės pensijos papildoma dalis, kartu ir visa senatvės pensija, buvo mažinama proporcingai, tolygiai ir vienodai visiems, išskyrus tuos asmenis, kurių gaunamos senatvės pensijos neviršijo nustatytos 650 Lt ribos, ir tuos, kurių gaunamos senatvės pensijos po perskaičiavimo tapo mažesnės nei 650 Lt (jiems senatvės pensijos sumažintos mažiau).

Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, konstituciniai teisinės valstybės,

lygiateisiškumo, proporcingumo principai nereiškia, jog negali būti nustatyta tokia pensijų dydžio riba, žemiau kurios net ir esant itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai valstybėje nustatytos pensijos būtų nemažinamos; pensija, kuri užtikrina tik minimalius pensiją gaunančio asmens socialiai priimtinius poreikius, minimalias žmogaus orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas, apskritai negali būti mažinama.

Taigi įstatymų leidėjas, Laikinajame įstatyme nustatęs tam tikrą išimtį, dėl kurios negalėjo būti perskaičiuojamos (mažinamos) tos senatvės pensijos, kurios neviršijo įstatyme nustatyto ribinio valstybinės socialinio draudimo pensijos dydžio – 650 Lt, o ją viršijusios pensijos perskaičiuojant negalėjo būti sumažintos daugiau nei iki šio dydžio, nepažeidė iš konstitucinių lygiateisiškumo, proporcingumo principų kylančių reikalavimų.

16. Minėta, kad pagal Konstituciją sumažintos pensijos gali būti mokamos tik laikinai, t. y. tik tol, kol valstybėje yra susidariusi ypatinga situacija.

Minėta ir tai, kad pagal Laikinojo įstatymo 15 straipsnį (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. liepos 2 d., 2011 m. gruodžio 20 d. redakcijos) Laikinojo įstatymo nuostatos, *inter alia* šio įstatymo 6 straipsnio 1 dalis, kurioje nustatyta senatvės pensijų perskaičiavimo tvarka, suponavusi jų sumažinimą, buvo taikomos laikinai, būtent iki 2011 m. gruodžio 31 d.

Taigi įstatymų leidėjas, Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nustatęs senatvės pensijų perskaičiavimo tvarką, suponavusią jų sumažinimą, kartu nustatė, kad sumažintos senatvės pensijos bus mokamos laikinai, būtent iki 2011 m. gruodžio 31 d.

17. Vadinasi, Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas, kuriuo sudarytos prielaidos sumažinti paskirtas senatvės pensijas, buvo nustatytas valstybėje susidarius ypatingai situacijai, kai *inter alia* dėl itin sunkios ekonominės, finansinės padėties neįmanoma sukaupti tiek lėšų, kiek yra būtina senatvės pensijoms mokėti, taikytas laikinai ir nepažeidžiant iš konstitucinių proporcingumo, lygiateisiškumo principų kylančių reikalavimų.

18. Minėta, kad pagal Konstituciją įstatymų leidėjas, mažindamas senatvės pensijas, privalo numatyti asmenims, kuriems tokia pensija buvo paskirta ir mokama, susidariusių praradimų kompensavimo mechanizmą.

Vertinant Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto pareiškėjų ginčijamo teisinio reguliavimo, kuriuo nustatyta senatvės pensijų perskaičiavimo tvarka, suponavusi jų sumažinimą, atitiktį Konstitucijai, būtina išsiaiškinti, ar buvo numatytas dėl šių pensijų mažinimo susidariusių praradimų kompensavimas.

19. Minėta, kad Vyriausybei parengti ir patvirtinti sumažintų valstybinių socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų kompensavimo tvarkos aprašą pasiūlyta Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje. Minėta ir tai, kad pareiškėjai šioje konstitucinės justicijos byloje Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalies atitiktį Konstitucijai ginčija tiek, kiek įstatymu nėra

nustatyta sumažintų valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų kompensavimo.

Todėl vertinant Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto pareiškėjų ginčijamo teisinio reguliavimo, kuriuo nustatyta senatvės pensijų perskaičiavimo tvarka, suponavusi jų sumažinimą, atitiktį Konstitucijai būtina visų pirma įvertinti Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalies konstitucingumą.

19.1. Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, Konstitucinis Teismas 2010 m. birželio 29 d. nutarime *inter alia* pripažino, jog Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek joje Vyriausybei nėra siūloma parengti ir patvirtinti dideliu mastu sumažintų valstybinių pensijų kompensavimo tvarkos aprašą, prieštarauja Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui. Pažymėtina ir tai, kad Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalies atitiktis Konstitucijai pareiškėjo šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijama apimtimi nebuvo tirta.

19.2. Minėta, kad, pareiškėjų nuomone, įstatymų leidėjas, mažindamas senatvės pensijas, privalo numatyti susidariusių praradimų kompensavimo mechanizmą, pagal kurį valstybė įsipareigotų asmenims kompensuoti jų praradimus, atsiradusius dėl senatvės pensijos sumažinimo, tačiau Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje toks kompensavimo mechanizmas nebuvo numatytas.

Taigi šioje konstitucinės justicijos byloje yra ginčijamas ne Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas, o tai, kad būtent joje nėra nustatyta to, kas, pareiškėjų nuomone, turėtų būti nustatyta; tad šiuo atveju iš esmės yra keliamas legislatyvinės omisijos, t. y. tokios teisinio reguliavimo spragos, kurią draudžia Konstitucija, klausimas.

19.3. Šiame kontekste pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, jog teisės spraga, *inter alia* legislatyvinė omisija, visuomet reiškia, kad atitinkamų visuomeninių santykių teisinis reguliavimas apskritai nei eksplicitiškai, nei implicitiškai nėra nustatytas nei tam tikrame teisės akte (jo dalyje), nei kuriuose nors kituose teisės aktuose, tačiau poreikis tuos visuomeninius santykius teisiškai sureguliuoti yra, o legislatyvinės omisijos atveju tas teisinis reguliavimas turi būti nustatytas būtent tame teisės akte (būtent toje jo dalyje), nes to reikalauja kuris nors aukštesnės galios teisės aktas, *inter alia* pati Konstitucija (Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 2 d., 2009 m. birželio 22 d., 2009 m. gruodžio 11 d., 2010 m. rugsėjo 29 d., 2010 m. lapkričio 29 d., 2011 m. liepos 7 d., 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimai).

19.4. Minėta, kad Konstitucinis Teismas 2010 m. birželio 29 d. nutarime konstatavo, jog Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas aiškintinas kaip reiškiantis, kad Vyriausybei siūloma parengti ir patvirtinti sumažintų valstybinio socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų kompensavimo tvarką, kuri neapimtų esminių pensijų kompensavimo elementų (pagrindų, dydžių ir pan.); šiuos sumažintų pensijų kompensavimo elementus įstatymu turi nustatyti įstatymų leidėjas; tik taip suprantamas šis teisinis reguliavimas

neprieštarauja Konstitucijai.

Taigi teisinis reguliavimas, įtvirtintas Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje, aiškintinas kaip reiškiantis *inter alia* įstatymų leidėjo įsipareigojimą įstatymu nustatyti esminius pensijų kompensavimo elementus (pagrindus, dydžius ir pan.), kuriais Vyriausybė vadovautųsi rengdama ir tvirtindama dėl valstybinio socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų sumažinimo atsiradusių praradimų kompensavimo tvarkos aprašą.

19.5. Šiame nutarime minėta, jog siekdamas užtikrinti, kad praradimai, atsiradę *inter alia* dėl senatvės pensijų mažinimo, nebelikus ypatingos situacijos, būtų per protingą laikotarpį teisingai kompensuoti, įstatymų leidėjas turi nepagrįstai nedelsdamas įstatymu nustatyti esminius sumažintų pensijų kompensavimo elementus (pagrindus, dydžius ir pan.), kuriais remiantis turėtų būti parengta sumažintų pensijų kompensavimo tvarka.

19.6. Šiame kontekste pažymėtina, jog įstatymų leidėjo pareiga įstatyme nustatyti esminius sumažintų pensijų kompensavimo elementus (pagrindus, dydžius ir pan.) nereiškia, kad šie elementai turėtų būti nustatyti būtent Laikinajame įstatyme, *inter alia* jo 16 straipsnio 4 dalyje.

Vadinasi, Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje nėra pareiškėjų nurodytos legislatyvinės omisijos, t. y. teisės spragos, kurią draudžia Konstitucija.

19.7. Taigi nėra pagrindo teigti, kad Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek įstatymu nėra nustatyti sumažintų valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų esminiai kompensavimo elementai, prieštarauja Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

19.8. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek įstatymu nėra nustatyti sumažintų valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų esminiai kompensavimo elementai, neprieštarauja Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

20. Kaip minėta, pareiškėjai ginčija *inter alia* Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, kuriuo buvo nustatyta senatvės pensijų perskaičiavimo tvarka, suponavusi jų sumažinimą. Minėta ir tai, kad pagal Konstituciją pensijos gali būti mažinamos tik numčius dėl jų mažinimo susidariusių praradimų kompensavimo mechanizmą.

21. Sprendžiant, ar Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalis neprieštaravo Konstitucijai, pažymėtina, kad įstatymų leidėjas, šio įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje pasiūlęs Vyriausybei parengti ir patvirtinti sumažintų valstybinio socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų kompensavimo tvarkos aprašą ir taip įsipareigojęs įstatyme nustatyti sumažintų pensijų kompensavimo esminius elementus, numatė dėl senatvės pensijų sumažinimo atsiradusių praradimų kompensavimą. Tik taip aiškinamas Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas kartu su nustatytuoju šio įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje vertintinas kaip

neprieštaravęs Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

22. Atsižvelgiant į tai, kad, kaip minėta, Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas, kuriuo sudarytos prielaidos perskaičiuojant paskirtas senatvės pensijas jas sumažinti, buvo nustatytas valstybėje susidarius ypatingai situacijai, kai *inter alia* dėl itin sunkios ekonominės, finansinės padėties neįmanoma sukaupti tiek lėšų, kiek yra būtina senatvės pensijoms mokėti, taip pat į tai, kad jis nustatytas laikantis iš konstitucinių proporcingumo, lygiateisiškumo principų kylančių reikalavimų ir taikytas laikinai, be to, numačius kompensuoti dėl šių pensijų sumažinimo atsiradusius praradimus, konstatuotina, kad nėra konstitucinių argumentų teigti, jog toks reguliavimas prieštaravo Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

23. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalis tiek, kiek ja sudarytos prielaidos perskaičiuojant sumažinti paskirtas senatvės pensijas, neprieštaravo Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

VI

Dėl Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. spalio 26 d. redakcijos) atitikties Konstitucijos 23, 29 straipsniams, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, šio įstatymo 8 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Minėta, kad pagal pareiškėjų prašymus šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. spalio 26 d. redakcijos) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų mokėjimas, atitiktį Konstitucijos 23, 29 straipsniams, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat šio įstatymo 8 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų mokėjimas, atitiktį Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Minėta ir tai, kad pareiškėjai abejoja, ar įstatymų leidėjas tinkamai laikėsi Konstitucijos, kai Laikinajame įstatyme dirbantiems ar tam tikru verslu užsiimantiems asmenims numatė senatvės pensijas sumažinti daugiau nei tiems asmenims, kurie nevykdo darbinės veiklos ir neužsiima jokių verslu.

3. Šiame nutarime minėta, kad Laikinis įstatymas, kaip konstatuota jo preambuleje, buvo priimtas siekiant apriboti ekonomikos krizės nulemtą valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo

fondo biudžetų deficito didėjimą; jame *inter alia* buvo nustatyta senatvės pensijų perskaičiavimo tvarka, suponavusi paskirtų senatvės pensijų laikiną sumažinimą.

4. Laikinojo įstatymo 8 straipsnyje „Valstybinių socialinio draudimo senatvės, iš tarnauto laiko pensijų ir kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas mokėjimas asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų“ (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), kurio 1, 2 dalis ginčija pareiškėjai, buvo nustatyta:

„1. Valstybinių socialinio draudimo senatvės, iš tarnauto laiko pensijų, perskaičiuotų pagal šio įstatymo 6 ir 7 straipsnius, ir kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas gavėjams (toliau šiame straipsnyje – pensijų gavėjai), kurie po pensijos paskyrimo draudžiami privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, išskyrus draudžiamus privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 ir 9 punktus asmenis, ir turi draudžiamųjų pajamų, mokama pensijos dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į praėjusio kalendorinio mėnesio draudžiamųjų pajamų dydį.

2. Pensijų gavėjams, kurie privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu draudžiami pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 ir 9 punktus, jų draudimo valstybiniu socialiniu pensijų draudimu laikotarpiu mokama pagrindinė valstybinės socialinio draudimo pensijos dalis, nustatyta šio įstatymo 6 straipsnyje, ir priedas už stažo metus.

3. Šio straipsnio 2 dalies nuostatos netaikomos, jeigu pensijos gavėjas yra individualios įmonės savininkas, tikrosios ūkinės bendrijos narys ar komanditinės ūkinės bendrijos narys, tačiau individuali įmonė ar ūkinė bendrija veiklos laikinai nevykdo ir yra tai deklaravusi Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo ir jį įgyvendinančių teisės aktų nustatyta tvarka.

4. Draudėjai duomenis apie dirbančių pensijų gavėjų mėnesio draudžiamąsias pajamas privalo teikti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniams skyriams kas mėnesį Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus nustatyta tvarka.“

Taigi Laikinojo įstatymo 8 straipsnyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) nustatyta, kaip perskaičiuojamos valstybinės socialinio draudimo senatvės, iš tarnauto laiko pensijos ir kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas asmenims, po pensijos paskyrimo turintiems draudžiamųjų pajamų ir (arba) draudžiamiems privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu.

Pažymėtina, kad Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) *inter alia* apibrėžta pensijų gavėjų sąvoka, vartojama visose Laikinojo įstatymo 8 straipsnio nuostatose: pensijų gavėjais laikomi valstybinių socialinio draudimo senatvės, iš tarnauto laiko pensijų, perskaičiuotų pagal šio įstatymo 6, 7 straipsnius, ir kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas gavėjai.

5. Pareiškėjų ginčijamoje Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) reguliuojamas *inter alia* senatvės pensijų mokėjimas asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų ir po pensijos paskyrimo draudžiamiesiems privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu (išskyrus asmenis, nurodytus Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8, 9 punktuose). Šiems asmenims pagal Laikinojo įstatymo 6, 7 straipsnius perskaičiavus senatvės pensiją buvo mokama pensijos dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal Laikinojo įstatymo 2 priede nustatytą formulę.

Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) nuostatomis reguliuojamas *inter alia* senatvės pensijų mokėjimas asmenims, draudžiamiesiems privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8, 9 punktus, – jiems mokama pagrindinė valstybinės socialinio draudimo pensijos dalis, nustatyta Laikinojo įstatymo 6 straipsnyje, ir priedas už stažo metus.

6. Pareiškėjų ginčijamas teisinis reguliavimas aiškintinas kartu su kitomis Laikinojo įstatymo nuostatomis.

6.1. Šiame nutarime minėta, kad Laikinojo įstatymo 6 straipsnyje, *inter alia* jo 1 dalyje, įtvirtintu teisiniu reguliavimu nuo 110 iki 120 procentų valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos padidinus senatvės pensijos pagrindinę dalį, nustačius, kad šio įstatymo taikymui Vyriausybė turi patvirtinti einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydį (kurį ji sumažino nuo 1 488 Lt iki 1 170 Lt), naudojamą senatvės pensijos papildomai daliai apskaičiuoti, buvo nustatyta senatvės pensijų perskaičiavimo tvarka, kuria buvo sudarytos prielaidos sumažinti paskirtas senatvės pensijas visiems jas gaunantiems asmenims, išskyrus tuos, kurių gaunamos pensijos neviršijo 650 Lt.

6.2. Minėta ir tai, kad Laikinojo įstatymo 7 straipsnyje buvo numatyta, jog negalėjo būti perskaičiuojamos senatvės pensijos, kurios neviršijo ribinio valstybinės socialinio draudimo pensijos dydžio – 650 Lt, o šį dydį viršijusios senatvės pensijos perskaičiuojant negalėjo būti sumažintos daugiau nei iki 650 Lt.

6.3. Pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), aiškinant kartu su šio įstatymo 6, 7 straipsniuose įtvirtintu teisiniu reguliavimu pažymėtina, kad asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų ir draudžiamiesiems privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu (išskyrus numatytas išimtis), senatvės pensijos buvo perskaičiuotos (sumažintos) pagal Laikinojo įstatymo 6, 7 straipsnius, o pagal šio įstatymo 8 straipsnio 1 dalį jos buvo dar kartą perskaičiuotos taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nustatytą formulę.

7. Laikinojo įstatymo 2 priede „Koeficiento, taikomo apskaičiuojant valstybinių socialinio draudimo senatvės ir ištarnauto laiko pensijų, valstybinių pensijų, rentų ir kompensacijų dalį, mokamą asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų, apskaičiavimo formulė“ yra nustatyta:

„ $K = 1$, kai $DP \leq 100$ Lt;

$K = 1 - \{[0,05: (400 - 100)] \times (DP - 100)\}$, kai $100 < DP \leq 400$ Lt;

$K = 1 - \{0,05 + [(0,5 - 0,05): (2\ 100 - 400)] \times (DP - 400)\}$, kai $400 < DP \leq 2\ 100$ Lt;

$K = 1 - \{0,5 + [(0,7 - 0,5): (4\ 200 - 2\ 100)] \times (DP - 2\ 100)\}$, kai $2\ 100 < DP \leq 4\ 200$

Lt;

$K = 0,3$, kai $DP > 4\ 200$.

Šioje formulėje:

K – koeficientas;

DP – asmens draudžiamosios pajamos.“

Taigi pagal Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą perskaičiuojant senatvės pensijas, taikant šio įstatymo 2 priede nustatytą koeficiento apskaičiavimo formulę, jos nebuvo mažinamos tik tiems asmenims, kurių mėnesio draudžiamosios pajamos neviršijo 100 Lt.

Pareiškėjo ginčijamą Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalį (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) aiškinant kartu su Laikinojo įstatymo 6, 7 straipsniuose, šio įstatymo 2 priede nustatytu teisiniu reguliavimu pažymėtina, kad asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų ir draudžiamiesiems privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu (išskyrus numatytas išimtis), senatvės pensijos buvo perskaičiuotos (sumažintos) pagal Laikinojo įstatymo 6, 7 straipsnius, o pagal šio įstatymo 8 straipsnio 1 dalį (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) jos buvo dar kartą perskaičiuotos (sumažintos) atsižvelgiant į jų gaunamas draudžiamąsias pajamas.

8. Pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), aiškinant kartu su šio įstatymo 6 straipsnyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu pažymėtina, kad asmenims, privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu draudžiamiesiems pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8, 9 punktus, mokama pagrindinė senatvės pensijos dalis, padidinta nuo 110 iki 120 procentų valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos, ir priedas už stažo metus.

9. Pareiškėjų ginčijamas teisinis reguliavimas, nustatytas Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1, 2 dalyse (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), aiškintinas kartu ir su įstatymų, kuriais reguliuojami valstybinių socialinio draudimo pensijų santykiai, nuostatomis.

10. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme (2005 m. gegužės 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatyme (2004 m. lapkričio 4 d. redakcija) *inter alia* yra nustatyta, kokie asmenys yra draudžiami privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu.

10.1. Pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 2 straipsnį, Valstybinio socialinio draudimo

įstatymo (2004 m. lapkričio 4 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 4 straipsnio 1 dalies 1, 2 punktus, 5 dalį valstybiniu socialiniu pensijų draudimu privalomai draudžiami *inter alia* asmenys, dirbantys pagal darbo sutartis, notarai, referendumo komisijų nariai, sportininkai, atlikėjai, autoriai, politikai, teisėjai, valstybės pareigūnai, valstybės tarnautojai, vidaus tarnybos sistemos pareigūnai, į užsienio institucijas deleguoti asmenys, kariai, valstybės saugumo departamento sistemos pareigūnai, kartu užsienyje gyvenantys karių, valstybės tarnautojų ir deleguotų asmenų sutuoktiniai, religinių bendruomenių nariai, operatyvinės veiklos slaptieji dalyviai, gaunantys atlygį.

10.2. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) 2 straipsnio 1 dalies 8 punkte (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) nustatyta: „Valstybiniu socialiniu pensijų draudimu privalomai draudžiami individualių įmonių savininkai, tikrųjų ūkinių bendrijų nariai, komanditinių ūkinių bendrijų tikrieji nariai, taip pat asmenys, kurie verčiasi individualia veikla, kaip ji apibrėžta Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme (advokatai, advokatų padėjėjai, notarai, antstoliai ir kiti asmenys), išskyrus individualią veiklą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą (toliau – savarankiškai dirbantys asmenys), taip pat ūkininkai ir jų partneriai, kaip jie apibrėžti Valstybinio socialinio draudimo įstatyme (toliau – ūkininkai ir jų partneriai).“

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) 2 straipsnio 1 dalies 9 punkte nustatyta: „Valstybiniu socialiniu pensijų draudimu privalomai draudžiami asmenys, kurie verčiasi individualia veikla turėdami verslo liudijimą.“

10.3. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, pažymėtina, kad privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu draudžiami asmenys, dirbantys tam tikrą darbą, taip pat asmenys, užsiimantys tam tikru verslu.

10.4. Pareiškėjų ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1, 2 dalyse (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), aiškinant kartu su Valstybinio socialinio draudimo įstatymo (2004 m. lapkričio 4 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 4 straipsnio 1 dalies 1, 2 punktuose, 5 dalyje, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme (2005 m. gegužės 19 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), *inter alia* jo 2 straipsnio 1 dalies 8, 9 punktuose, įtvirtintu teisiniu reguliavimu pažymėtina, kad pagal Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) nuostatas senatvės pensijos perskaičiuojamos draudžiamųjų pajamų turintiems ir privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu draudžiamiems asmenims, dirbantiems tam tikrą darbą, išskyrus asmenis, užsiimančius tam tikru verslu; jiems senatvės pensijos perskaičiuojamos ir mokamos pagal Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalies nuostatas.

11. Šiame nutarime minėta, jog Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) 6 straipsnyje nustatyta, kad senatvės pensiją gali sudaryti trys dalys: pagrindinė dalis, nustatoma atsižvelgiant į bazinę pensiją; papildoma dalis, nustatoma kiekvienam

asmeniui pagal jo draudimo stažą ir per draudimo laikotarpį turėtas draudžiamąsias pajamas; priedas už stažo metus, kuris taip pat nustatomas remiantis bazinės pensijos dydžiu ir mokamas asmenims, turintiems didesnę nei 30 metų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą.

Pareiškėjų ginčijamą Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalį (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) aiškinant kartu su šio įstatymo 6 straipsnio nuostatomis ir minėto Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) 6 straipsnio nuostatomis pažymėtina, kad asmenims, užsiimantiems tam tikru verslu, buvo mokama tik senatvės pensijos pagrindinė dalis, padidinta nuo 110 iki 120 procentų valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos, ir priedas už stažo metus, tačiau nebuvo mokama senatvės pensijos papildoma dalis.

Taigi pagal Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalį (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu draudžiamiems asmenims, užsiimantiems tam tikru verslu, senatvės pensiją numatyta perskaičiuoti taip, kad ji sumažinama daugiau nei joku verslu neužsiimantiems senatvės pensijų gavėjams.

12. Taigi konstatuotina, kad pareiškėjų ginčijamu teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1, 2 dalyse (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), buvo nustatyta, jog tam tikrą darbą dirbantiems ar tam tikru verslu užsiimantiems asmenims, draudžiamiems privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, vien dėl to, kad jie dirbo tam tikrą darbą ar užsiėmė tam tikru verslu, senatvės pensijos buvos sumažintos daugiau nei nedirbantiems ir joku verslu neužsiimantiems senatvės pensijų gavėjams.

13. Minėta, kad pagal pareiškėjų prašymus šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1, 2 dalių (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek jose reguliuojamas valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų mokėjimas, atitiktį *inter alia* Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

14. Minėta ir tai, kad, valstybėje susidarius ypatingai situacijai (kilus ekonomikos krizei ir kt.), kai objektyviai trūksta lėšų, būtinų pensijoms mokėti, pensijų santykių teisinis reguliavimas gali būti koreguojamas, taip pat ir mažinant paskirtas ir mokamas pensijas tokiu mastu, koku būtina užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes, tačiau reguliuojant pensijų santykius būtina paisyti Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies, kurioje *inter alia* įtvirtinta galimybė žmogui savo nuožiūra (t. y. laisvai apsisprendžiant) pasirinkti darbą; valstybėje esant itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai ir dėl to iškilus būtinybei laikinai mažinti paskirtas ir mokamas pensijas, siekiant užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės ir valstybės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes, negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad asmenims, kurie dirba tam tikrą darbą ar užsiima tam tikru verslu, paskirta ir mokama senatvės pensija būtų dėl to būtų sumažinta daugiau nei tiems asmenims, kurie nedirba jokie darbo ir

nesiverčia jokių verslu.

15. Kaip minėta, ginčijamu teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1, 2 dalyse (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), buvo nustatyta, kad tam tikrą darbą dirbantiems ar tam tikru verslu užsiimantiems asmenims, draudžiamiems privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, vien dėl to, kad jie dirbo tam tikrą darbą ar užsiėmė tam tikru verslu, senatvės pensijas buvo numatyta sumažinti daugiau nei nedirbantiems ir jokių verslu neužsiimantiems senatvės pensijų gavėjams.

16. Vadinas, Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1, 2 dalyse (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu buvo sukurta tokia teisinė situacija, kai asmeniui teko rinktis, ar dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikru verslu ir gauti daugiau sumažintą senatvės pensiją, ar nedirbti jokio darbo ir neužsiimti jokių verslu ir gauti tokią senatvės pensiją, kokia mokama visiems nedirbantiems ir jokių verslu neužsiimantiems senatvės pensijų gavėjams. Įstatymų leidėjas, ginčijamu teisiniu reguliavimu sudaręs prielaidas dirbantiems tam tikrą darbą ar užsiimantiems tam tikru verslu senatvės pensijų gavėjams senatvės pensijas sumažinti daugiau nei nedirbantiems ir jokių verslu neužsiimantiems senatvės pensijų gavėjams būtent dėl to, kad jie dirba tam tikrą darbą ar užsiima tam tikru verslu, suvaržė Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą jų teisę laisvai pasirinkti darbą arba užsiimti tam tikru verslu, nes įgyvendinus šią jų teisę jiems paskirta senatvės pensija vien dėl to, kad jie dirbo tam tikrą darbą ar užsiėmė tam tikru verslu, buvo mažinama daugiau nei nedirbantiems ir jokių verslu neužsiimantiems senatvės pensijų gavėjams.

17. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad:

– Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų senatvės pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“;

– Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų senatvės pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

18. Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje netirs, ar:

– Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų mokėjimas, neprieštaravo Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų mokėjimas, neprieštaravo Konstitucijos 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

19. Minėta, kad pagal pareiškėjų prašymus Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje tirs *inter alia* Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalies (2010 m. spalio 26 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų mokėjimas, atitiktį Konstitucijos 23, 29 straipsniams, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

20. Seimas 2010 m. spalio 26 d. priėmė Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 1, 5, 7, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, kuris įsigaliojo 2010 m. gruodžio 1 d. Šio įstatymo 4 straipsniu *inter alia* buvo pakeistos šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamos Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1, 2 dalys (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija).

20.1. Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija), kurią taip pat ginčija pareiškėjai šioje konstitucinės justicijos byloje, išdėstyta taip:

„Valstybinių socialinio draudimo senatvės, ištarnauto laiko pensijų, perskaičiuotų pagal šio įstatymo 6 ir 7 straipsnius, ir kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas gavėjams (toliau šiame straipsnyje – pensijų gavėjai), kurie po pensijos paskyrimo yra arba buvo draudžiami privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 1, 3, 4, 5 ir 13 punktus ir praėjusį kalendorinį mėnesį turėjo draudžiamųjų pajamų, mokama pensijos dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į praėjusio kalendorinio mėnesio draudžiamųjų pajamų dydį.“

Palyginus Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje (2010 m. spalio 26 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą su nustatytuoju šio įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) pažymėtina, kad nors Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas buvo pakeistas, šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamu aspektu jis nepakito, t. y. šio įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje (2010 m. spalio 26 d. redakcija) nustatyta, kad tam tikrą darbą dirbantiems asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų ir po pensijos paskyrimo privalomai draudžiamiems valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, senatvės pensijas numatyta mažinti daugiau nei nedirbantiems senatvės pensijų gavėjams vien dėl to, kad šie asmenys dirbo tam tikrą darbą.

20.2. Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija) išdėstyta taip:

„Pensijų gavėjams, nurodytiems Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punkte, mokama pagrindinė valstybinės socialinio draudimo pensijos dalis, nustatyta šio įstatymo 6 straipsnyje, ir priedas už stažo metus. Pasibaigus mokestiniam laikotarpiui, šių asmenų pensijos perskaičiuojamos už atitinkamą mokestinį laikotarpį, atsižvelgiant į metinę

pajamų mokesčio ar metinėje pelno mokesčio deklaracijoje deklaruotų apmokestinamųjų pajamų ar apmokestinamojo pelno dydį, taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę. Jeigu šie asmenys mokestiniu laikotarpiu valstybiniu socialiniu pensijų draudimu yra draudžiami ir pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1, 3, 4, 5 ir 13 punktus, mokėtina pensijos dalis apskaičiuojama pagal šio straipsnio 1 dalies nuostatas.“

Palyginus Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje (2010 m. spalio 26 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą su nustatytu Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) pažymėtina, kad nors Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas buvo pakeistas, šioje konstitucinės justicijos byloje tiriamu aspektu jis nepakito, t. y. šio įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje (2010 m. spalio 26 d. redakcija) nustatyta, kad tam tikru verslu užsiimantiems asmenims, po pensijos paskyrimo privalomai draudžiamiems valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, senatvės pensiją numatyta mažinti daugiau nei jokių verslu neužsiimantiems senatvės pensijų gavėjams vien dėl to, kad jie užsiima tam tikru verslu.

21. Taigi konstatuotina, kad teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1, 2 dalyse (2010 m. spalio 26 d. redakcija), buvo nustatyta, kad jose nurodytiems asmenims vien dėl to, kad jie dirbo tam tikrą darbą ar užsiėmė tam tikru verslu, senatvės pensijas numatyta mažinti daugiau nei nedirbantiems ir jokių verslu neužsiimantiems senatvės pensijų gavėjams.

22. Šiame nutarime konstatavus, kad Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų senatvės pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, remiantis tais pačiais argumentais konstatuotina ir tai, kad Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų senatvės pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

23. Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje toliau netirs, ar Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų mokėjimas, neprieštaravo Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

24. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų senatvės pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

25. Šiame nutarime konstatavus, kad Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalis (2009 m.

gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų senatvės pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, remiantis tais pačiais argumentais konstatuotina ir tai, kad Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų senatvės pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

26. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų senatvės pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

VII

Dėl Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2009 m. gruodžio 8 d., 2010 m. lapkričio 12 d. redakcijos) atitikties Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2009 m. gruodžio 8 d., 2010 m. lapkričio 12 d. redakcijos) tiek, kiek ji apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nustatytas valstybines pensijas, atitiktį Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pareiškėjas savo abejonės grindžia *inter alia* tuo, kad, pasak jo, ginčijamu teisiniu reguliavimu valstybinės pensijos maksimalus dydis bei šios pensijos ir kitų tam pačiam asmeniui paskirtų pensijų bendros sumos maksimalus dydis neterminuotai sumažintas nuo užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Lietuvos statistikos departamento (iki 2010 m. lapkričio 27 d. – Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės) paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio iki 1,3 dydžio, ir tai darant nenustatyta susidariusių praradimų kompensavimo tiems asmenims, kuriems valstybinė pensija buvo paskirta ir mokama.

3. Seimas 1994 m. gruodžio 22 d. priėmė Valstybinių pensijų įstatymą, kuris įsigaliojo 1995 m. sausio 1 d. Šio įstatymo 1 straipsnyje buvo nustatytos tokios valstybinės pensijos: Respublikos Prezidento valstybinė pensija, Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinės pensijos, nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos, pareigūnų ir karių valstybinės pensijos. Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnyje (1994 m. gruodžio 22 d. redakcija) buvo nustatyta, kad asmeniui, turinčiam teisę gauti kelias valstybines pensijas, jo pasirinkimu mokama tik viena iš jų, išskyrus valstybinę našlių ir našlaičių pensiją, kuri taip pat gali būti mokama su viena

iš valstybinių pensijų, taip pat kad valstybinės socialinio draudimo pensijos mokamos, nepaisant to, ar mokamos valstybinės pensijos, jei įstatymai nenustato kitaip.

Valstybinių pensijų įstatymas ne kartą buvo keičiamas ir papildomas.

3.1. Seimas 2009 m. gruodžio 8 d. priėmė Valstybinių pensijų įstatymo 3, 6, 8 ir 15 straipsnių pakeitimo įstatymą, kurio 1 straipsniu pakeitė 3 straipsnio 3 dalį (2006 m. gruodžio 12 d. redakcija), kurioje buvo nustatyta: „Kiekvienos šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 2–5 punktuose nustatytos valstybinės pensijos dydis bei šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų pagal šio straipsnio 1 dalį valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendra suma vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio. Pensijos dydžio ribojimą taiko valstybinę pensiją mokanti institucija“, ir ją išdėstė taip: „Kiekvienos šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nustatytos valstybinės pensijos dydis bei šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų pagal šio straipsnio 1 dalį valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendra suma vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,3 dydžio. Pensijos dydžio ribojimą taiko valstybinę pensiją mokanti institucija.“

Taigi Valstybinių pensijų įstatymo 3, 6, 8 ir 15 straipsnių pakeitimo įstatymu valstybinės pensijos maksimalus dydis bei šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų kitų valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendros sumos vienam asmeniui maksimalus dydis sumažintas nuo užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio iki 1,3 dydžio.

3.2. Pažymėtina, kad Valstybinių pensijų įstatymo 3, 6, 8 ir 15 straipsnių pakeitimo įstatymas įsigaliojo 2010 m. sausio 1 d., t. y. tą pačią dieną kaip ir Laikinis įstatymas. Pagal Laikinojo įstatymo 4 straipsnio „Valstybinių pensijų, rentų ir kompensacijų perskaičiavimo tvarka“ 1 dalį perskaičiuojamos *inter alia* paskirtos ir Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka apribotos valstybinės pensijos. Pažymėtina ir tai, kad pagal Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį nustatytas vienodas valstybinių pensijų perskaičiavimas tiek asmenims, kurių valstybinė pensija bei šios pensijos ir kitų tam pačiam asmeniui paskirtų pensijų bendra suma viršija užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Lietuvos statistikos departamento (iki 2010 m. lapkričio 27 d. – Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės) paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,3 dydį, tiek asmenims, kuriems paskirta valstybinė pensija bei šios pensijos ir kitų tam pačiam asmeniui paskirtų pensijų

bendra suma minėto dydžio neviršija.

Taigi Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas vertintinas ir Laikinojo įstatymo priėmimo kontekste.

Minėta, kad Laikinasis įstatymas, kaip konstatuota jo preambulėje, buvo priimtas siekiant apriboti ekonomikos krizės nulemtą valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų deficito didėjimą; jame buvo nustatyta socialinių išmokų perskaičiavimo tvarka, suponuojanti *inter alia* paskirtų socialinių išmokų laikiną sumažinimą.

Vadinasi, pagal ginčijamą Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalį (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) sumažinus maksimalų valstybinės pensijos dydį bei šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų kitų valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendros sumos vienam asmeniui maksimalų dydį, siekta ne pertvarkyti (reformuoti) pensinio aprūpinimo sistemą, o *inter alia* sumažinus pensijas riboti ekonomikos krizės nulemtą valstybės biudžeto deficito didėjimą.

3.3. Valstybinių pensijų įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje (2006 m. gruodžio 12 d. redakcija) nustatyta: „Lietuvos Respublikoje nustatomos šios valstybinės pensijos: 1) Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinės pensijos; 2) nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos; 3) pareigūnų ir karių valstybinės pensijos; 4) mokslininkų valstybinės pensijos; 5) teisėjų valstybinės pensijos.“

Pažymėtina, kad, kaip minėta, Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 29 d. nutarimu Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) nuostata „Kiekvienos šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nustatytos valstybinės <...> pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų pagal šio straipsnio 1 dalį valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendra suma vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,3 dydžio“ tiek, kiek formuluotė „kiekvienos šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nustatytos valstybinės pensijos“ apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 5 punkte nustatytas teisėjų valstybines pensijas, yra pripažinta prieštaraujanti Konstitucijos 109 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui; šis Konstitucinio Teismo nutarimas „Valstybės žiniuose“ buvo paskelbtas ir įsigaliojo 2010 m. lapkričio 16 d.; įsigaliojus Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 29 d. nutarimui, Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) nustatyto teisinio reguliavimo tiek, kiek jis pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, teisinė galia yra panaikinta; šis teisinis reguliavimas yra visam laikui pašalintas iš Lietuvos teisės sistemos taip, kad jis nebegalės būti taikomas.

3.4. Seimas 2010 m. lapkričio 12 d. priėmė Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų

įstatymo 3 straipsnio pakeitimo įstatymą (įsigaliojusį 2010 m. lapkričio 27 d., t. y. jau po Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 29 d. nutarimo oficialaus paskelbimo ir įsigaliojimo), kuriuo Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalį (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) išdėstė nauja redakcija; joje nustatytas teisinis reguliavimas pakito tik tuo, kad vietoj žodžių „Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės“ įrašyti žodžiai „Lietuvos statistikos departamentas“.

Taigi Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas tuo aspektu, kuriuo jis Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 29 d. nutarimu yra pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, pašalintas iš Lietuvos teisės sistemos taip, kad jis nebegalės būti taikomas.

4. Ginčijamą Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d., 2010 m. lapkričio 12 d. redakcijos) nustatytą teisinį reguliavimą aiškinant kitų šio įstatymo nuostatų ir Laikinojo įstatymo kontekste pažymėtina, kad:

- įstatymų leidėjas valstybinės pensijos maksimalų dydį bei šios pensijos ir kitų tam pačiam asmeniui paskirtų pensijų bendros sumos maksimalų dydį sumažino nuo užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Lietuvos statistikos departamento (iki 2010 m. lapkričio 27 d. – Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės) paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio iki 1,3 dydžio;

- pagal Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį nustatytas vienodas valstybinių pensijų perskaičiavimas tiek asmenims, kurių valstybinė pensija bei šios pensijos ir kitų tam pačiam asmeniui paskirtų pensijų bendra suma viršijo užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Lietuvos statistikos departamento (iki 2010 m. lapkričio 27 d. – Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės) paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,3 dydį, ir todėl pagal Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d., 2010 m. lapkričio 12 d. redakcijos) nustatytą teisinį reguliavimą valstybinės pensijos turėjo būti atitinkamai sumažintos, tiek asmenims, kuriems paskirta valstybinė pensija bei šios pensijos ir kitų tam pačiam asmeniui paskirtų pensijų bendra suma minėto dydžio neviršijo, todėl pagal Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d., 2010 m. lapkričio 12 d. redakcijos) nustatytą teisinį reguliavimą valstybinės pensijos neturėjo būti mažinamos;

- tokiu teisiniu reguliavimu siekta ne pertvarkyti (reformuoti) pensinio aprūpinimo sistemą, o *inter alia* sumažinus pensijas riboti ekonomikos krizės nulemtą valstybės biudžeto deficito didėjimą;

- nei Valstybinių pensijų įstatyme, nei Laikinajame įstatyme nenustatyta, kiek laiko asmenims, kuriems iki minėto sumažinimo paskirta ir mokama valstybinė pensija bei šios pensijos

ir kitų tam pačiam asmeniui paskirtų pensijų bendra suma viršijo užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Lietuvos statistikos departamento (iki 2010 m. lapkričio 27 d. – Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės) paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,3 dydį, bus mokama *inter alia* taip sumažinta valstybinė pensija, ar bus kompensuojami dėl šio sumažinimo atsiradę praradimai.

5. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek ji apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nustatytas valstybines pensijas, atitiktį Konstitucijos *inter alia* 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

6. Taip pat minėta, kad Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog valstybinių pensijų ypatumai leidžia įstatymų leidėjui, atsižvelgiant į visas reikšmingas aplinkybes ir paisant Konstitucijos normų bei principų, nustatyti atitinkamas šių pensijų skyrimo sąlygas; įstatymu gali būti nustatytas maksimalus tokių pensijų dydis, taip pat gali būti įtvirtinti įvairūs tokios pensijos maksimalaus dydžio nustatymo būdai; kita vertus, valstybinių pensijų atveju taip pat galioja nuostata dėl valstybės įstatymu prisiimto įsipareigojimo asmeniui, atitinkančiam įstatymo nustatytas sąlygas, paskirti ir mokėti atitinkamą pensiją ir to asmens teisės reikalauti, kad valstybė vykdytų šį įstatymu prisiimtą įsipareigojimą.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad Konstitucija neužkerta kelio pertvarkyti pensinio aprūpinimo sistemos; tokiu atveju turėtų būti numatytas pakankamas pereinamasis laikotarpis, per kurį asmenys, dirbantys atitinkamą darbą ar atliekantys atitinkamą tarnybą, pagal ankstesnį reguliavimą suteikiančią teisę į atitinkamą pensiją (t. y. valstybinę pensiją), galėtų pasirengti tokiems pakeitimams (Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas).

7. Vertinant Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2009 m. gruodžio 8 d., 2010 m. lapkričio 12 d. redakcijos) nurodyta apimtimi atitiktį Konstitucijai, pažymėtina, kad, kaip minėta, šioje dalyje nustatytu ginčijamu teisiniu reguliavimu siekta ne pertvarkyti pensinio aprūpinimo sistemą, o *inter alia* apriboti ekonomikos krizės nulemtą valstybės biudžeto deficito didėjimą.

8. Šiame kontekste paminėtinos šios oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos, kurias Konstitucinis Teismas yra suformulavęs Konstitucijos 23, 29, 52 straipsnių, konstitucinio teisinės valstybės principo kontekste aiškindamas įstatymų leidėjo diskreciją susidarius ypatingai situacijai (*inter alia* dėl ekonomikos krizės) mažinti valstybines pensijas:

– net ir tada, kai dėl ypatingų aplinkybių (ekonomikos krizės ir kt.) valstybėje susidaro itin sunki ekonominė, finansinė padėtis, turi būti paisoma įgytos teisės gynybos pagal Konstitucijos 23 straipsnį principo;

– įstatymų leidėjas turi pareigą numatyti susidariusių praradimų kompensavimo asmenims, kuriems valstybinė pensija buvo paskirta ir mokama, mechanizmą, pagal kurį valstybė įsipareigojusi tokiems asmenims, nebelikus ypatingos situacijos, per protingą laikotarpį teisingai kompensuoti jų praradimus, atsiradusius dėl valstybinės pensijos sumažinimo dideliu mastu; praradimai, atsiradę dėl valstybinių pensijų mažinimo, gali būti kompensuojami mažesniu mastu nei praradimai, atsiradę dėl senatvės ar invalidumo pensijų mažinimo;

– net ir išimtiniais atvejais (pavyzdžiui, kai dėl ekonomikos krizės, gaivalinės nelaimės ar pan. objektyviai trūksta lėšų, būtinų pensijoms mokėti) sumažintos (paisant konstitucinio proporcingumo principo) pensijos gali būti mokamos tik laikinai, t. y. tik tol, kol valstybėje yra susidariusi atitinkama ypatinga situacija;

– įstatymų leidėjas gali koreguoti valstybinių pensijų, kurios savo prigimtimi ir pobūdžiu skiriasi nuo senatvės pensijų, taip pat nuo invalidumo pensijų, teisinį reguliavimą mažindamas šias pensijas daugiau nei senatvės ar invalidumo pensijas; įstatymų leidėjui kyla priedermė nustatyti tolygų, nediskriminacinį pensijų mažinimo mastą, kuriuo pensijos būtų mažinamos taip, kad nebūtų pažeistos iki itin sunkios ekonominės, finansinės padėties susidarymo valstybėje nustatytos valstybinių pensijų dydžių proporcijos.

9. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime minėta, kad įstatymų leidėjas, siekdamas *inter alia* apriboti ekonomikos krizės nulemtą valstybės biudžeto deficito didėjimą, ginčijamu Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu valstybinės pensijos maksimalų dydį bei šios pensijos ir kitų tam pačiam asmeniui paskirtų pensijų bendros sumos maksimalų dydį sumažino nuo užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,5 dydžio iki 1,3 dydžio.

Taigi pagal Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalį (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) valstybinių pensijų sumažinimas nustatytas ne visiems šių pensijų gavėjams. Tiems asmenims, kuriems iki tokio sumažinimo paskirta valstybinė pensija bei šios pensijos ir kitų tam pačiam asmeniui paskirtų pensijų bendra suma viršijo užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,3 dydį, valstybinės pensijos sumažinimas nustatytas, o tiems asmenims, kuriems iki tokio sumažinimo paskirta valstybinė pensija bei šios pensijos ir kitų tam pačiam asmeniui paskirtų pensijų bendra suma minėto dydžio neviršijo, valstybinės pensijos sumažinimas nenustatytas.

Minėta ir tai, kad pagal Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį nustatytas vienodas valstybinių pensijų perskaičiavimas tiek asmenims, kurių valstybinė pensija bei šios pensijos ir kitų tam pačiam asmeniui paskirtų pensijų bendra suma viršijo užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už

kurį mokama valstybinė pensija, Lietuvos statistikos departamento (iki 2010 m. lapkričio 27 d. – Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės) paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,3 dydį, ir todėl pagal Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d., 2010 m. lapkričio 12 d. redakcijos) nustatytą teisinį reguliavimą valstybinės pensijos turėjo būti atitinkamai sumažintos, tiek asmenims, kuriems paskirta valstybinė pensija bei šios pensijos ir kitų tam pačiam asmeniui paskirtų pensijų bendra suma minėto dydžio neviršijo, todėl pagal Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d., 2010 m. lapkričio 12 d. redakcijos) nustatytą teisinį reguliavimą valstybinės pensijos neturėjo būti mažinamos.

Vadinasi, Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) nustatytas valstybinių pensijų mažinimas dėl itin sunkios ekonominės, finansinės padėties valstybėje susidarius ypatingai situacijai buvo netolygus, nes juo pažeistos iki itin sunkios ekonominės, finansinės padėties susidarymo valstybėje nustatytos valstybinių pensijų dydžių proporcijos.

10. Pagal Konstituciją, *inter alia* jos 23, 29, 52 straipsnius, konstitucinį teisinės valstybės principą, įstatymų leidėjui kyla priedermė nustatyti tolygų, nediskriminacinį pensijų mažinimo mastą, kuriuo pensijos būtų mažinamos taip, kad nebūtų pažeistos iki itin sunkios ekonominės, finansinės padėties susidarymo valstybėje nustatytos valstybinių pensijų dydžių proporcijos.

Konstatuotina, kad Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu tiek, kiek nustatyta, kad valstybinės pensijos dydis bei šios pensijos dydžio ir tam pačiam asmeniui paskirtų kitų valstybinių pensijų ir valstybinių socialinio draudimo pensijų bendra suma vienam asmeniui negali viršyti užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,3 dydžio, nukrypta nuo iš Konstitucijos 23, 29, 52 straipsnių, konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių reikalavimų.

11. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek ji apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nustatytas valstybines pensijas, prieštaravo Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

12. Remiantis tais pačiais argumentais konstatuotina ir tai, kad Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2010 m. lapkričio 12 d. redakcija) tiek, kiek ji apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nustatytas valstybines pensijas, prieštarauja Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

13. Konstatavęs, kad Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2009 m. gruodžio 8 d., 2010 m. lapkričio 12 d. redakcijos) nurodyta apimtimi prieštaravo (-auja) Konstitucijos 23, 29,

52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui, Konstitucinis Teismas toliau netirs jos atitikties Konstitucijos 48 straipsniui.

VIII

Dėl Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies atitikties Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Minėta, kad pagal pareiškėjo prašymus šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies tiek, kiek joje nustatytas valstybinių pensijų perskaičiavimas, atitiktį Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pareiškėjas savo abejones dėl Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies nurodyta apimtimi atitikties Konstitucijai grindžia *inter alia* tuo, kad, pasak jo, pagal ginčijamą teisinį reguliavimą pritaikius koeficientą numatytas paskirtų valstybinių pensijų sumažinimas, tačiau Laikinajame įstatyme nenustatytas dėl tokio sumažinimo patirtų praradimų kompensavimas.

3. Šiame nutarime minėta, kad Laikinasis įstatymas, kaip konstatuota jo preambulėje, buvo priimtas siekiant apriboti ekonomikos krizės nulemtą valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų deficito didėjimą; jame buvo nustatyta socialinių išmokų perskaičiavimo tvarka, suponuojanti *inter alia* paskirtų socialinių išmokų laikiną sumažinimą.

4. Laikinojo įstatymo 4 straipsnio „Valstybinių pensijų, rentų ir kompensacijų perskaičiavimo tvarka“ 1 dalyje, kurią nurodyta apimtimi ginčija pareiškėjas, nustatyta:

„1. Paskirtos ir Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka apribotos valstybinės pensijos (pareigūnų ir karių – kartu su mokamu valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos dydžio priedu) ir rentos, nurodytos šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 1 ir 3 punktuose, bei valstybinės socialinio draudimo našlių pensijos perskaičiuojamos taikant atitinkamą koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 1 priede nurodytą formulę. Jeigu tas pats asmuo gauna dvi arba daugiau šioje dalyje nurodytų išmokų, apskaičiuojant naują mokėtiną kiekvienos išmokos dydį, visos gaunamos išmokos sumuojamos ir perskaičiuojamos, išmokų sumai taikant atitinkamą koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 1 priede nurodytą formulę.“

Taigi Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pagal šio įstatymo 1 priede nurodytą formulę apskaičiuotas koeficientas perskaičiuojant *inter alia* asmeniui paskirtą valstybinę pensiją, taip pat asmeniui paskirtų kelių valstybinių pensijų arba valstybinių pensijų ir rentų, valstybinių socialinio draudimo našlių pensijų bendrą sumą yra taikomas tiek tais atvejais, kai ši išmoka (išmokų suma) Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka apribota, tiek tais atvejais, kai neapribota, nes neviršijo užpraeito ketvirčio prieš tą mėnesį, už kurį mokama valstybinė pensija, Lietuvos statistikos departamento (iki 2010 m. lapkričio 27 d. – Statistikos

departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės) paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 1,3 dydžio.

5. Laikinojo įstatymo 1 priede „Koefficiento, taikomo apskaičiuojant valstybinių pensijų, rentų ir kompensacijų dalį, apskaičiavimo formulė“ yra nustatyta:

„ $K = 0,95$, kai $P \leq 70$ Lt;

$K = 1 - \{0,05 + [(0,1 - 0,05) : (200 - 70)] \times (P - 70)\}$, kai $70 < P \leq 200$ Lt;

$K = 1 - \{0,1 + [(0,15 - 0,1) : (800 - 200)] \times (P - 200)\}$, kai $200 < P \leq 800$ Lt;

$K = 1 - \{0,15 + [(0,2 - 0,15) : (1\,800 - 800)] \times (P - 800)\}$, kai $800 < P \leq 1\,800$ Lt;

$K = 0,8$, kai $P > 1\,800$.

Šioje formulėje:

K – koeficientas;

P – išmokos (išmokų sumos) dydis.“

6. Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį ir šio įstatymo 1 priedą aiškinant kartu pažymėtina, kad juose *inter alia* nustatyta, jog, perskaičiuojant asmeniui paskirtą valstybinę pensiją, taip pat kelių valstybinių pensijų arba valstybinių pensijų ir rentų, valstybinių socialinio draudimo našlių pensijų bendrą sumą, tiek tais atvejais, kai ši išmoka (išmokų suma) apribota Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, tiek tais atvejais, kai ji neapribota, atsižvelgiant į minėtų tam asmeniui paskirtų išmokų dydį, gauta išmoka (išmokų suma) pagal nustatytą formulę gali būti mažinama ne daugiau nei 20 procentų.

7. Pareiškėjo ginčijamas teisinis reguliavimas aiškintinas ir kitų Laikinojo įstatymo nuostatų kontekste.

7.1. Minėta, kad Laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 1 punkte *inter alia* nustatyta:

„Šis įstatymas taikomas asmenims, gaunantiems šias socialines išmokas:

1) valstybines pensijas, paskirtas ir mokamas pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą, Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymą ir Lietuvos Respublikos mokslininkų valstybinių pensijų laikinąjį įstatymą.“

Šiame kontekste paminėtina, kad pagal Valstybinių pensijų įstatymą, kuris yra *lex generalis* Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymo ir Lietuvos Respublikos mokslininkų valstybinių pensijų laikinojo įstatymo atžvilgiu, Lietuvoje nustatytos šios valstybinės pensijos: 1) Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinės pensijos (*inter alia* valstybinės našlių ir našlaičių pensijos); 2) nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos; 3) pareigūnų ir karių valstybinės pensijos; 4) mokslininkų valstybinės pensijos; 5) teisėjų valstybinės pensijos.

Taigi Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje, kurią nurodyta apimtimi ginčija pareiškėjas,

reguluojama *inter alia* Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinių pensijų (*inter alia* valstybinių našlių ir našlaičių pensijų), nukentėjusiųjų asmenų valstybinių pensijų, pareigūnų ir karių valstybinių pensijų, mokslininkų valstybinių pensijų, teisėjų valstybinių pensijų perskaičiavimo tvarka.

7.2. Minėta, kad Laikinajame įstatyme buvo nustatyta, jog šio įstatymo nuostatos taikomos tik laikinai, t. y. pasibaigus nustatytam laikotarpiui numatyta taikyti teisinį reguliavimą, kuris buvo taikomas iki Laikinojo įstatymo nuostatų įsigaliojimo:

– Laikinojo įstatymo 15 straipsnyje buvo nustatyta, kad paskirtos pensijos mažinamos ilgesniam nei vienu biudžetinių metų laikotarpiui, t. y. kad šiuo įstatymu nustatyta socialinių išmokų, *inter alia* valstybinių pensijų, perskaičiavimo ir mokėjimo tvarka, suponuojanti šių išmokų sumažinimą, taikoma nuo 2010 m. sausio 1 d. iki 2011 m. gruodžio 31 d.; šį straipsnį išdėsčius 2010 m. liepos 2 d. redakcija ši nuostata išliko;

– Laikinojo įstatymo 15 straipsnį (2010 m. liepos 2 d. redakcija) pakeitus Seimo 2011 m. gruodžio 20 d. priimtu Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymu, Laikinojo įstatymo nuostatų galiojimas *inter alia* valstybinėms pensijoms pratęstas dar vieniems biudžetiniams metams, iki 2012 m. gruodžio 31 d.

7.3. Taip pat minėta, kad Laikiname įstatyme *inter alia* nustatyta:

– „ribinis valstybinės pensijos dydis – dydis, kurio neviršijančios valstybinės pensijos (pareigūnų ir karių – kartu su mokamu valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos dydžio priedu) pagal šio įstatymo 1 priedą neperskaičiuojamos“ (2 straipsnio 3 dalis);

– „ribinius valstybinės pensijos ir motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpos dydžius tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė, atsižvelgdama į atitinkamų metų ar atitinkamo metų laikotarpio Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto pajamas ir išlaidas“ (3 straipsnio 2 dalis);

– „ribinis valstybinės pensijos dydis netaikomas valstybinių pensijų gavėjams, kurie kartu gauna valstybinę socialinio draudimo senatvės arba netekto darbingumo (invalidumo) pensiją, taip pat valstybinių našlių ir našlaičių pensijų gavėjams“ (4 straipsnio 4 dalis);

– „jeigu pagal šio įstatymo 1 priedą perskaičiuotos valstybinės pensijos dydis yra mažesnis negu ribinis valstybinės pensijos dydis arba jam lygus, mokama ribinio valstybinės pensijos dydžio valstybinė pensija“ (4 straipsnio 5 dalis).

Šiame kontekste pažymėtina, kad Vyriausybės 2011 m. vasario 23 d. nutarimo Nr. 210 „Dėl einamųjų 2011 metų draudžiamųjų pajamų, ribinio motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpos ir ribinio valstybinės pensijos dydžių patvirtinimo“ (toliau – ir Vyriausybės 2011 m. vasario 23 d. nutarimas Nr. 210), kuris įsigaliojo 2011 m. vasario 27 d., 1.3 punkte patvirtintas ribinis valstybinės pensijos dydis – 650 Lt.

Taigi asmenims paskirta valstybinė pensija neperskaičiuojama, jei ji neviršija 650 Lt, o tais atvejais, jeigu asmenims paskirtos ir perskaičiuotos valstybinės pensijos dydis (po perskaičiavimo) yra mažesnis negu 650 Lt arba jam lygus, mokama 650 Lt dydžio valstybinė pensija. Toks ribinis valstybinės pensijos dydis netaikomas, kai valstybinių pensijų gavėjai kartu gauna valstybinę socialinio draudimo senatvės arba netekto darbingumo (invalidumo) pensiją, taip pat valstybinių našlių ir našlaičių pensijų gavėjams.

7.4. Pažymėtina, kad Laikinojo įstatymo 16 straipsnio „Pasiūlymai Vyriausybei“ 4 dalyje, kurioje Vyriausybei pasiūlyta iki 2010 m. liepos 1 d. parengti ir patvirtinti sumažintų valstybinių socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų kompensavimo tvarkos aprašą, Vyriausybei nėra siūloma parengti ir patvirtinti sumažintos valstybinės pensijos, taip pat kelių valstybinių pensijų arba valstybinių pensijų ir rentų, valstybinių socialinio draudimo našlių pensijų bendros sumos kompensavimo tvarkos aprašą. Nuostatų, pagal kurias būtų numatytas sumažintos valstybinės pensijos, taip pat kelių valstybinių pensijų arba valstybinių pensijų ir rentų, valstybinių socialinio draudimo našlių pensijų bendros sumos kompensavimas, nėra ir kituose Laikinojo įstatymo straipsniuose (jų dalyse).

Kaip minėta, Konstitucinis Teismas 2010 m. birželio 29 d. nutarime *inter alia* pripažino, kad Laikinojo įstatymo 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek joje Vyriausybei nėra siūloma parengti ir patvirtinti dideliu mastu sumažintų valstybinių pensijų kompensavimo tvarkos aprašą, prieštarauja Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

8. Apibendrinant ginčijamą Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą kitų minėtų šio įstatymo nuostatų kontekste pažymėtina, kad:

– pagal jį perskaičiuojamos *inter alia* valstybinės pensijos (Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinės pensijos (*inter alia* valstybinės našlių ir našlaičių pensijos), nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos, pareigūnų ir karių valstybinės pensijos, mokslininkų valstybinės pensijos, teisėjų valstybinės pensijos);

– perskaičiuojant asmeniui paskirtą valstybinę pensiją, taip pat kelių valstybinių pensijų arba valstybinių pensijų ir rentų, valstybinių socialinio draudimo našlių pensijų bendrą sumą tiek tais atvejais, kai ši išmoka (išmokų suma) apribota Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, tiek tais atvejais, kai ji neapribota, atsižvelgiant į minėtų tam asmeniui paskirtų išmokų dydį, gauta išmoka (išmokų suma) pagal nustatytą formulę gali būti mažinama ne daugiau nei 20 procentų;

– asmenims paskirta valstybinė pensija neperskaičiuojama, jei ji neviršija 650 Lt, o tais atvejais, jeigu asmenims paskirtos ir perskaičiuotos valstybinės pensijos dydis (po perskaičiavimo) yra mažesnis nei 650 Lt arba jam lygus, mokama 650 Lt dydžio valstybinė pensija; toks ribinis valstybinės pensijos dydis netaikomas, kai valstybinių pensijų gavėjai kartu gauna valstybinę

socialinio draudimo senatvės arba netekto darbingumo (invalidumo) pensiją, taip pat valstybinių našlių ir našlaičių pensijų gavėjams;

– Laikinajame įstatyme nėra nuostatų, pagal kurias būtų numatytas sumažintos valstybinės pensijos, taip pat kelių valstybinių pensijų arba valstybinių pensijų ir rentų, valstybinių socialinio draudimo našlių pensijų bendros sumos kompensavimas.

9. Minėta, kad pagal pareiškėjo prašymus šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs, ar Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas valstybinių pensijų perskaičiavimas, neprieštarauja Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Minėta ir tai, kad pareiškėjas savo abejones dėl Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies nurodyta apimtimi atitikties Konstitucijai grindžia *inter alia* tuo, kad, pasak jo, pagal ginčijamą teisinį reguliavimą nustatytas perskaičiuotų valstybinių pensijų sumažinimas pritaikius atitinkamą koeficientą, tačiau Laikinajame įstatyme nenustatytas iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirtų valstybinių pensijų praradimų kompensavimas.

10. Kaip minėta, Konstitucinis Teismas, Konstitucijos 23, 29, 52 straipsnių, konstitucinio teisinės valstybės principo kontekste aiškindamas įstatymų leidėjo diskreciją susidarius ypatingai situacijai (*inter alia* dėl ekonomikos krizės) mažinti valstybines pensijas, yra konstatavęs, kad įstatymų leidėjas turi pareigą numatyti susidariusių praradimų kompensavimo asmenims, kuriems valstybinė pensija buvo paskirta ir mokama, mechanizmą, pagal kurį valstybė įsipareigotų tokiems asmenims, nebelikus minėtos ypatingos situacijos, per protingą laikotarpį teisingai kompensuoti jų praradimus, atsiradusius dėl valstybinės pensijos sumažinimo dideliu mastu.

11. Vertinant Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies tiek, kiek joje nustatytas valstybinių pensijų perskaičiavimas, atitiktį Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad, kaip minėta, Laikinis įstatymas buvo priimtas siekiant apriboti ekonomikos krizės nulemtą valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų deficito didėjimą; jame buvo nustatyta socialinių išmokų perskaičiavimo tvarka, suponuojanti *inter alia* paskirtų socialinių išmokų laikiną sumažinimą. Pažymėtina ir tai, kad pagal Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį perskaičiuojant asmeniui paskirtą valstybinę pensiją, taip pat kelių valstybinių pensijų arba valstybinių pensijų ir rentų, valstybinių socialinio draudimo našlių pensijų bendrą sumą tiek tais atvejais, kai ši išmoka (išmokų suma) apribota Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, tiek tais atvejais, kai ji neapribota, atsižvelgiant į minėtų tam asmeniui paskirtų išmokų dydį, gauta išmoka (išmokų suma) pagal nustatytą formulę gali būti mažinama ne daugiau nei 20 procentų.

12. Minėta, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 23, 29, 52 straipsnius, konstitucinį teisinės valstybės principą, susidarius ypatingai situacijai (*inter alia* dėl ekonomikos krizės) mažinant

valstybines pensijas įstatymų leidėjui pareiga numatyti susidariusių praradimų kompensavimo asmenims, kuriems valstybinė pensija buvo paskirta ir mokama, mechanizmą atsiranda tuomet, kai valstybinė pensija mažinama dideliu mastu.

Atsižvelgiant į tai, kad asmeniui paskirta valstybinė pensija, taip pat kelių valstybinių pensijų arba valstybinių pensijų ir rentų, valstybinių socialinio draudimo našlių pensijų bendra suma pagal Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį sumažinta ne daugiau nei 20 procentų, nėra pagrindo konstatuoti, kad dėl šioje dalyje nustatyto teisinio reguliavimo valstybinės pensijos sumažintos dideliu mastu.

13. Tai konstatavus, nėra pagrindo teigti, kad Laikinajame įstatyme nenustačius mechanizmo, pagal kurį būtų kompensuojami praradimai tiems asmenims, kuriems dėl ginčijamoje šio įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje nustatyto valstybinės pensijos, taip pat kelių valstybinių pensijų arba valstybinių pensijų ir rentų, valstybinių socialinio draudimo našlių pensijų bendros sumos perskaičiavimo (sumažinimo) sumažėjo iki tokio perskaičiavimo (sumažinimo) paskirtos valstybinės pensijos, nukrypta nuo iš Konstitucijos 23, 29, 52 straipsnių, konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių reikalavimų.

14. Šiame nutarime konstatuota, jog Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2009 m. gruodžio 8 d., 2010 m. lapkričio 12 d. redakcijos) tiek, kiek ji apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nustatytas valstybines pensijas, prieštaravo (-auja) Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui; tai savaime nereiškia, kad Konstitucijai prieštarauja ir Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad perskaičiuojamos „Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka apribotos valstybinės pensijos“.

15. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas valstybinių pensijų perskaičiavimas, neprieštarauja Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

16. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijama Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies tiek, kiek joje nustatytas valstybinių pensijų perskaičiavimas, atitiktis *inter alia* Konstitucijos 48 straipsniui.

Šiame kontekste pažymėtina, kad Konstitucijos 48 straipsnyje nėra reguliuojami pensinio aprūpinimo santykiai. Taigi Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje reguliuojami kitokio pobūdžio santykiai negu Konstitucijos 48 straipsnyje.

17. Atsižvelgiant į tai konstatuotina, kad Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas valstybinių pensijų perskaičiavimas, neprieštarauja Konstitucijos 48 straipsniui.

IX

Dėl Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio

1 dalies (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) atitikties Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, šio įstatymo 5 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 23, 29 straipsniams, 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio draudimo įmokos, atitiktį Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat šio įstatymo 5 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių pensijų mokėjimas, atitiktį Konstitucijos 23, 29 straipsniams, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Minėta ir tai, kad pareiškėjas abejoja, ar įstatymų leidėjas tinkamai laikėsi Konstitucijos, kai Laikinajame įstatyme dirbantiems ar tam tikru verslu užsiimantiems asmenims numatė valstybines pensijas sumažinti daugiau nei tiems asmenims, kurie nedirba jokie darbo ir neužsiima jokia verslu.

3. Šiame nutarime minėta, kad Laikinis įstatymas, kaip konstatuota jo preambulėje, buvo priimtas siekiant apriboti ekonomikos krizės nulemtą valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų deficito didėjimą; jame *inter alia* buvo nustatyta valstybinių pensijų perskaičiavimo tvarka, suponuojanti laikiną jų sumažinimą.

4. Laikinojo įstatymo 5 straipsnyje „Valstybinių pensijų, rentų ir kompensacijų mokėjimas asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų“ (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), kurio 1, 2 dalis ginčija pareiškėjai, buvo nustatyta:

„1. Šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, rentų buvusiems sportininkams, dirbantiems kūno kultūros ir sporto srityje, kompensacinių išmokų teatrų ir koncertinių įstaigų darbuotojams bei šalpos kompensacijų gavėjams, kurie po išmokos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio draudimo įmokos, arba gauna ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpas, mokamas pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą, ligos dėl nelaimingo atsitikimo darbe arba profesinės ligos socialinio draudimo pašalpas, mokamas pagal Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio

draudimo įstatymą (toliau šiame įstatyme šios pajamos ir pašalpos vadinamos draudžiamosiomis pajamomis), išskyrus asmenis, draudžiamus privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 ir 9 punktus, mokama pensijos dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į tą mėnesį, už kurį mokama išmoka, gautų draudžiamųjų pajamų dydį, jeigu išmoka mokama už praėjusį mėnesį. Tuo atveju, kai išmoka mokama už einamąjį mėnesį, atsižvelgiama į praėjusio mėnesio draudžiamąsias pajamas.

2. Jeigu šio straipsnio 1 dalyje nurodytų išmokų gavėjai valstybiniu socialiniu pensijų draudimu draudžiami pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8, 9 punktus, jų draudimo valstybiniu socialiniu pensijų draudimu laikotarpiu mokama 50 procentų priklausančios išmokos.

3. Šio straipsnio 2 dalies nuostatos netaikomos, jeigu pensijos gavėjas yra individualios įmonės savininkas, tikrosios ūkinės bendrijos narys ar komanditinės ūkinės bendrijos narys, tačiau individuali įmonė ar ūkinė bendrija veiklos laikinai nevykdo ir yra tai deklaravusi Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo ir jį įgyvendinančių teisės aktų nustatyta tvarka.

4. Šiame straipsnyje nustatyta tvarka mokėtiną valstybinių pensijų, rentų ir kompensacinių išmokų dalį apskaičiuoja ir taiko šias išmokas administruojančios institucijos.

5. Draudėjai duomenis apie dirbančių valstybinių pensijų, rentų ar kompensacinių išmokų gavėjų mėnesio draudžiamąsias pajamas privalo teikti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba) teritoriniams skyriams kas mėnesį Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos nustatyta tvarka.

6. Duomenis apie valstybinės pensijos, rentos ar kompensacinės išmokos gavėjo draudžiamąsias pajamas valstybinę pensiją, rentą arba kompensacinę išmoką mokančiai institucijai teikia Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba duomenų teikimo sutartyse nustatyta tvarka ir terminais.“

5. Pareiškėjo ginčijamoje Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) reguliuojamas *inter alia* valstybinių pensijų mokėjimas asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų ir po pensijos paskyrimo draudžiamiems privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu (išskyrus asmenis, nurodytus Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8, 9 punktuose). Šiems asmenims pagal Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį perskaičiavus valstybines pensijas yra mokama pensijos dalis, apskaičiuota, taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal Laikinojo įstatymo 2 priede nustatytą formulę.

Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) nuostatomis reguliuojamas *inter alia* valstybinių pensijų mokėjimas asmenims, draudžiamiems privalomuoju

valstybinio socialinio pensijų draudimu pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8, 9 punktus, – jiems mokama 50 procentų priklausančios išmokos.

6. Pareiškėjų ginčijamas teisinis reguliavimas aiškintinas kartu su kitomis Laikinojo įstatymo nuostatomis.

6.1. Šiame nutarime pažymėta, kad Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį ir šio įstatymo 1 priedą aiškinant kartu, juose *inter alia* nustatyta, jog, perskaičiuojant asmeniui paskirtą valstybinę pensiją, taip pat kelių valstybinių pensijų ir rentų, valstybinių socialinio draudimo našlių pensijų bendrą sumą, tiek tais atvejais, kai ši išmoka (išmokų suma) apribota Valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, tiek tais atvejais, kai ji neapribota, atsižvelgiant į minėtų tam asmeniui paskirtų išmokų dydį, gauta išmoka (išmokų suma) pagal nustatytą formulę gali būti mažinama ne daugiau nei 20 procentų.

6.2. Pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), aiškinant kartu su šio įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje ir 1 priede įtvirtintu teisiniu reguliavimu pažymėtina, kad asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų ir draudžiamiems privalomuoju valstybinio socialinio pensijų draudimu (išskyrus numatytas išimtis), valstybinės pensijos perskaičiuotos (sumažintos) pagal Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį, o pagal šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalį jos dar kartą perskaičiuojamos taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nustatytą formulę.

6.3. Pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), aiškinant kartu su šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje, 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu reguliavimu pažymėtina, kad šioje dalyje nurodytiems asmenims, privalomuoju valstybinio socialinio pensijų draudimu draudžiamiems pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8, 9 punktus, kuriems valstybinės pensijos buvo perskaičiuotos (sumažintos) pagal Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį, šios pensijos dar kartą perskaičiuojamos taip, kad jiems mokama tik 50 procentų priklausančios pensijos.

7. Kaip minėta, pagal Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) nustatytą reguliavimą perskaičiuojant valstybines pensijas ir taikant 2 priede nustatytą formulę pensijos nemažinamos tik tiems asmenims, kurių mėnesio draudžiamosios pajamos neviršija 100 Lt.

Pareiškėjo ginčijamą Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą aiškinant kartu su Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje, šio įstatymo 1, 2 prieduose nustatytu teisiniu reguliavimu pažymėtina, kad asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų ir draudžiamiems privalomuoju valstybinio socialinio pensijų draudimu (išskyrus numatytas išimtis), valstybinės pensijos perskaičiuotos (sumažintos) pagal Laikinojo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį, o pagal šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalį jos dar kartą perskaičiuotos

(sumažintos), atsižvelgiant į jų gaunamas draudžiamąsias pajamas.

8. Pareiškėjų ginčijamas teisinis reguliavimas, nustatytas Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1, 2 dalyse (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), aiškintinas kartu ir su kitų įstatymų, kuriais reguliuojami valstybinių socialinio draudimo pensijų santykiai, nuostatomis.

9. Kaip minėta, pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 2 straipsnyje, Valstybinio socialinio draudimo įstatymo (2004 m. lapkričio 4 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 4 straipsnio 1 dalies 1, 2 punktuose, 5 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą valstybiniu socialiniu pensijų draudimu privalomai draudžiami asmenys, dirbantys tam tikrą darbą, taip pat asmenys, užsiimantys tam tikru verslu.

Pareiškėjų ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1, 2 dalyse (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), aiškinant kartu su Valstybinio socialinio draudimo įstatyme (2004 m. lapkričio 4 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme (2005 m. gegužės 19 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), *inter alia* jo 2 straipsnio 1 dalies 8, 9 punktuose, įtvirtintu teisiniu reguliavimu pažymėtina, kad pagal Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) nuostatas valstybinės pensijos perskaičiuojamos draudžiamųjų pajamų turintiems ir privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu draudžiamiems asmenims, dirbantiems tam tikrą darbą, išskyrus asmenis, užsiimančius tam tikru verslu; jiems valstybinės pensijos dar kartą perskaičiuojamos pagal Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalies nuostatas.

Pažymėtina, kad valstybines pensijas gaunantiems, tačiau nedirbantiems ir jokių verslų neužsiimantiems asmenims Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1, 2 dalių (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) nuostatos netaikomos.

10. Taigi konstatuotina, kad pareiškėjo ginčijamu teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1, 2 dalyse (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), buvo nustatyta, jog tam tikrą darbą dirbantiems ar tam tikru verslu užsiimantiems asmenims, draudžiamiems privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, vien dėl to, kad jie dirba tam tikrą darbą ar užsiima tam tikru verslu, valstybinės pensijos sumažinamos daugiau nei nedirbantiems ir jokių verslų neužsiimantiems valstybinių pensijų gavėjams.

11. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijų paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, šio įstatymo 5 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių pensijų mokėjimas, atitiktį *inter alia* Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies

nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

12. Minėta, kad, valstybėje susidarius ypatingai situacijai (kilus ekonomikos krizei ir kt.), kai objektyviai trūksta lėšų, būtinų pensijoms mokėti, pensijų santykių teisinis reguliavimas gali būti koreguojamas, taip pat ir mažinant paskirtas ir mokamas pensijas tokiu mastu, koku būtina užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes, tačiau reguliuojant pensijų santykius būtina paisyti Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies, kurioje *inter alia* įtvirtinta galimybė žmogui savo nuožiūra (t. y. laisvai apsisprendžiant) pasirinkti darbą; valstybėje esant itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai ir dėl to iškilus būtinybei laikinai mažinti paskirtas ir mokamas pensijas, siekiant užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės ir valstybės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes, negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį asmenims, kurie dirba tam tikrą darbą ar užsiima tam tikru verslu, paskirta ir mokama valstybinė pensija būtų sumažinta daugiau nei tiems asmenims, kurie nedirba jokio darbo ir nesiverčia jokių verslu.

13. Minėta, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1, 2 dalyse (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), buvo nustatyta, jog tam tikrą darbą dirbantiems ar tam tikru verslu užsiimantiems asmenims, draudžiamiems privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, vien dėl to, kad jie dirba tam tikrą darbą ar užsiima tam tikru verslu, valstybinės pensijos sumažinamos daugiau nei nedirbantiems ir jokių verslu neužsiimantiems valstybinių pensijų gavėjams.

14. Vadinasi, Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1, 2 dalyse (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu buvo sukurta tokia teisinė situacija, kad asmeniui teko rinktis, ar dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikru verslu ir gauti daugiau sumažintą valstybinę pensiją, ar nedirbti jokio darbo ir neužsiimti jokių verslu ir gauti tokią valstybinę pensiją, kokia mokama visiems nedirbantiems ir jokių verslu neužsiimantiems valstybinių pensijų gavėjams. Įstatymų leidėjas, ginčijamu teisiniu reguliavimu sudaręs prielaidas dirbantiems tam tikrą darbą ar užsiimantiems tam tikru verslu valstybinių pensijų gavėjams valstybinės pensijas sumažinti daugiau nei nedirbantiems ir jokių verslu neužsiimantiems valstybinių pensijų gavėjams būtent dėl to, kad jie dirba tam tikrą darbą ar užsiima tam tikru verslu, suvaržė Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą jų teisę laisvai pasirinkti darbą arba užsiimti tam tikru verslu, nes įgyvendinus šią jų teisę jiems paskirta valstybinė pensija vien dėl to, kad jie dirbo tam tikrą darbą ar užsiėmė tam tikru verslu, buvo mažinama daugiau nei nedirbantiems ir jokių verslu neužsiimantiems valstybinių pensijų gavėjams.

15. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad:

– Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo turi

pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“;

– Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

16. Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje netirs, ar:

– Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijų paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, neprieštaravo Konstitucijos 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas, neprieštaravo Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

17. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2010 m. vasario 11 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, atitiktį Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

18. Seimas 2010 m. vasario 11 d. priėmė Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2010 m. kovo 1 d. Šio įstatymo 1 straipsniu buvo pakeista šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijama Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) ir ji išdėstyta taip:

„Šio įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka perskaičiuotų valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, rentų buvusiems sportininkams, dirbantiems kūno kultūros ir sporto srityje, kompensacinių išmokų teatrų ir koncertinių įstaigų darbuotojams bei šalpos kompensacijų gavėjams, kurie po išmokos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, arba gauna ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpas, mokamas pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą, ligos dėl nelaimingo atsitikimo darbe arba profesinės ligos socialinio

draudimo pašalpas, mokamas pagal Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymą (toliau šiame įstatyme šios pajamos ir pašalpos vadinamos draudžiamosiomis pajamomis), išskyrus asmenis, draudžiamus privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 ir 9 punktus, mokama pensijos dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į gautų draudžiamųjų pajamų dydį. Tuo atveju, kai išmoka mokama už einamąjį mėnesį, atsižvelgiama į praėjusio mėnesio draudžiamąsias pajamas, kai išmoka mokama už praėjusį mėnesį, atsižvelgiama į užpraeito mėnesio draudžiamąsias pajamas.“

Palyginus Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2010 m. vasario 11 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą su nustatytu šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) pažymėtina, kad nors Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas buvo pakeistas, šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamu aspektu jis nepakito, t. y. Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2010 m. vasario 11 d. redakcija) buvo nustatyta, kad tam tikrą darbą dirbantiems asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų ir po pensijos paskyrimo privalomai draudžiamiesiems valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, valstybinės pensijos sumažintos daugiau nei valstybinių pensijų gavėjams, nedirbantiems jokie darbo, vien dėl to, kad šie asmenys dirbo tam tikrą darbą.

19. Šiame nutarime konstatavus, kad Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, remiantis tais pačiais argumentais konstatuotina ir tai, kad Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2010 m. vasario 11 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

20. Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje netirs, ar Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2010 m. vasario 11 d. redakcija) tiek, kiek joje reguliuojamas valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijų paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, neprieštaravo Konstitucijos 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

21. Minėta, kad Seimas 2010 m. spalio 26 d. priėmė Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 1, 5, 7, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, kuris įsigaliojo

2010 m. gruodžio 1 d. Šio įstatymo 2 straipsniu *inter alia* buvo pakeistos šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamos Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2010 m. vasario 11 d. redakcija) ir 2 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija).

Taip pat minėta, kad pagal Laikinojo įstatymo 15 straipsnyje (2011 m. gruodžio 20 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą *inter alia* valstybinėms pensijoms Laikinojo įstatymo galiojimo terminas pratęstas dar vieniems biudžetiniams metams – iki 2012 m. gruodžio 31 d. Taigi Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1, 2 dalys (2010 m. spalio 26 d. redakcija) galioja ir šiuo metu.

21.1. Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija) išdėstyta taip:

„Valstybinių pensijų, kurių skyrimas ir (arba) mokėjimas nesiejamas su asmens draudžiamosiomis pajamomis, rentų buvusiems sportininkams, dirbantiems kūno kultūros ir sporto srityje, kompensacinių išmokų teatrų ir koncertinių įstaigų darbuotojams bei šalpos kompensacijų gavėjams, kurie po išmokos paskyrimo yra arba buvo draudžiami privalomuoju valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 1, 3, 4, 5 ir 13 punktus ir kurie tą mėnesį, į kurį atsižvelgiama apskaičiuojant mokėtiną išmokos dalį, turėjo pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, arba gauna (gavo) ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpas, mokamas pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą, ligos dėl nelaimingo atsitikimo darbe arba profesinės ligos socialinio draudimo pašalpas, mokamas pagal Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymą (toliau pajamos ir pašalpos vadinamos draudžiamosiomis pajamomis), mokama paskirtos, o jei išmoka yra perskaičiuota pagal šio įstatymo 4 straipsnį, – perskaičiuotos išmokos dalis, apskaičiuota taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę, atsižvelgiant į draudžiamųjų pajamų dydį. Tuo atveju, kai išmoka mokama už einamąjį mėnesį, atsižvelgiama į praėjusio mėnesio draudžiamąsias pajamas, kai išmoka mokama už praėjusį mėnesį, atsižvelgiama į užpraeito mėnesio draudžiamąsias pajamas.“

Palyginus Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2010 m. spalio 26 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą su nustatytu šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2010 m. vasario 11 d. redakcija) pažymėtina, kad nors Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2010 m. vasario 11 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas buvo pakeistas, šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamu aspektu jis nepakito, t. y. šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2010 m. spalio 26 d. redakcija) yra nustatyta, kad tam tikrą darbą dirbantiems asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų ir privalomai draudžiamiems valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, valstybinės pensijos mažinamos daugiau nei nedirbantiems valstybinių pensijų gavėjams, vien dėl to, kad jie dirba tam tikrą darbą.

21.2. Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija) išdėstyta taip:

„Jeigu šio straipsnio 1 dalyje nurodytų išmokų gavėjai yra asmenys, nurodyti Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punkte, jiems mokama 50 procentų priklausančios išmokos. Pasibaigus mokestiniam laikotarpiui, šių asmenų išmokos perskaičiuojamos už atitinkamą mokestinį laikotarpį, atsižvelgiant į metinėje pajamų mokesčio ar metinėje pelno mokesčio deklaracijoje deklaruotų apmokestinamųjų pajamų ar apmokestinamojo pelno dydį, taikant koeficientą, apskaičiuotą pagal šio įstatymo 2 priede nurodytą formulę. Jeigu šie asmenys mokestiniu laikotarpiu valstybiniu socialiniu pensijų draudimu yra draudžiami ir pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1, 3, 4, 5 ir 13 punktus, mokėtina išmokos dalis apskaičiuojama pagal šio straipsnio 1 dalies nuostatas.“

Palyginus Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2010 m. spalio 26 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą su nustatytu šio įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) pažymėtina, kad nors Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas buvo pakeistas, šioje konstitucinės justicijos byloje tiriamu aspektu jis nepakito, t. y. šio įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2010 m. spalio 26 d. redakcija) yra nustatyta, kad asmenims, užsiimantiems tam tikru verslu, privalomai draudžiamiems valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, dėl to, kad jie užsiima tam tikru verslu, valstybinės pensijos mažinamos daugiau nei jokių verslu neužsiimantiems valstybinių pensijų gavėjams.

22. Taigi konstatuotina, kad teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1, 2 dalyse (2010 m. spalio 26 d. redakcija), taip pat teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos), 2 dalyje (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija), buvo ir yra nustatyta, kad jose nurodytiems asmenims vien dėl to, kad jie dirba tam tikrą darbą ar užsiima tam tikru verslu, valstybinės pensijos mažinamos daugiau nei nedirbantiems ir jokių verslu neužsiimantiems valstybinių pensijų gavėjams.

23. Šiame nutarime konstatavus, kad Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 9 d., 2010 m. vasario 11 d. redakcijos) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijų paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, remiantis tais pačiais argumentais konstatuotina ir tai, kad Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijų paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, prieštarauja Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

24. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Laikinojo įstatymo

5 straipsnio 1 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijų paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, prieštarauja Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

25. Šiame nutarime konstatavus, kad Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2009 m. gruodžio 9 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, remiantis tais pačiais argumentais konstatuotina ir tai, kad Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštarauja Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

26. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštarauja Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

X

Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) atitikties konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Minėta, kad pagal pareiškėjų prašymus šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatyta, kad apskaičiuota senatvės pensijos dalies suma asmeniui išmokama 2008–2012 m., atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pareiškėjų manymu, Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2007 m. lapkričio 6 d. redakcija) nustatčius galutinį senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo terminą, asmenys įgijo teisėtą lūkestį, kad negauta pensijos dalis bus išmokėta iki nurodyto termino pabaigos. Nukėlus šį terminą, valstybė tinkamai nevykdė savo įsipareigojimų išmokėti apskaičiuotą senatvės pensijos dalį, paneigė pareiškėjo teisėtus lūkesčius, sukūrė teisinį netikrumą ir nesaugumą ir dėl to pažeidė konstitucinį teisinės valstybės principą.

3. Seimas 2007 m. lapkričio 6 d. priėmė Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2008 m. sausio 1 d.

Šiuo įstatymu buvo nustatytos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo

pensijų dalies išmokėjimo sąlygos ir tvarka tiems šių pensijų gavėjams, kuriems nuo 1995 m. sausio 1 d. iki 2002 m. gruodžio 31 d. dėl to, kad jie turėjo atitinkamo dydžio draudžiamųjų pajamų, buvo mokama ne visa paskirta senatvės ar invalidumo pensija (1 straipsnis).

Šiame kontekste pažymėtina, jog Konstitucinis Teismas 2002 m. lapkričio 25 d. nutarime *inter alia* konstatavo, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnyje (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas tiek, kiek tame straipsnyje buvo nustatyta, kad būtiną senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą turintiems pensininkams, kurie po valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos paskyrimo turi draudžiamųjų pajamų, didesnių kaip 1 minimali mėnesinė alga, mokama ne visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, prieštaravo Konstitucijos 23 straipsniui, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui; pažymėtina ir tai, kad Konstitucinis Teismas 2003 m. gruodžio 3 d. nutarime *inter alia* konstatavo, jog Konstitucijos 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui prieštaravo toks Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 32 straipsnyje (2001 m. gegužės 8 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas, kuriuo *inter alia* nustatyta, kad sukakusiems nustatytą senatvės pensijos amžių ir vyresniems invalidams, kurie po valstybinės socialinio draudimo invalidumo pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, mokama ne visa paskirta ir iki tol mokėta valstybinė socialinio draudimo invalidumo pensija.

Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad įstatymų leidėjas, priimdamas Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymą, kuriame nustatytos *inter alia* valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo sąlygos ir tvarka tiems šių pensijų gavėjams, kuriems nuo 1995 m. sausio 1 d. iki 2002 m. gruodžio 31 d. dėl to, kad jie turėjo atitinkamo dydžio draudžiamųjų pajamų, buvo mokama ne visa paskirta senatvės ar invalidumo pensija, pasinaudojo savo diskrecija nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį dirbantiems senatvės ar invalidumo pensijų gavėjams, nustatytu laikotarpiu turėjusiems draudžiamųjų pajamų ir dėl to negavusiems dalies paskirtos senatvės ar invalidumo pensijos, numatyta išmokėti negautą pensijų dalį.

4. Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio „Senatvės ar invalidumo pensijos dalies sumos išmokėjimo tvarka“ 1 dalyje (2007 m. lapkričio 6 d. redakcija) buvo nustatyta:

„Apskaičiuota senatvės ar invalidumo pensijos dalies suma asmeniui išmokama 2008–2010 metais Vyriausybės nustatyta tvarka. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba) teritoriniai skyriai ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Užsienio išmokų tarnyba

senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumas pradeda išmokėti nuo 2008 m. liepos 1 d.“

Taigi Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2007 m. lapkričio 6 d. redakcija) buvo *inter alia* nustatytas neišmokėtos senatvės ar invalidumo pensijos dalies išmokėjimo terminas: vadovaujantis Vyriausybės nustatyta tvarka, neišmokėta senatvės ar invalidumo pensijos dalis turėjo būti išmokama 2008–2010 m.

Aiškinant Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2007 m. lapkričio 6 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad įstatymų leidėjas, įgyvendindamas savo diskreciją išmokėti tam tikru laikotarpiu dirbantiems pensijų gavėjams neišmokėtas senatvės ar invalidumo pensijų dalis, pasirinko tam tikrą terminą (2008–2010 m.), per kurį jis turėjo įvykdyti įsipareigojimą išmokėti neišmokėtą senatvės ar invalidumo pensijų dalį.

5. Seimas 2009 m. gruodžio 8 d. priėmė Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymą, kuris, kaip ir Laikinis įstatymas, įsigaliojo 2010 m. sausio 1 d.

Šiuo įstatymu buvo pakeista Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2007 m. lapkričio 6 d. redakcija) – vietoj skaičiaus „2010“ įrašytas skaičius „2012“ ir ši dalis išdėstyta taip:

„Apskaičiuota senatvės ar invalidumo pensijos dalies suma asmeniui išmokama 2008–2012 metais Vyriausybės nustatyta tvarka. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba) teritoriniai skyriai ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Užsienio išmokų tarnyba senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumas pradeda išmokėti nuo 2008 m. liepos 1 d.“

Palyginus Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2007 m. lapkričio 6 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą su nustatytuoju šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) matyti, jog jis pakito taip, kad šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) nustatyta, jog apskaičiuota senatvės ar invalidumo pensijos dalies suma išmokama 2008–2012 m.

Taigi Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu buvo atidėtas galutinis pensijų dalies išmokėjimo terminas.

Aiškinant pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo priėmimo kontekste pažymėtina, kad įstatymų leidėjas, prisiėmęs įsipareigojimą išmokėti dirbantiems pensijų gavėjams tam tikru laikotarpiu neišmokėtą senatvės ar invalidumo pensijos dalį ir nustatęs, kad tai bus padaryta tam tikru laiku (iki

tam tikro termino – 2010 m. pabaigos), pratęsė savo įsipareigojimų vykdymo terminą (iki 2012 m. pabaigos).

6. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad valstybėje susidarius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, kai *inter alia* pajamų į valstybės biudžetą surinkimas yra taip sutrikęs, kad dėl to valstybė nebegali nustatytais terminais vykdyti (*inter alia* įgyvendinant savo diskreciją) priimtų tam tikrų finansinių įsipareigojimų, teisinis reguliavimas, susijęs su šių įsipareigojimų vykdymu, gali būti koreguojamas, *inter alia* atidedant šių įsipareigojimų vykdymą. Tai darydamas įstatymų leidėjas privalo laikytis iš Konstitucijos, *inter alia* teisingumo, protingumo, teisinės valstybės principų, kylančių reikalavimų.

7. Minėta, kad Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymas (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) įsigaliojo 2010 m. sausio 1 d. kartu su Laikiniu įstatymu, kuris, kaip konstatuota jo preambulėje, priimtas atsižvelgiant į valstybėje susidariusią itin sunkią ekonominę, finansinę padėtį ir siekiant apriboti ekonomikos krizės nulemtą valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų deficito didėjimą; jame *inter alia* numatyta socialinių išmokų perskaičiavimo tvarka, suponavusi iki Laikinojo įstatymo įsigaliojimo paskirtų socialinių išmokų sumažinimą.

Taigi iš visuminio Laikinojo įstatymo teisinio reguliavimo matyti, jog dėl valstybėje susidariusios itin sunkios ekonominės, finansinės padėties 2010–2011 m. valstybė nebegalėjo vykdyti savo priimtų finansinių įsipareigojimų.

8. Vadinas, įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į *inter alia* valstybės finansines, ekonomines galimybes, laikydamasis iš Konstitucijos, *inter alia* konstitucinių teisingumo, protingumo, teisinės valstybės principų, kylančių reikalavimų, galėjo koreguoti teisinį reguliavimą taip, kad juo būtų pratęstas valstybės priimtų įsipareigojimų išmokėti dirbantiems pensijų gavėjams tam tikru laikotarpiu neišmokėtą senatvės ar invalidumo pensijos dalį vykdydamas, nustačius kitokį (vėlesnį) galutinį šių įsipareigojimų įvykdymo terminą.

Todėl konstatuotina, kad Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatyta, kad apskaičiuota senatvės pensijos dalies suma asmeniui išmokama 2008–2012 m., neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

9. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatyta, kad apskaičiuota senatvės pensijos dalies suma asmeniui išmokama 2008–2012 m., neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

XI

Dėl Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo 6.3 punkto (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) atitikties konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144 patvirtinto Tvarkos aprašo 6.3 punkto (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatyta, kad likusios neišmokėtos senatvės pensijos dalies sumos išmokėjimas iš 2010 m. nukeltas į 2012 m., atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pareiškėjų manymu, valstybė, keisdama Tvarkos aprašą ir vis atidėdama neišmokėtos senatvės pensijos dalies grąžinimą, tinkamai nevykdė savo įsipareigojimų išmokėti apskaičiuotą senatvės pensijos dalį, paneigė pareiškėjo teisėtus lūkesčius, sukūrė teisinį netikrumą ir nesaugumą ir dėl to pažeidė konstitucinį teisinės valstybės principą.

3. Vyriausybė, vadovaudamasi Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 9 straipsniu, 2008 m. vasario 26 d. priėmė nutarimą Nr. 144 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, kuriuo patvirtino Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašą. Šis Vyriausybės nutarimas įsigaliojo 2008 m. vasario 29 d.

4. Tvarkos aprašo 6 punkte (2008 m. vasario 26 d. redakcija) buvo nustatyta:

„6. Senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumos išmokamos šia eilės tvarka:

6.1. asmenims, kurie 2008 m. sausio 1 d. buvo sukakę 75 ir daugiau metų, ir asmenims, kurie 2008 m. sausio 1 d. buvo valstybinių socialinio draudimo netekto darbingumo pensijų, paskirtų netekus 75–100 procentų darbingumo, gavėjai, – 2008 metų liepos mėnesį;

6.2. asmenims, kurie 2008 m. sausio 1 d. buvo sukakę 70 ir daugiau metų, – 2009 metų kovo mėnesį;

6.3. asmenims, kurie 2008 m. sausio 1 d. buvo sukakę 65 ir daugiau metų, – 2009 metų spalio mėnesį;

6.4. asmenims, kurie 2008 m. sausio 1 d. buvo jaunesni nei 65 metų, – 2010 metų kovo mėnesį;

6.5. už mirusius iki 2008 m. sausio 1 d. senatvės ar netekto darbingumo (invalidumo) pensijų gavėjus – 2010 metų spalio mėnesį;

6.6. už mirusius po 2008 m. sausio 1 d. senatvės ar netekto darbingumo (invalidumo)

pensijų gavėjus – laikantis šio Aprašo 6.1–6.4 punktuose nustatytos tvarkos, atsižvelgiant į mirusiojo asmens amžių 2008 m. sausio 1 dieną.“

Taigi Tvarkos aprašo 6 punkte buvo nustatyta, kokia tvarka išmokamos apskaičiuotos senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumos.

Tvarkos aprašo 6.3 punkte nustatytas senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumos mokėjimas asmenims, kurie 2008 m. sausio 1 d. buvo sukakę 65 ir daugiau metų: jiems apskaičiuota pensijos dalies suma turėjo būti išmokėta 2009 m. spalio mėn.

5. Tvarkos aprašo 6.3 punktas buvo ne kartą keičiamas: Vyriausybės 2008 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 610 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimo Nr. 144 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ (įsigaliojo 2008 m. liepos 1 d.), 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimu Nr. 1334 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimo Nr. 144 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ (įsigaliojo 2008 m. gruodžio 21 d.), 2009 m. balandžio 6 d. nutarimu Nr. 253 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimo Nr. 144 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ (įsigaliojo 2009 m. balandžio 12 d.) ir 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 1780 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimo Nr. 144 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ (toliau – Vyriausybės 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. 1780) (įsigaliojo 2010 m. sausio 1 d.).

5.1. Pakeitus Tvarkos aprašo, patvirtinto Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144, 6.3 punktą, jame buvo (yra) nustatyta, kad senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumos išmokamos šia eilės tvarka:

– asmenims, kurie 2008 m. sausio 1 d. buvo sukakę 65 ir daugiau metų, – 2009 metų birželio mėn. (2008 m. birželio 25 d. redakcija);

– asmenims, kurie 2008 m. sausio 1 d. buvo sukakę 65 ir daugiau metų, – 2009 m. birželio mėn.; jeigu asmeniui apskaičiuota senatvės ar invalidumo pensijos dalies suma neviršija 100 Lt, išmokama viso dydžio apskaičiuota suma; jeigu asmeniui apskaičiuota senatvės ar invalidumo pensijos dalies suma viršija 100 Lt, išmokama 50 procentų asmeniui apskaičiuotos sumos, o kita šios sumos dalis išmokama 2010 m. birželio mėn. (2008 m. gruodžio 15 d. redakcija);

– asmenims, kurie 2008 m. sausio 1 d. buvo sukakę 65 ir daugiau metų, – 2009 m. birželio mėn.; jeigu asmeniui apskaičiuota senatvės ar invalidumo pensijos dalies suma neviršija 100 Lt, išmokama viso dydžio apskaičiuota suma; jeigu asmeniui apskaičiuota senatvės ar invalidumo pensijos dalies suma viršija 100 Lt, išmokama 50 procentų asmeniui apskaičiuotos sumos, bet ne

daugiau kaip 830 Lt; kita asmeniui apskaičiuotos sumos dalis išmokama 2010 m. birželio mėn. (2009 m. balandžio 6 d. redakcija);

– asmenims, kurie 2008 m. sausio 1 d. buvo sukakę 65 ir daugiau metų, – 2009 m. birželio mėn.; jeigu asmeniui apskaičiuota senatvės ar invalidumo pensijos dalies suma neviršija 100 Lt, išmokama viso dydžio apskaičiuota suma; jeigu asmeniui apskaičiuota senatvės ar invalidumo pensijos dalies suma viršija 100 Lt, išmokama 50 procentų asmeniui apskaičiuotos sumos, bet ne daugiau kaip 830 Lt; kita asmeniui apskaičiuotos sumos dalis išmokama 2012 m. birželio mėn. (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija).

5.2. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, konstatuotina, kad Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144 patvirtinto Tvarkos aprašo 6.3 punktas buvo keičiamas 4 kartus ir buvo nustatyta vis kitokia pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarka ir (arba) terminai.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Vyriausybės 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 1780 Tvarkos aprašo 6.3 punktą išdėsčius 2009 m. gruodžio 23 d. redakcija, kurią ginčija pareiškėjai, jame buvo nustatyta, kad senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims neišmokėtos 2009 m. birželio mėn. senatvės ar invalidumo pensijos dalies išmokėjimas iš 2010 m. birželio mėn. nukeltas į 2012 m. birželio mėn.

6. Kaip minėta, Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimas Nr. 144, kuriuo patvirtinto Tvarkos aprašo 6.3 punktą (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) ginčija pareiškėjai, priimtas įgyvendinant Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymą.

Minėta, jog teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija), kurioje *inter alia* nustatyta, kad apskaičiuota senatvės ar invalidumo pensijos dalies suma asmeniui išmokama 2008–2012 m. Vyriausybės nustatyta tvarka, senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo terminas nukeltas, t. y. nustatyta, kad neišmokėta senatvės ar invalidumo pensijų dalis išmokama 2012 m.

Vadinasi, Vyriausybė šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamu teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Tvarkos aprašo 6.3 punkte (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija), įgyvendindama Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) nuostatas, nukėlė įstatymų leidėjo priimtų įsipareigojimų išmokėti apskaičiuotą senatvės ar invalidumo pensijos dalies sumą įvykdymo terminą į 2012 m. birželio mėn.

7. Šiame nutarime konstatuota, kad Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatyta, kad apskaičiuota senatvės pensijos dalies suma asmeniui išmokama 2008–2012 m.,

neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

8. Kadangi Tvarkos aprašo 6.3 punkte įtvirtintu teisiniu reguliavimu buvo įgyvendinta Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija), nėra teisinių argumentų teigti, kad Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu patvirtinto Tvarkos aprašo 6.3 punkte (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas tiek, kiek šiame punkte nustatyta, kad apskaičiuotos senatvės pensijos dalies sumos išmokėjimas iš 2010 m. nukeltas į 2012 m., prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

9. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo 6.3 punktas (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatyta, kad apskaičiuotos senatvės pensijos dalies sumos išmokėjimas iš 2010 m. nukeltas į 2012 m., neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

XII

Dėl Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 146 punkto (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Minėta, kad pagal pareiškėjų prašymus šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 146 punkto (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatytas teisinis reguliavimas, kuriuo įgyvendinamos Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nuostatos, atitiktį Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pareiškėjų abejonės dėl Nuostatų 146 straipsnio atitikties Konstitucijai grindžiamos tais pačiais argumentais, kaip ir dėl Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nuostatų atitikties Konstitucijai, t. y. tuo, kad ginčijamas teisinis reguliavimas, kuriuo sumažintos iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirtos valstybinio socialinio draudimo senatvės pensijos, suponavo teisinį netikrumą, įgytų teisių neapibrėžtumą ir paneigė asmens teisėtus lūkesčius, pažeidė Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintą nuosavybės neliečiamumo principą. Be to, perskaičius pensijas buvo pažeisti ir konstituciniai teisinės valstybės, proporcingumo, lygiateisiškumo principai, nes pagal ginčijamą teisinį reguliavimą paskirtos senatvės pensijos sumažintos neproporcingai ir ne visiems

vienodai.

3. Vyriausybė 1994 m. lapkričio 18 d. priėmė nutarimą Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“, kuris įsigaliojo 1995 m. sausio 1 d. Šiuo nutarimu Vyriausybė, vadovaudamasi Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymu, patvirtino Nuostatus, kuriuose *inter alia* nustatė valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo tvarką.

Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtinti Nuostatai buvo ne kartą keisti ir (arba) papildyti, *inter alia* Vyriausybės 2005 m. liepos 1 d. nutarimu Nr. 754 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimo Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“, kuriuo Nuostatai buvo išdėstyti nauja redakcija.

4. Vyriausybė 2009 m. gruodžio 23 d. priėmė nutarimą Nr. 1783 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimo Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“, kuris įsigaliojo 2010 m. sausio 1 d.

Šio nutarimo 1.4.10 punktu Nuostatai buvo papildyti nauju XIV skyriumi „Pensijų perskaičiavimas ir mokėjimas Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo galiojimo laikotarpiu“, kurį sudarė 145–152 punktai.

5. Šiame kontekste pažymėtina, kad Nuostatų 2.1 punkte (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) nustatyta, jog Nuostatų 145–154 punktai taikomi Laikinojo įstatymo galiojimo laikotarpiu.

Minėta, kad Laikinasis įstatymas senatvės pensijas gaunantiems asmenims buvo taikomas iki 2011 m. gruodžio 31 d.

Taigi nustojus Laikinojo įstatymo nuostatas taikyti senatvės pensijas gaunantiems asmenims nebetaikomas ir Nuostatų 146 punktas.

6. Pareiškėjų ginčijamame Nuostatų 146 punkte (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) buvo nustatyta:

„Jeigu asmeniui paskirtos senatvės pensijos, netekto darbingumo pensijos, paskirtos netekus 60–70 procentų darbingumo (II grupės invalidumo pensijos), išankstinės senatvės pensijos dydis viršija ribinį valstybinės socialinio draudimo pensijos dydį, o paskirtos našlaičių (maitintojo netekimo) pensijos dydis viršija pusę ribinio valstybinės socialinio draudimo pensijos dydžio, pensija perskaičiuojama Laikinojo įstatymo 6 straipsnyje nustatyta tvarka. Netekto darbingumo pensija, paskirta netekus 45–55 procentų darbingumo (III grupės invalidumo pensija), perskaičiuojama tuo atveju, jeigu šios pensijos dydis, apskaičiuotas kaip asmeniui, netekusiam 60–70 procentų darbingumo (II grupės invalidumo pensija), viršija ribinį valstybinės socialinio draudimo pensijos dydį.“

Taigi Nuostatų 146 punkte *inter alia* buvo nustatyta, kad asmeniui iki Laikinojo įstatymo

įsigaliojimo paskirta senatvės pensija turėjo būti perskaičiuojama Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka, jei paskirta pensija viršijo valstybinės socialinio draudimo pensijos ribinį dydį.

7. Šiame nutarime minėta, kad Laikinojo įstatymo 6 straipsnio, *inter alia* jo 1 dalies, nuostatose buvo nustatyta senatvės pensijų perskaičiavimo tvarka, suponavusi iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirtų senatvės pensijų sumažinimą.

8. Šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamu aspektu pažymėtina, kad Nuostatų 146 punkte nustatytas *inter alia* Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nuostatų, kuriomis sudarytos prielaidos perskaičiuojant sumažinti paskirtas senatvės pensijas, įgyvendinimas.

9. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Nuostatų 146 punkto (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatytas teisinis reguliavimas, kuriuo įgyvendinamos Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nuostatos, atitiktį Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

10. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad teisinis reguliavimas, įtvirtintas Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje, tiek, kiek juo sudarytos prielaidos perskaičiuojant sumažinti paskirtas senatvės pensijas, neprieštaravo Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Tai konstatavus, konstatuotina, kad Nuostatų 146 punktas tiek, kiek jame nustatytu teisiniu reguliavimu įgyvendintos Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nuostatos, kuriomis buvo sudarytos prielaidos perskaičiuojant senatvės pensijas jas sumažinti, neprieštaravo Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

11. Atsižvelgiant į tai darytina išvada, kad Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 146 punktas (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatytas teisinis reguliavimas, kuriuo įgyvendinamos Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nuostatos, neprieštaravo Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

12. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijama Nuostatų 146 punkto tiek, kiek jame nustatytas teisinis reguliavimas, kuriuo įgyvendinamos Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nuostatos, atitiktis *inter alia* Konstitucijos 48 straipsniui.

Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, Konstitucijos 48 straipsnyje nėra reguliuojami pensinio aprūpinimo santykiai. Taigi Nuostatų 146 punkte reguliuojami kitokio pobūdžio santykiai negu Konstitucijos 48 straipsnyje.

13. Atsižvelgiant į tai konstatuotina, kad Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“

patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 146 punktą (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatytas teisinis reguliavimas, kuriuo įgyvendinamos Laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nuostatos, neprieštaravo Konstitucijos 48 straipsniui.

14. Vyriausybė 2011 m. liepos 13 d. priėmė nutarimą Nr. 836 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimo Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“, kuris įsigaliojo 2011 m. liepos 17 d. (išskyrus nustatytas išimtis).

Šio nutarimo 1.2.9 punktu buvo pakeistas *inter alia* šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamas Nuostatų 146 punktą, tačiau jame nustatytas teisinis reguliavimas šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamu aspektu nepakito.

XIII

1. Šiuo Konstitucinio Teismo nutarimu kai kurios Laikinojo įstatymo nuostatos, *inter alia* susijusios su valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų ir valstybinių pensijų perskaičiavimu (sumažinimu), taip pat kai kurios Valstybinių pensijų įstatymo nuostatos pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai.

Pagal Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublikos įstatymas (ar jo dalis) arba kitas Seimo aktas (ar jo dalis), Respublikos Prezidento aktas, Vyriausybės aktas (ar jo dalis) negali būti taikomi nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Konstitucijai.

2. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra konstatuota, kad „pagal Konstituciją Konstitucinis Teismas, įvertinęs *inter alia* tai, kokia teisinė situacija gali susidaryti įsigaliojus Konstitucinio Teismo nutarimui, gali nustatyti, kada tas Konstitucinio Teismo nutarimas turi būti oficialiai paskelbtas; Konstitucinis Teismas gali atidėti savo nutarimo oficialų paskelbimą, jeigu tai būtina, kad įstatymų leidėjas turėtų laiko pašalinti tas *lacunae legis*, kurios atsirastų, jeigu atitinkamas Konstitucinio Teismo nutarimas būtų oficialiai paskelbtas tuoj pat po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje ir jeigu jos sudarytų prielaidas iš esmės paneigti tam tikras Konstitucijos ginamas, saugomas vertybes. Minėtas Konstitucinio Teismo nutarimo (*inter alia* nutarimo, kuriuo tam tikras įstatymas (jo dalys) pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai) oficialaus paskelbimo atidėjimas – iš Konstitucijos kylanti prielaida išvengti tam tikrų visuomenei ir valstybei, žmonių teisėms ir laisvėms nepalankių padarinių, kurie galėtų atsirasti, jeigu atitinkamas Konstitucinio Teismo nutarimas būtų oficialiai paskelbtas tuoj pat po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje ir tą jo oficialaus paskelbimo dieną įsigaliojusių“ (Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d., 2005 m. rugpjūčio 23 d., 2010 m. birželio 29 d., 2011 m. birželio 9 d. nutarimai). Taigi Konstitucinis Teismas turi konstitucinius įgaliojimus nustatyti ir

vėlesnę savo nutarimo, kuriuo tam tikras teisės aktas (jo dalis) pripažintas prieštaraujančiu aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, oficialaus paskelbimo (taigi ir įsigaliojimo) datą tais atvejais, kai tą Konstitucinio Teismo nutarimą oficialiai paskelbus iškart po jo priėmimo teisės sistemoje galėtų susidaryti teisinio reguliavimo vakuumas ar kitos neapibrėžtys, dėl kurių galėtų būti iš esmės pakenkta kurioms nors Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms (Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d., 2005 m. sausio 19 d., 2005 m. rugpjūčio 23 d., 2010 m. birželio 29 d., 2011 m. birželio 9 d. nutarimai).

3. Pažymėtina, kad pagal Laikinojo įstatymo 15 straipsnio 1 dalį (2011 m. gruodžio 20 d. redakcija) šio įstatymo nuostatų, susijusių su valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų perskaičiavimu (sumažinimu), kurios šiame Konstitucinio Teismo nutarime pripažintos prieštaravusiomis Konstitucijai, galiojimas nustatytas iki 2011 m. gruodžio 31 d; tuo tarpu šio įstatymo nuostatų, susijusių su valstybinių pensijų perskaičiavimu, *inter alia* tų, kurios šiame nutarime tam tikra apimtimi pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai, galiojimas nustatytas iki 2012 m. gruodžio 31 d.

4. Pagal Konstituciją ir Konstitucinio Teismo įstatymą oficialiai paskelbus šį Konstitucinio Teismo nutarimą nuo jo oficialaus paskelbimo dienos Laikinojo įstatymo, Valstybinių pensijų įstatymo nuostatos, kurios šiuo Konstitucinio Teismo nutarimu yra pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai, negalės būti taikomos.

Todėl jeigu Konstitucinio Teismo nutarimas šioje byloje būtų oficialiai paskelbtas iškart po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje, atsirastų kai kurių valstybinių pensijų teisinio reguliavimo neapibrėžtumas, dėl kurio galėtų būti iš esmės sutrikdytas ar net laikinai nutrauktas valstybinių pensijų mokėjimas.

Atsižvelgiant į tai, kad minėtam teisinio reguliavimo neapibrėžtumui pašalinti reikalingas tam tikras laikas, taip pat į tai, kad valstybės finansinių įsipareigojimų asmenims, kuriems pagal Laikinojo įstatymo ir Valstybinių pensijų įstatymo nuostatas perskaičiuotos (sumažintos) paskirtos valstybinės pensijos, vykdymas yra susijęs su atitinkamu valstybės finansinių išteklių perskirstymu, šis Konstitucinio Teismo nutarimas „Valstybės žiniuose“ oficialiai skelbtinas 2012 m. rugsėjo 21 d.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56, 69 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 152-6820) 1 straipsnio 2 dalies 5 punktą tiek, kiek jame nebuvo nustatyta, kad šis įstatymas netaikomas valstybines socialinio draudimo senatvės pensijas

gaunantiems asmenims, kuriems pripažintas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 152-6820) 4 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas valstybinių pensijų perskaičiavimas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 152-6820) 5 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

4. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 152-6820) 5 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

5. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2010 m. vasario 11 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. 23-1070) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

6. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. 132-6717) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas jų gavėjams, kurie po pensijos paskyrimo turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos privalomosios valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

7. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. 132-6717) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų valstybinių pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

8. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 152-6820) 6 straipsnio 1 dalis tiek, kiek ja sudarytos prielaidos

perskaičiuojant sumažinti paskirtas senatvės pensijas, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

9. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 152-6820) 8 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje nustatytas sumažintų senatvės pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

10. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 152-6820) 8 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatytas sumažintų senatvės pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

11. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. 132-6717) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų senatvės pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

12. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 8 straipsnio 2 dalis (2010 m. spalio 26 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. 132-6717) tiek, kiek joje nustatytas sumažintų senatvės pensijų mokėjimas šioje dalyje nurodytiems asmenims, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“.

13. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 152-6820) 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek įstatymu nėra nustatyti sumažintų valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų esminiai kompensavimo elementai, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

14. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija; Žin., 2009, Nr. 151-6778) tiek, kiek ji apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nustatytas valstybines pensijas, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

15. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2010 m. lapkričio 12 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. 139-7108) tiek, kiek ji apima šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nustatytas valstybines pensijas, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

16. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir

invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija; Žin., 2009, Nr. 151-6777) tiek, kiek joje nustatyta, kad apskaičiuota senatvės pensijos dalies suma asmeniui išmokama 2008–2012 m., neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

17. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 144 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies sumų išmokėjimo tvarkos aprašo 6.3 punktas (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija; Žin., 2009, Nr. 158-7166) tiek, kiek jame nustatyta, kad apskaičiuotos senatvės pensijos dalies sumos išmokėjimas iš 2010 m. nukeltas į 2012 m., neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

18. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 146 punktas (2009 m. gruodžio 23 d. redakcija; Žin., 2009, Nr. 158-7169) tiek, kiek jame nustatytas teisinis reguliavimas, kuriuo įgyvendinamos Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nuostatos, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

19. Nutraukti bylos dalį pagal pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymus ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 152-6820) 16 straipsnio 4 dalis tiek, kiek joje nenustatytas pareigūnų ir karių sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 48, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas (Žin., 2009, Nr. 152-6820) tiek, kiek jame nenustatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 152-6820) 16 straipsnis tiek, kiek jame nenustatytas sumažintų valstybinių pensijų kompensavimas, neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

20. Nutraukti bylos dalį pagal pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnis (Žin., 1993, Nr. 6-120) tiek, kiek, pasak pareiškėjo, jame nėra nustatyta teisinio reguliavimo, pagal kurį būtų galima nustatyti, ar Konstitucijai prieštaraujančiu pripažintas teisės aktas negalioja nuo jo

priėmimo, ar nuo Konstitucinio Teismo nutarimo priėmimo dienos, taip pat ar šio straipsnio 4 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 7 straipsnio 2 daliai, 107 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

21. Šis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Valstybės žiniuose“ turi būti oficialiai paskelbtas 2012 m. rugsėjo 21 d.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Egidijus Bieliūnas

Toma Birmontienė

Pranas Kuconis

Gediminas Mesonis

Ramutė Ruškytė

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Romualdas Kęstutis Urbaitis

Dainius Žalimas